

Tábor

Ročník 11. Číslo 2. březen 1989

Časopis pro Čechy a Slováky

Cena \$4.00

Západ

Časopis pro Čechy a Slováky

Západ, bi-monthly for Czechs and Slovaks, published by the **Collegium Bohemicum** in Canada Second Class Mail Registration Number 4890 ISSN 0226-3068

Vydává: Collegium Bohemicum jako dvouměsíčník
Redakční rada: Eva Límanová, Stanislav Reiniš, Josef Škvorecký, Miloš Suchma, Ota Ulč

Redaktor: Miloš Suchma
Administrátorka: Milada Reinišová
Grafická úprava: Věra Držmišková, Ctirad Smolík
Sazba: Prague Typesetting, Inc.
Tiskne: Prague Typesetting, Inc.

Dopisovatelé:

Kanada: Vladimír Čícha, Jan Drábek, Richard Drtina, Pavel Kantorek, Jiří Krupička, Marta Procházková, Jaroslav Švestka, Arnošt Wagner, Aleš Zeman
USA: Blanka Jičínská, Bohumil Krčil, Vladimír Kříž, Iva Pekárková, Eva von Rheinwald, Ivan Sviták, Jiří Sýkora, Leoš Zeman
Austrálie: Petr Hrubý, Jan Jirásek, Jaroslav Kovaříček, Miloš Ondrášek
Německo: Antonín Brousek, Zbyněk Čeřovský, Ota Filip, Karel Hviždala, Karel Kryl, Antonín Měšťan, Ján Mlynárik, Jan Pulda, Pavel Taussig, Karel Trinkewitz
Skandinávie: Robert Lamberg (Dánsko), Michael Konůpek (Norsko), Helena Kosková (Švédsko), Jan Kristofori (Norsko)
Švýcarsko: Dušan Šimko, Vladimír Skutina
Holandsko: Radek Kučera, Josef Staněk
Anglie: Jan Křesadlo
Francie: Ivan Kraus
Itálie: Stanislav Auský
Rakousko: Ivan Medek

Adresa redakce: Západ, Box 9021, Terminal P.O., Ottawa, Ont., Canada, K1G 3T8

Články nemusí vyjadřovat názory redakce.
Redakce si vyhrazuje právo na zkrácení a úpravu příspěvků. Redakční uzávěrka vždy 1. února, dubna, června, srpna, října a prosince

Adresa administrace: Západ, Box 322, Waterloo, Ont., Canada, N2J 4A4
Předplatné, příspěvky na tiskový fond, inzerci a změny adres zasílejte na adresu administrace.

Předplatné:

1 rok:		2 roky:
Can: \$22.00	Kanada	Can: \$40.00
US: \$22.00	USA	US: \$40.00
US: \$26.00	ostatní země (letecky)	US: \$48.00
	nebo ekvivalent v cizí měně	

Doživotní předplatné CAN \$400.00 (Kanada), US\$400.00 (USA a ostatní země).

Československo vzhledem k devizovým a poštovním předpisům zdarma
Cena jednotlivého čísla \$ 4.00

Odběratelé v USA a v Kanadě mohou platit osobním šekem. V ostatních zemích bankovním příkazem nebo mezinárodní poštovní poukázkou (patrně nejvýhodnější pro evropské předplatitele).

Předplatné v Evropě lze poukázat na poštovní účet číslo 98601-202 u poštovního šekového úřadu 2000 Hamburg, BRD. Bankovní směrové číslo 200 100 20.

Předplatné lze rovněž poukázat přímo na bankovní konto Západu do Bank of Montreal, 239 Weber St. N., Waterloo, Ont., Canada, N2J 4H5 (TSA No. 5037-246).

Ročník 11.

Číslo 2.

Březen 1989

Obsah

Československo

- "Výtržnosti" v centru Prahy 1
Jedno sobotní odpoledne 3
Krvavý čtvrtek 6

Zajímavosti ze světa

- Irian Jaya: Návštěva kamenného věku (Pavel Steiger) 7
Zásadní antikomunistický dotaz (Ota Ulč) 10
Co se semtexem? (Stanislav Reiniš) 11

Interview

- Jiří Sýkora s Arnoštem Lustigem o kráse a ošklivosti 12

Věda

- Techno-medicina: cesta k zázrakům? (Antonín Jareš) 18
Jak je to s medicinou v Kanadě (Dr. Antonie Miovská) 21

Literatura

- Až se zase právo vrátí k nám (Nathalie Malinová) 22
Návštěva v Greenelandu (Josef Škvorecký) 23
České knihy v Kalifornii (Vladimír Kříž) 27

Dopisy

- Na obálce je fotografie z Prahy "Poslední sobota září 1988" 28

Do každého čísla vkládáme propagační kartu ZÁPADU. Prosíme, předejte ji dál svým známým, o nichž si myslíte, že by o ZÁPAD měli zájem.

ZÁPAD DO VŠECH SVĚTADÍLŮ!!!

C. Berger

“Výtržnosti” v centru Prahy

V posledních zhruba patnácti měsících se v západních médiích objevují zprávy o “neoficiálních demonstracích” v Praze a jev sám o sobě existuje i ve skutečnosti jako nová kvalita československého (či spíše českého) veřejného života. Výraz DEMONSTRACE ve svém užším, obvykle užívaném, smyslu však není adekvátní, jelikož implikuje určitou “bouřlivost”, což není pro pražské akce charakteristické (snad s výjimkou srpna 1988); hlučnost a dynamiku do nich vnáší teprve policejní zásah. Přesným označením je POKOJNÉ SHROMÁŽDĚNÍ, což plně vystihuje počáteční záměr iniciátorů. Demonstrativnost těchto shromáždění je totiž zcela naplněna pouhou fyzickou přítomností: BÝT TAM, být viditelný i spočítatelný jako občan, který si je svého občanství vědom a nebojí se odpovědnosti, která z občanství vyplývá. S tímto záměrem také lidé na shromáždění přicházejí jsouce si vědomi, že za současného stavu věci jsou zisky jen malé: především vyvést stranu ze slastného přesvědčení, že vzácný species “Občan československý” vyhybnul, a dále setkat se s dalšími jedinci svého species, navzájem se okouknout a dodat si optimismu a odvahy. Zamýšlený program shromáždění, byť skromný, tj. krátký projev, položení květin apod., se totiž skoro nikdy (výjimkou byl Den lidských práv 1988) nepodaří uskutečnit, protože iniciátoři a potenciální iniciátoři jsou předem izolováni. I tak se vždy na místě najde někdo, většinou neznámý mladší člověk, kdo vystoupí na nějaký schod či výstupek a řekne pár slov nebo rozvine papír s heslem, aby byl v zápětí stržen a odvezen estébáky. Tito mladí lidé jsou bez nadsázky hrdinové současného Československa. Poté je smysl shromáždění zúžen již jen na pouhý “boj o právo stát na pražské ulici”; v tomto psychickém souboji je to vždy policie, která nervově nevydrží a následuje pogrom.

JAK TO ZAČALO

Šokující událostí bylo shromáždění ke Dni lidských práv 10. 12. 1987 na Staroměstském náměstí. Do této doby totiž všechny výroční či protestní akce s občanským a politickým podtextem (v to nelze počítat shromáždění náboženská a shromáždění mládeže u “Lennonovy zdi” na Kampě) byly více méně “spikleneckou” a prakticky neviditelnou záležitostí nejvýše několika desítek “zasvěcených” char-

tistů a přátel. Tentokrát však POPR- VÉ přišla VEŘEJNOST: asi dvě tisícovky lidí a k tomu nespočet dalších zvědavců a zaplnili náměstí přesto, že nebyl přítomen nikdo z iniciátorů (zatčení) a prakticky se nic nedělo. Průběžně několik lidí vystoupilo na schody pomníku, avšak dříve, než mohli cokoli říci nebo rozložit kus balicího papíru s heslem, byli odvezeni. Lidé zůstali na místě, v mrazu, přes dvě hodiny, než je policie rozehnala. To samo o sobě znamenalo mnoho. Vědomí vážnosti těch chvil i dojetí se zračilo ve všech tvářích. A kdo byl šokován? 1. Komunisté: Jak je něco takového ještě možné — po dvaceti letech? 2. Iniciátoři: Tak lidé o nás vědí a stojí za námi! 3. Samotní účastníci: Zase jsem mohl stát rovně, jako člověk; nezapomenutelný večer. Ano, byl to večer vskutku slavnostní a lidé cítili, že se právě NĚCO zrodilo.

CO NÁSLEDOVALO

S napětím očekávaný 21. srpen. Shromáždění bylo předem dobře zpopularizováno. Praha zaplněna policií. Přesto se na Václavském náměstí CELÉ ODPOLEDNE předčítala a podepisovala rezoluce požadující hlavně stažení okupačních vojsk a to bez podstatného zásahu policie. Atmosféru může dokumentovat výrok nastávající maminky ve stavu očividně značně pozeňnaném: Já jsem podepsala i jeho — to snad můžu, když už se tak brzy narodí! Po šesté hodině se lidé dávají do pohybu, průvod se rozrůstá jako lavina. Teprve, když se průvod dostává k Vltavě ve snaze pokračovat k Hradu, zasahují pohotovostní pluky. Provoz v centru města je zcela ochromen a zmatek trvá až do půlnoci.

O měsíc později, 24. září, se za účelem “svobodné diskuse o společenských problémech” sešly asi dvě stovky lidí v horní části Václavského náměstí (prostor OKOLO sv. Václava již od rána obsazen policií) a k tomu další stovky diváků přihlížejících z obou chodníků. Brutální zásah “smeti” shromáždění během několika minut a celou další hodinu následoval teror proti nezúčastněným občanům po celém náměstí včetně zatýkání.

Další shromáždění na Václavském náměstí k výročí 28. října (tento den v roce 1988 komunisté opět prohlásili za STÁTNÍ SVÁTEK). Předcházela masivní odstrašující kampaň v médiích. Proti tisícům zasáhla policie s mimořádnou brutalitou, poprvé

použila vodní děla, mnoho lidí bylo zatčeno a zraněno.

Desátého prosince se lidé opět scházejí u příležitosti Dne lidských práv OSN. Tentokrát na žižkovském náměstí Fr. Škroupa a shromáždění je ÚŘEDNĚ POVOLENO. Probíhá nerušeně, co má být řečeno, řečeno je. V dalších dnech “docházejí orgánům rozhořčené protesty občanů,” kteří si nepřejí takové akce pod svými okny. Organizátoři shromáždění se bezvýsledně dožadují, aby jim byl nějaký z oněch dopisů předložen k nahlédnutí.

Na leden 1989 připadá 20. výročí oběti Jana Palacha. Předchází mu vpravdě zběsilá kampaň v médiích zdramatizovaná ještě anonymním oznámením (možná policejní provokace), že kdosi se miní v den výročí rovněž upálit ze stejných pohnutek. Jan Palach sám je vykreslen jako prostáček popletený kontrarevoluční demagogií natolik, že se z toho zavraždil. V neděli 15. prosince se lidé scházejí na více místech — na Václavském a Staroměstském náměstí a před Rudolfinem (kdysi Nám. J. Palacha). Policejní zásah svou brutalitou překonává vše, co dosud bylo v Praze k vidění. K vodním dělům se připojují obrněné transportéry.

V těch dnech vrcholí vídeňská konference o evropské bezpečnosti a spolupráci a pražský zásah vyvolává pobouření mezi delegáty, ale i v široké veřejnosti DOMA. A tak se lidé již zcela spontánně znovu scházejí na Václavském náměstí i v dalších dnech: v pondělí a v úterý je shromáždění opět rozdraceno, ve středu probíhá bez zásahu, i když Praha je hustě obsazena policií a milicí. Ve čtvrtek poté co občané nadšeně schvalují požadavky, aby byli okamžitě propuštěni zatčení z minulých dnů a aby odpovědní činitelé SNB byli voláni k odpovědnosti za policejní násilí, dochází k dalšímu brutálnímu útoku policie a milice.

KDO JSOU TI “VÝTRŽNÍCI”?

První shromáždění na Staroměstském náměstí bylo i z tohoto hlediska překvapující. Přítomní byli totiž zcela PRŮMĚRNÝM VZORKEM lidí pražského. Stáli tam vedle sebe muži a ženy, maminky s kočárky, otcové se školáky, studenti, dělníci, padesátníci i důchodci o holi a babičky s šátkem na hlavě. Nešlo tedy o nějakou “radikální mládež”; mladí lidé netvořili očividnou většinu a teenageři mezi nimi už vůbec ne. S vývojem událostí se podíl mladých lidí však zvětšoval, aniž by se zúžilo celkové věkové spektrum.

DEMONSTRACE 19. SRPNA 1988

KDO NA SHROMÁŽDĚNÍ NEPŘÍCHÁZÍ

Tuto otázku mimoděk velmi výstižně objasnili dva mládenci, zřejmě k tomu dost kompetentní, kteří v noci 21. srpna mimo "horké území" o věci meditovali: To je jen pro lidi, kteří jsou úplně čisti, anebo nemají už co ztratit; jak máš škraloup, tak tam nemiš ani páchnout. Jinými slovy, lidi mající co do činění s obecnou kriminalitou, recidivisté, vextráci, šmelináři atd. se z pudu sebezáchovy pečlivě střeží k takovému shromáždění přimotat. V tomto bodě tedy komunistická propaganda užívá argumenty nejen živé, ale zároveň logicky neobhajitelné. Pokud jde o účastníky, kteří "nemají co ztratit", jsou to především aktivisté nezávislých hnutí a dělníci.

Těžko říci s jistotou, že tam nejsou komunisté (nepočítaje špicly a provokatéry). Při soudobé amorálnosti komunistů je docela možné, že někteří, alespoň se zvědavosti, na shromáždění také přicházejí. Možná i "pro jistotu" — co kdyby se to obrátilo?

CO DĚLÁ POLICIE

Před ohlášeným dnem shromáždění činí policie zcela neadekvátní předběžná opatření, kterými mění Prahu prakticky ve válečné město. Je zaplněna místní policií, zvláštními pohotovostními pluky, ohromným počtem estébáků (většina z nich je ale snadno rozpoznatelná "podle ksichtu") a poslední dobou i milici.

Jsou uzavřeny centrální stanice metra (vlaky v nich nezastavují), odkloněny tramvaje, některé prostory a ulice jsou nepřístupné. 21. srpna byly zablokovány čtyři klíčové mosty přes Vltavu v čase, kdy se normalizovaní občané vraceli z víkendů. Samostatné pojednání by mohlo být napsáno o preventivním zatýkání v celé republice a kontrolách vlaků, autobusů a automobilů příjezdějících toho dne do Prahy.

Vzápětí po úderu "hodiny H", ohlášené jako začátek shromáždění, vy-

zývá policie lidi, aby příslušný prostor opustili, protože "zdržovat se na Václavském náměstí (či jinde) je protizákonné". Odpovědí je smích a pískání, ozve se pár hesel a možná zbyde i chvilka na státní hymnu. Začíná likvidace, která dle velikosti shromáždění může trvat od několika minut po několik hodin. Jedinou obranou občanů (nemluvě o útěku) je klasická pasivní resistance tj. nechat se odnést či odvléci, nechat se bit. Zatčení jsou nakládáni do autobusů a antonů. Jednoznačně nejběžilejší si vždy počínají estébáci; ti operaci řídí a dávají příkazy uniformovaným policistům.

V další fázi následuje teror proti přihlížejícím, náhodným chodcům, cizincům a místním obyvatelům a to v čase a v místech tak vzdálených od vlastní události, že ti lidé nemají nejmenší tušení, že se někde něco dělo. Policie nahání tyto lidi do skupin do určitých prostorů, vzápětí je identifikuje jako "nové jádro odporu", vrhá se na ně s obuškou a odvléká do aut. Vykřídí rozsáhlé prostory, brání lidem v přístupu do domů, cizincům do hotelů. Tento "sekundární teror" trvá často ještě několik hodin po likvidaci vlastního protestního shromáždění.

BOJ NA POLI PROPAGANDY

Vcelku se v propagandě jen odráží vrtkavost stranického vedení. Od onoho památného Dne lidských práv 1987 o všech nezávislých akcích informuje Rudé Právo a často i rozhlas a televize. Obecně se užívá technický termín VÝTRŽNOST V CENTRU PRAHY. Toto zpravodajství je velmi cenné pro mimopražskou veřejnost, neboť je výzvou k poslechu zahraničního rozhlasu téhož dne večer. Zásadně nic nového propaganda nevymyslela: drží se osvědčených vnitřních a vnějších nepřátel lidu, západních diverzních centrál a hesla kdo nejde s námi, jde proti nám. Nezávislá občanská iniciativa je zodpovědná za to, že takzvaná přestavba jaksi nefunguje a že takzvanou demokratizaci také není nikde vidět. Ano, jsou to oni — výtržníci, kdo zašlapává zemí stále hlouběji do všeobecného marastu.

Terénní propagandisté, kteří systematicky objíždějí podniky, aby uvědomovali pracující, jdou ve své prostotě tak daleko, že přímo vypočítávají, jaký prospěch by přineslo, kdyby ty tisíce vytržníků zasvětily svůj volný čas raději mimořádné směně — ano, pak by možná byl i toaletní papír.

Bezprecedentní, avšak ojedinělá, byla anketa Dikobrazu (23.11.1988), v níž zjišťovali názor veřejnosti na shromáždění k 28. říjnu. Přitom se poznamenává, že "šlo o otázku ožehavou; měli jsme problémy i s tím získat VEŘEJNÉ PRACOVNÍKY, kteří by se k záležitosti vyslovili NEANONYMNĚ." Netřeba více komentovat. Z otisknutých anonymních názorů je polovina kladných a polovina záporných. Celkový tón propagandy je však štvavý a vulgární a přerostl do zbesilosti v době výročí J. Palacha. Tisknou se pomluky občanských aktivistů a jejich rodin a v rozporu se zákonem byly zveřejněny adresy 14 předních aktivistů, aniž byli tito z něčeho obviněni. To se v ČSSR zásadně nedělá ani u zvláště zvrhlých vrhů.

Ironicky působí i vystoupení zastupce vládního VÝBORU PRO LIDSKÁ PRÁVA (byl narychlo založen v prosinci 1988), jenž v rozhlase s odporem zavrhl ty, kteří přišli uctít památku Jana Palacha a blahorečil policii za udržení pořádku. Nepochybňuje mu leží na srdci PRÁVO komunistů na bezstarostný spánek.

ZA CO SE V PRAZE ZATÝKÁ PŘI "VÝTRŽNOSTECH"

Za jasně nepřátelskou činnost se považuje zejména: Být v kritický čas přítomen v centru města. Stát na jednom místě a tvářit se a) nenápadně, b) zaujatě, c) udiveně, d) smát se. Položit květiny k sv. Václavu nebo M. J. Husovi. Mít na oděvu trikolóru. Mít v ruce státní vlajku. Mít v ruce jakýkoli papír. Zpívat státní hymnu. Vyčínat z davu a) vlivem přirozené tělesné výšky (to je ovšem směšná) b) postavením na nějakém vyvýšeném místě, např. na schodu. Fotografovat. Vyjadřovat, být i polohlasem, SKRYTĚ protistátní myšlenky jako: "Je tohle vůbec možné?", "Vezměte si vzor ze Sovětského Svazu!", "Hanba". Vyjadřovat OTEVŘENĚ protistátní myšlenky jako: "Ať žije Charta!", "Chceme svobodu!" či "Ať žije Masaryk!". Vůbec nejnebezpečnější je však slovo GESTAPO, neboť příslušníci StB, kteří jsou všudypřítomní a naslouchají, jsou zrovna na tohle slovo MIMORÁDNĚ CITLIVÍ.

ZÁVĚREM

Výtržnost v centru Prahy" jsou samozřejmě plodem VŠEOBECNÉ NESPOKOJENOSTI, která je v ČSSR rozšířena, avšak sama o sobě není zase tak akutní, aby ponoukala průměrného obyvatele jít hlavou proti

pendrekům. Rozhodujícím zdrojem je probouzející se občanská uvědomělost a odpovědnost, tedy jev jednoznačně pozitivní, se silným mravním nábojem a po pravdě řečeno dosti překvapující. Ten pocit ODPOVĚDNOSTI je významný a pramení z toho, že lidé začínají chápat, že NEJENOM KOMUNISTÉ ale KAŽDÝ ČECH a SLOVÁK, který pravidelně u volební urny OBNOVUJE SVŮJ SOUHLAS s danou správou země, je PLNĚ SPOUZODPOVĚDNÝ za probíhající degradaci země a národa. Neobstojí již oblíbené "za všechno mohou komunisté". Pravdou je, že za všechno můžeme MY VŠICHNI. A odpovědnost těch čestných (a statečných), kteří svůj souhlas nedávají, je v jistém smyslu ještě o něco větší.

Cynická reakce komunistů na tuto občanskou obrodu manifestuje zřetelně klasický atibut komunismu a sice, že pohrdají "zákoností v buržoazním pojetí." Neboli pokud si toho vyžadují zájmy revoluce, necítí se komunisté být vázáni žádnými zákony ve vlastní zemi ani smlouvami a závazky mezinárodními. Dnes je tento atribut v řadě komunistických zemí více či méně skrytý, pouze rumunský zástupce na vídeňském jednání jej připomněl slovy stručnými a jasnými. A za to mu patří dík.

Povzbuzující je, že občanská obroda zachvacuje v Československu velmi mladé lidi, nepoznamenané "osmašedesátým" a mravně nedegradované příslušností ke straně. Necítí potřebu na něco (nepovedeného) NAVAZOVAT, ale cítí potřebu slušně žít, jako svobodní lidé a Evropané. Je to tedy obroda vpravdě národní, lidová a pokroková.

K optimismu jsou nepopiratelné důvody. Nikoli však k euforii. Sebelepší úspěch je zaplacen ohromným úsilím a obětmi zdola. Demokratická obroda dnes zdaleka nemá podporu MILIÓNŮ. Spojencem je však proces vyhánění strany zevnitř; ani ona totiž nemá skutečnou podporu miliónů a už ji nikdy mít nebude. Pevným pilířem zůstává policie a "úderná pěst" — milice. Demokratická obroda neuvazuje o jiných než demokratických a zákonných nástrojích a je si plně vědoma onoho máchovského: Daleká cesta má...

Anketa: O čem přemýšlíte v roce 70. výročí republiky?

Přemýšlím o slově republika a jeho původním smyslu, o praotci Čechovi, zda se zastavil na správném místě, o zakladateli státu, jehož sochy stát pokácel, o demokracii a reálném socialismu, jak spolu vyjdou, o zlatých českých rukách — kam se poděly, o lhostejnosti, nemravnosti a cynismu — kde se vzaly, o lesích a vodách a stráních, jak je ničíme, o rocích končících osmičkou, o nápisu na prezidentově vlajce, zda je platný, o Sovětském svazu, kde teď už zítřka znamená zítřka, o moci a bezmoci, o tom, proč to tu přes všechno tady mám rád a o jiných věcech, např. o naší zděděné pobělohorské národní opatrnosti, s níž tyto řádky píšu.

Zdeněk Svěrák — časopis Scéna č. 19 z 26. 9. 1988

Jedno sobotní odpoledne

Je sobota, 24. září 1988.

Po dopoledním slunci se zatáhlo; mraky se honí nad Prahou, ze stromů padají první nežlutlé listy a ve vzduchu je cítit podzim.

V pět hodin vystupují z metra v pochodu pod Národním muzeem. Vída — v obou průchodech vedoucích k Václaváku stojí policisté v postoji, který nenechává nikoho na pochybách, že tudy nikdo nesmí. Na Václavské náměstí se tedy dostávám po schodech u Domu potravin. Můj první pohled — stejně jako mnoha jiných lidí — směřuje doleva, k Václavovi.

Tak dnes vedou ONI — prostranství kolem sochy je prázdné, nepřirozeně prázdné. Tuto prázdnou podtrhuje a zdůvodňuje asi deset policistů, rozmístěných v pravidelných vzdálenostech po obou stranách ostrůvku. Zastavují každého, kdo by si chtěl být i jen zkrátit cestu a projít "pod ocašem". Zato na rampě muzea je již dost lidí, a nejsou to jen turisté. I na okrajích chodníku postávají hloučky, značně promíšené uniformovanými i tajnými příslušníky.

Poněkud hustěji je právě na chodníku vpravo od sochy. Téměř nepřetržitá řada lidí, čekajících, co se bude dít, stojí či sedí u výkladních skříní a na zábradlí nad vchodem do metra. Policisté — tentokrát hlavně nižší šarže a mladé tváře — si zapisují čísla občanských průkazů a více či méně zdvořile žádají jednotlivce, aby uvolnili prostor.

Zatímco dav, podoban včelímu úlu, neustále přechází a přeskupuje se, přichází i ke mně mladíček s osamělou stříbrnou hvězdičkou na výložce a nespěle se ptá, co tu dělám.

"Mám schůzku s kamarádem", odpovídám.

Příslušníček neví, co by na to řekl, a přechází k dvojici mladíků — podle řeči Rusů — sedících vedle mě na římsě výlohy.

Je jasné, že zde žádný z plánovaných diskusních kroužků nevznikne; vydávám se na ostrůvek s lavičkami uprostřed náměstí poblíž sochy Václava. Ač jsou zde lavičky i betonové okraje zákonnů také zaplněny sedícími lidmi, zjevně s jediným cílem, je zde klid — příslušníci chodí jen po chodnících.

Sedím na betonovém sloupku a pociťuji příval palčivého zoufalství nad sebou samým i všemi, kdo jsme v tuto chvíli tady: Všichni jsme přišli vyjádřit svou nespokojenost s oficiální politikou v různých aspektech, ale všichni jsme zticha; nepokojně se rozhlížíme kolem, kdo první zvedne hlas, abychom se kolem něho semkli. Jsou nás tu stovky, snad už přes tisíc, každý připraven být tím druhým, třetím, desátým... ale najde se ten PRVNÍ?

"Človče, vzmuz se, stačí pár nahlas vyřčených slov... A co, proč právě já?... Co když mi přeskóčí hlas, to by byl trapas... Co bych měl vlastně říci, jak začít?... Budu dost pohotový, neskončím uprostřed věty?... Ne, budu se držet zpátky, vždyť někdo přece musí... Ted', letos přece ještě nemohou, vždyť... "bojujeme každý svůj vnitřní boj, protože je jasné, že ty, kteří byli před měsícem stateční, byli nyní preventivně Státní bezpečností "uklizeni".

Stále přicházejí další lidé, sedají si na obrubníky záhonků, opírají se o zábradlí na chodnících, postávají u stánků i mezi lavičkami, sledují policisty, mlčí. Oči i objektivy fotoaparátů zaměřují bez ustání k Václavovi obklíčenému zelenými uniformami.

Tragikomický úvod obstará jakýsi

SOBOTA 24. ZÁŘÍ 1988

opilec, který se z rozpřaženými rukama potácí směrem k soše a zklamane blábolí něco o tom, že přijel až z Ostravy a nic se neděje. Před zraky stovek lidí mu jeden z policistů — jak se zdá — po dobrém domlouvá, bere ho pod paži a převádí přes ulici na chodník.

"Do you speak English?" obrací se ke mně pojednou šikmooký cizinec sedící na kraji záhonku. Chce vědět, co se zde dnes večer děje, nebo má dít. Snažím se mu vysvětlit, že se měla uskutečnit klidná veřejná diskuse ve skupinkách, navazující na politické požadavky vznesené zde na tomto místě před měsícem, ale že zřejmě k ničemu nedojde.

Jednu chvíli se otočím a rázem si všimnu, že jedna ze skupinek čekajících a přecházejících lidí za mnou zmlkla a obrátila se "do sebe". Tak přece jen! Během okamžiku se na vzniklé jádro nabalují další lidé, přibíhají zvědavci z obou stran náměstí, brzo je zde k nehnuti. Na lavičky vystupují fotografové, dokonce kluk s videorekordérem.

Stojím hned v "druhém sledu"; první co slyším, že někdo říká klukovi v kožené bundě a s dlouhými vlnitými vlasy, aby "teda něco povídal, když už to začal". Jenže to už se k němu protlačili dva tajní a jeden uniformovaný policista a požadují od něj občanský průkaz.

Zatímco si robustní praporčík zapisuje údaje z průkazu, rozbíhá se — zprvu nesměle — debata davu s oběma tajnými. Pomešší čtyřicátník v červené košili se odvolává na články ústavy, které dovolují neorganizované shromáždění do 50 osob. Odpověď: "Váš občanský průkaz, prosím." Jenže napadený se nedá a chce vědět, čeho se dopustil. Vyzve tajného, aby mu citoval dotyčný článek ústavy.

Nic, mlčení.

"Tak vy ústavu neznáte!"

Druhý tajný policista odpovídá na čísi otázku z davu nesmyslnou poznámkou o tom, že zde jsou provokatéři placení ze Západu. Lidé se útrpně usmívají, opodál se ozve překvapivě nebojácný hlas: "Jestli je tu někdo placený, tak to jste vy, a za špatnou práci."

"Kdo to řekl, kdo to řekl?"

"Já, já se nebojím, klidně si mě zapíšte", prodírá se do jádra skupinky vysoký muž v brýlích a napřahuje ruku s občanským průkazem. V doposud tichém davu se ozývá potlesk. Policisté berou muže pod pažemi mezi sebe a klestí si cestu ven. Pískot, volání "Hanba!"

Z lavičky za námi osamocený hlas křičí: "Dejte nám svobodu!" Tajný otočí hlavu a přes rameno posměšně řekne: "Vy ji nemáte?"

Dav začíná tát, na jeho krajích se totiž objevují zelené uniformy, zní výzvy k rozchodu.

Jádro však zůstává. Mladík jemného obličej v brýlích, jemuž právě odebrali občanský průkaz, a proto tedy nemá již co ztratit se rozhoduje a obrací se k ostatním s výzvou k podpoře uvězněných odpůrců vojenské služby. Tmavovlasý muž v zelené bundě — podle řeči Moravák — se k němu přidává a uvádí napjatě poslouchající lidem jména několika osob, souzených za náboženské přesvědčení.

Do zvuků policejních megafonů z horního konce náměstí, chrličích výzvy k rozchodu pod hrozbou zásahu pořádkových sil, do prvních potyček mladých lidí s tajnými, kteří jako žraloci obcházejí ztenčující se skupinu a vybírají si oběti, zaznívá ještě výzva k účasti na přelíčení s jedním odpůrcem vojenské služby a na svatováclavské pouti u sv. Víta příští neděli.

Je zřejmé, že co nevidět se policisté propracují do středu skupiny. Od-

cháším tedy sám pryč z tajícího kroužku již jen asi 50 osob. Zjišťuji, že Václavské náměstí se změnilo za těch pár minut v jedno velké hlediště — chodníky jsou plné lidí, kteří napjatě sledují rozhánění skupinky na chodníku.

Davu náhle strnou v šoku. Ze zmatku na ostrůvku se vydělují dvou, tři, čtyřčlenné skupinky policistů, kteří vlečou lidi s rukama zkroutenými za zády přes ulici do policejního autobusu, přistaveného k chodníku před kino Blaník. Je to příliš náhlé, brutální; to známe z televize, ale tady, za bílého dne, na Václavském náměstí...?!

Lidé se hrnou co nejlíže ke vchodu do autobusu, přitahování tím násilím.

"Lidi, podívejte!"

To nesou Morávka, dva tajní za ruce, dva uniformovaní za nohy, jako ulovenou zvěř. Dva další cloumají s dvacetiletou dívkou v šedivém svetru; v obličeji má výraz bolesti od ruky zkroutené za zády.

"To je hrozný... to je hrozný..." nehlasně šeptá kdosi za mnou.

Robbšněný tajný — blondatý třicátník s vypoulenými vodovými očima v károvaném svetru — řve "Nakopejte ho do autobusu!" To onen Moravák si mlčky lehl na zem a odmítá se pohnout. Z davu na chodníku se oddehuje vysoký hubený kluk s vlnitými vlasy, dlouhými kroky přichází k autobusu a beze slova si lehá na zem vedle něho. Policisté oběma vztekle cloumají, lidé pískají, stěny domů, dlažba volá "Hanba, hanba!"

Starší žena, na pokraji nervového šoku, křičí do tváří policistů: "Co to děláte?! Vždyť jsou nevinní... nic neudělali!! Puste je přece... Vždyť máme demokracii, tohle je demokracie!?"

Kluk v černé bundě vedle mě křičí taky na protest. Po schůdkách se z autobusu vyřítí tajný a s tváří zkrivenou vztekem ho popadne za rameno. Cloumá s ním ke vchodu do autobusu.

V tu chvíli se ve mně něco překotí a já chytnu svého souseda pevně pod paži. Slyším se, jak mu říkám: "Nedej se..." Chvilku se taháme a pak — trvá to tisícinu vteřiny — chladná očka spočinou na mně. Já vím. Podvoluji se bez odporu, když mě chytne za loket, a nastupuji do autobusu.

Pamatuji si, že právě na chvíli vysvitlo slunce. Snad symbolicky, protože v autobusu bylo v tu chvíli jediné místo klidu na Václavském náměstí. Vzadu už bylo asi patnáct míst obsazených, vesměs mladými lidmi. Muž v červené košili, kterého odvedli, protože argumentoval ústavou, si jako na protest zapálil cigaretu a další se k němu přidali. Dvacetiletá dívka se se sousedem vešele domlouvala, kam nás poveze — snad do zoo? Mladík vedle mě otevřel tašku a začal všem nabízet hrušky. Všichni se postupně poddali té možné trošce křečovitě, ale veselé nálady, pocitu, že kostky jsou vrženy a je nám jedno, co s námi

STAROMĚSTSKÉ NÁMĚSTÍ 28. ŘÍJNA 1988

bude, protože je nás tu víc a vidí to celá Praha. A každý chce bezděčně honem udělat nebo říct něco, co by ho stmelilo s ostatními, překonalo vlastní strach a nejistotu. Někdo rozdává cigarety, na zadním sedadle vtipkují, povzbudivě na sebe kývají hlavami.

Koukám oknem ven — na ostrůvku se jich ještě pár drží, ale — kam oko dohlédne všude jsou chodníky obšypány zástupy, lidé stojí i na krajích vozovky. Zvláštní pocit . . . ale pozor! Davy začínají couvat dolů, k Můstku.

Ano, tak tohle je také úchvatný pohled, ale v jiném smyslu. Z megafonů zaznívá stále stejná výzva, a kolem sochy Václava vypochoďuje široký kordón téměř stovky mladých policistů. V přesné řadě, těsně vedle sebe od jednoho chodníku ke druhému, postupují hrozivě proti couvající mase a vyklizují náměstí. Nenechají ani nikoho sedět na lavičkách. Všichni pryč! Rozejďte se!!

Dvacet kroků za kordónem prochází kolem našeho autobusu podplukovník s megafonem. Starší vousáč, doposud klidně kouřící dýmku na zadním sedadle, se vymrští k otevřenému okénku a nad našimi hlavami začne překvapeného podplukovníka pod sebou častovat blbečky a hovady. Podplukovníkovi klesne ruka s megafonem, chvíli nechápavě pohlíží na vousáče, pak ale kupodivu pokračuje dál za kordónem.

Vousáč se k nám otočí a vysvětluje: "To snad není možný — my jsme spolu sloužili na vojně, víte?"

Autobus se zatím zaplnil, řidič zavřel dveře, nastartoval a my se vydáváme Krakovskou ulicí pryč z Václavského náměstí. Několik lidí na chodníku nám zamává; kdosi v autobusu spustil "Krásný je vzduch" a ostatní se stísněnými hlasy přidávají. Ve zpěvu je osvobození; napětí v hlasivkách mizí a druhá sloka už zní lépe. V Žitné ulici ženský hlas naváže hned "Sláva nazdar výletu, nezmkolli jsme už jsme tu . . ." A jakoby se samosebou rozumělo, pak přijde na řadu Masarykova Ach synku, synku. "Andoš" s dlouhými vlasy vedle mě si posteskne, že by to chtělo ještě "nákej bigbit", ale to už autobus couvá do úzké Školské ulice, před stanicí VB.

Vystupujeme do tiché ulice, kolem jen pár policistů. Přesto vznikne rozruch — to když se kluk v kožené bundě prosmekl mezi dvěma policisty a dal se na útěk. Ze zbylé skupinky na chodníku se ozval potlesk.

Uvnitř na strážnici je zřejmě plno; nechávají nás zatím stát na chodníku. Shlukujeme se kolem kluka v brýlích, který prve na náměstí nadhodil problém odpírání vojenské služby. Rokujeme o tom, co na jejich podporu podniknout — petice, dopisy, pokojné demonstrace?

Mezi námi se objevuje slušně oblečená dáma silnější postavy; na zvěda-

VÁCLAVSKÉ NÁMĚSTÍ 28. ŘÍJNA 1988

vé dotazy odpovídá, že se nechala schválně zadržet. Proč?

Učí na jedné pražské střední škole. Když se jí třída sešla po prázdninách, všimla si, že jeden z žáků má na tváři modřiny a odřeniny. Domnívala se prý, že se někde popral. Po několika dnech však dostala příkaz, napsat na tohoto žáka posudek — jak se učí, jak se projevuje, jaké je jeho politické smýšlení apod.

"No a nedalo mi to, tak jsem se ho zeptala, kdeže k těm ranám přišel. A víte, co jsem se dozvěděla? S kamarádem šli jednadvacátého po Václavském náměstí a najednou po nich skočili dva tajni. U něho v kapse našli šroubovák, a že to je prý zbraň. Zavřeli ho na noc a tam ho zmlátili. A teď abych na něj psala posudek. Ale já to tomu vyšetřovateli řeknu, tohle že nejde. To přece není možný, máme je učit . . . Vyšší princip a tak . . . a tohleto dopustit?" Rozhořčeně dokončuje svůj příběh. Mladík v brýlích říká: "Výborně, takových pedagogů na školách asi moc není." Ostatní souhlasně pokývají hlavami.

Ze dveří strážnice vychází policista, v ruce drží balík občanských průkazů . . . a nevěříme vlastním očím a ušima! Mírným hlasem čte jména, rozdává průkazy pak dodává: "No tak, seberte se a běžte." Jsme volni! Dnes tedy žádná noc ve vazbě v Ruzyni, žádné výslechy. Kde je agresivita tajných na Václavském náměstí? Přece jen je tu něco, co jim brání jít v násilí a bezpráví do krajnosti!

Cítíme v tom nějakou léčku — někdo si vzpomene, že bychom měli počkat, až rozdají průkazy všem.

Zatím přijíždí žlutý anton, z něj vystupuje další várka — asi deset lidí. V žigulíku přivezou dalšího zadržného. A zpoza rohu přichází v doprovodu jednoho tajného a jednoho uniformovaného příslušníka ten, který se pokusil utéct. Pod rukávy jeho kožené bundy se zableskla kovová pouta na zápěstí. Ohlédne se na nás, — nutí se do úsměvu — a zmizí ve dveřích stanice.

Pomalu se rozcházíme, stále nemůžeme uvěřit, že nás propouštějí. Tři kluci si zapalují cigarety a odcházejí někam do kina.

Vracím se zpět Vodičkovou ulicí na Václavské náměstí. Už se setmělo. Střední pruh je prázdný; po chodnicích chodí lidé z kin a sem tam se zvídavě jeden druhého ptá, proč je tady dnes večer tolik policajtů.

Osm příslušníků pořad stojí v rozích ostrůvku kolem Václava. A kníže na koni dál mlčky upírá chmurný pohled na město u svých nohou, ponořený do tmy.

Události 28. října 1988

Asi v půl třetí v pátek 28. října jsem šel přes most 1. Máje k Národnímu divadlu. Na mostě postávají hloučky uniformovaných policistů, celkově asi 20 mužů, ale kolem chodících lidí si nevšimli. Ve Slávii jsem se setkal s přítelem V. a spolu jsme vyrazili na Václavské náměstí.

Ve tři deset jsme směřovali od Můstku směrem k Muzeu. Chodníky byly hodně zaplněné, ale projít se dalo bez obtíží. Kordóny policistů nás nechaly volně projít až blízko k Domu módy. Okolo sochy sv. Václava stál asi dvoutisícový dav lidí, který skandoval heslo "Masaryk, Masaryk". V horní části Václavského náměstí byly již chodníky tak plné, že se nedalo procházet a kordóny policistů vyzbrojených obuškou, štíty a přilbami stály kolem chodníků tak, že izolovaly lidi uprostřed náměstí a lidi na chodnicích dokola.

Rovněž velký dav lidí stál kolem muzea, ale dolů na Václavské náměstí přes řady policistů nemohli proniknout. Celé náměstí bylo rozděleno několikrát napříč kordóny policistů, aby se zabránilo seskupení většího množství lidí.

Krátce po mém příchodu policisté s obuškou a psy zaútočili na zástup lidí kolem sochy sv. Václava a tlačili je směrem k Domu potravin. Ozývaly se hesla "Hanba, styďte se" apod.

SKROUPOVO NÁMĚSTÍ 10. PROSINCE 1988 MLUVÍ VLASTA CHRAMOSTOVÁ

Další policisté obušky zaútočili na dav lidí stojící na chodníku u Domu módy. Nelítostně, vši silou tloukli na kraji stojící lidi po hlavách. To se dělo jen několik málo metrů ode mě. Byl jsem svědkem toho, jak nějaký mladý muž okolo třiceti let upadl a tři policisté ho surově mlátili ležícího na zemi. Lidi pískali a křičeli, ale nikdo se neodvážil a ani nebylo možné přejít přes kordón policistů, který stále postupoval, a pomoci mu. Myslím, že to je záměrně odstrašující taktika. Podobných situací jsem viděl ještě několik.

Policisté se snažili lidi vyhnat z náměstí do okolních ulic. Do akce byla zapojena rovněž dvě nebo tři vodní děla. Nebyly to speciální vozy VB, ty se zúčastnily až později, nýbrž požární červené vozy. V poměrně krátké době se příslušníkům VB a pořádkovým sborům MV podařilo tisícové davy lidí nahnat do postranních ulic a do metra. Nikdo se však jen tak rozejít nechtěl.

Stál jsem v Jindřišské ulici, která byla téměř plná, a i sem zaútočili policisté s vodním dělem. Vůz jezdil až k Jindřišské věži a zpátky a proudem vody hnal lidi z chodníku. Prošel jsem Panskou na Příkopy, kde stálo rovněž několik tisíc lidí, ale Václavské náměstí zde už bylo také uzavřeno. Prošel jsem tedy přes Můstek na Staroměstské náměstí. Přišel jsem v okamžiku, kdy někdo četl uprostřed velkého davu lidí prohlášení Charty 77. Ve chvíli kdy skončil, lidé volali "Charta, Ať žije Charta". Odhaduji, že na Staroměstském náměstí bylo pět tisíc lidí. Na Václavském náměstí a potom v okolních ulicích se pohybovaly desítky tisíc lidí. Nelze to přesně odhadnout, ale domnívám se, že kdyby nedošlo k zákroku VB bylo by Václavské náměstí zcela plné.

Krátce po mém příchodu na Staroměstské náměstí po čtvrté hodině se policisté objevili i na Staroměstském náměstí. Navíc s obrněnými transportéry. Užili stejnou metodu jako na Václavském náměstí: rozehnat lidi

do postranních ulic. Nejprve bylo zapojeno vodní dělo a zástup lidí se značně rozptýlil. Na ty, co odolávali proudům vody, začaly najíždět obrněné transportéry a snažily se dav lidí natlačit do Železné ulice. Několik mládenců vyběhlo transportérům naproti, postavili se jim do cesty a zastavili je tak ještě než stačily dojet k zástupu lidí. Ne však dlouho. Nemohli odolávat tomuto náporu a náporu vodního děla. Lidé drželi nad hlavami Československé vlajky a spontánně křičeli "Svět vás vidí, Fašisté, To je vaše přestavba, My chceme svobodu".

Dalšímu útoku vodního děla však zástup už značně prořídilý nedokázal čelit a lidé se rozcházeli. Staroměstské náměstí obsadily krodóny policistů.

Odešel jsem do Kaprovy ulice, kde byly stovky lidí, kteří jen neradi opustili náměstí. Začali jsme zpívat národní hymnu, důstojně a spontánně. Potom jsme se rozešli. Bylo pět hodin.

Dnes, s odstupem několika dnů, když přemýšlím o událostech 28. října 88, kladu si otázku: co se vlastně stalo? Myslím, že orgány státní moci svůj úkol splnily perfektně. Snad kromě počtu účastníků lidí je nepřekvapilo nic. Jednaly podle předem přesně připraveného plánu, jednotlivé oddíly při samotné akci podléhaly svým velitelům a ti centrálnímu řízení. Předem důkladně promyšlená taktika se ukázala účinnou. Je však násilí vůči bezbranným lidem vítězství?

28. 10. 1988 nás policie bez problémů rozehnala. Celkovou situaci však hodnotím kladně pro nás. Státní moc jako nástroj monopolní politiky KSČ zde odhalila svou podstatu. A to před zraky desetitisíců občanů. Věci se začínají rýsovat zřetelněji. Lidé volali: "My vám nevěříme!" Hesla, která víme a cítíme už dlouho, zazněla spontánně z tisícového davu. Společnost se dala do pohybu.

Student MH

Krvavý čtvrtek

Viděl jsem dnes lidi mučené, veřejně, tak sadistickým způsobem, že ještě teď pláču bolestí a hanbou a ponížením. Nikdo to už nebude moci nikdy popřít, i kdyby to byly jen moje oči, které to viděly. Těch očí ale byly tisíce. Nevím, kolik tisíc lidí to bylo. Sešli se kolem páté, když už padala tma. Policie obsadila jen bezprostřední prostor kolem sochy Sv. Václava. Václavské náměstí bylo plné. Lidí se po včerejšku, kdy vše proběhlo bez konfliktů, zmocnila euforie. Mluvílo několik řečníků, slyšitelných ovšem jen bezprostřednímu okolí. V šeru se rozžaly svíce. Opojený dav skandoval: "Svoboda!", "Masaryk!", "Propusťte Havla!", "Propusťte všechny!", "Palach žije!", "Svobodné volby!", "Gorbačov!", "Dubček!".

Pak se objevily odněkud zespoda bílé helmy a obušky. Šly vzhůru dlouhou, nekonečnou řadou, po obou stranách náměstí. Lidé se ještě snažili dostat na chodníky, ale brzy byla past zavřená. Se shora vyrazila od muzea policie a hnala dav dolů po náměstí, kde ale čekaly stovky dalších policistů.

Bili vši silou. Viděl jsem jak tajně podráželi prchajícími nohy, jak se sráželi ze zadu k zemi úderem do zátylků. Viděl jsem muže sraženého na zaparkované osobní auto takovou silou, že přelétl přes střechu na druhou stranu. Viděl jsem muže, sraženého v plném běhu, který jel deset metrů obličejem po dlažbě a když s řevem vstával, byla ta tvář jediné krvavé maso. Nebylo úniku. Metr ode mne udeřil policajt obuškem asi patnáctiletého chlapce. Byl to ten druh úderu, jakým se odpaluje baseballový míček. Bylo to hrozné. Ten zvuk byl tak strašný, asi přeražená čelist, že jsem myslel, že hlava musí být celá uřazená. Chlapec se zhroutil se zoufalým řevem a já jsem ho vlekl pryč, aby ho dav neušlapal, a pak i já jsem byl bit přes hlavu, do zátylku a přes ruce.

Situace se potom zklidnila a lidé byli vytlačeni do spodní části náměstí. Demontrace už byla prakticky rozptýlena a lidé byli oťfesení a šokováni. Postávali na chodnicích. Policie tlapkače vyzývaly k rozchodu. Možná už je použili dřívě, ale v bolestném řevu raněných nebylo nic slyšet. Nastala dvacetiminutová pauza klidu, kterou jsem pochopil až později. Tajně chodili mezi lidmi, vypytovali si oběti a potom udeřili.

Pane Bože! Bylo nás už tam tak málo a jich byly snad tisíce. Jeden policajt mě škrtil nějakým chvatem pod krkem a druhý mne bil. Nemohl však našťstí už přes hlavu. Pak už mne jenom drželi pod krkem, když si zapsali údaje z občanského průkazu. A pak jsem viděl: Dva policajti drželi

Zajímavosti ze světa

Pavel Steiger

Irian Jaya: Návštěva kamenného věku

Holandská Nová Guinea býval pro mne pojem už za školních let. Představoval jsem si tu nejstrašnější lidodžroutskou hrůzu. Srdce se mi tetelilo, když jsem stál v 7. třídě před ohromnou nástěnnou mapou Asie a ševalil jsem Jáva, Sumatra, Celebes a Nová Guinea. Tehdy mě ani nenapadlo, že bych do těchto končin někdy zavítal, natož tak, že budu žít na Jávě.

Dostat se na bývalou holandskou Novou Guineu, později Západní Irian a ještě později Irian Jaya není nemožné, ale rozhodně ne snadné. Indonézké šimlování se úspěšněji proráží z Jakarty než třeba z New Yorku. Když podmažete, nepotřebujete známosti. Když jsou známosti, nepotřebujete podmazat. Dotazník, nařukaný strojem a téměř nečitelný, asi padesátá fotokopie originálu, jsem doložil čtyřmi fotografiemi. Co zdejší úředníky fascinuje je fotokopírování. Jak se úřadovalo před vynálezem Xeroxu je mi záhadou. Po nás požadovali i fotokopii československého pasu!

Cestovní přípravy a instrukce byly stručné. Pilulky proti malárii. Vyrazi-

muže a třetí ho bil obuškem do varlat. Viděl jsem, jak dva tajní drželi asi osmnáctiletého kluka v kleštích mezi sebou a střídavě ho bili do obličeje, až z něj zuby litaly.

Když mě škrtili, vlekli kolem mne tak asi mého vrstevníka z kterého tekla krev: z úst, očí a uší. Vlekli ho jako pytel. Nejspíše byl v bezvědomí.

Když se ten kruh před posledním, nejsadističtější útokem kolem nás stahoval, bylo nás v tom místě už jen několik desítek. Slyšel jsem, jak lidé tiše skučí strachem. Mě bylo strachem na zvracení, ale možná, že to bylo z toho předchozího bití přes hlavu.

Jakoby se to teď všechno ve slovech už jenom rozplývalo. Co může člověk říci, když pár metrů před jeho očima šílí mučená lidská bytost bolestí a on mu nemůže pomoci.

Zasílám vám několik lístků z květin, které už jsem nemohl položit pro Jana Palacha u svatého Václava. Vzpomínáme na vás. Pomyslete na nás někdy i vy.

Nevím vůbec co teď po dnešku se mnou bude. Ne snad ve smyslu existenciálním, nýbrž v onom, jenž zve se existenciální. Ještě včera jsem nevěděl o sobě a o světě vůbec nic. Ne že bych nevěděl, kdo oni jsou a co téhle zemi učinili. Ale "vědět" je tak málo proti "vidět". Vidět tak zblízka. □

lo nás osm. Sedm ženských a já. Výpravu vedla rudovlasá Jůlinka, francouzsko-anglického původu, majitelka amerického pasu, neurčitěho věku vypadající na polovic, nezníčitelná půvabná osůbka, ověšená stříbrnými šperky, na vysokých podpatcích s dokonale zabaleným 10kg pinglem a skuráží zdolat svět. Ostatní dámy byly manželky různých amerických, technických poradců a odborníků. Jeden z mých kolegů prohlásil, že jestliže existuje převětlování duší, chtěl by být v příštím životě manželkou expata (expatriota) v Jakartě. K naší výpravě, kromě spacího pytle a sítě proti komárům, kterou jsme ani nepotřebovali, patřila zásoba medicín a lektvarů pro všechny případy. Aspirin, stříkačky se smrady proti hmyzu; já vzal také mast na zahánění vlka.

V Indonésii se vnitrostátně létá pouze společností Garuda. Nedávno si vzpomněli, že potřebují novou "image". Nalokovali všechny éroplány na běloskvouci se krasavce, ale uvnitř je to tatáž Garuda. Indonézkým pilotům však věřím víc než západním. Jestliže piloti létají tak jako řidiči řídí auta, motorky a autobusy, jsem v těch nejlepších rukách. Umělci za volanty a řídicími páčkami jsou tak otrlí, že situace, kde by každý "normální" člověk zpanikařil, vyřeší bravurně. V noci, ve spleti neviditelných tmavých lidských těl, kol, šlapajících drožek, nesvitících motorek Bajajů (Bajaj — indický vynález, trojkolá motorka) a svítících Mercedesů uplatňují reflexy, že se člověk nestačí divit. Avšak údržbě létajících strojů nevěřím. Jestli opravují a udržují hydrauliku a vše ostatní stejným způsobem jako například potrubí v našem baráku, tak nazdar. Ale startovali jsme a přistávali desetkrát a komu čest, tomu čest.

Z Jakarty do irianské Jayapury je asi tak daleko jako z Los Angeles, New Yorku, nebo z Frankfurtu do Teheránu. První přistání bylo na jižním Celebesu, dnes Sulawesi v Ujung Pandang. Vrcholilo období sucha a vše bylo mrtvě žluté. Nečekaný pohled. Indonésie totiž oplývá zelení jako málokterá země. Za další dvě a půl hodiny jsme přistáli na ostrově Biak. Na Biaku také přistává Garuda z Los Angeles, přepravující nejpestřejí oblečený náklad lidíček mířících na Bali.

Z Biaku do Jayapury, což znamená "Vítězné město" to už byla jenom hodinka. Pohled při přistávání je

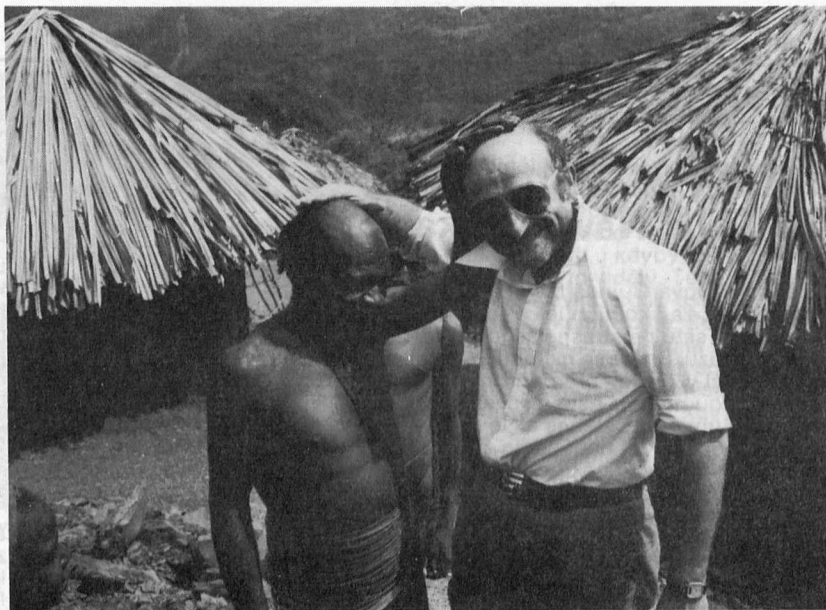
nezapomenutelný. Letiště je asi 50 km od města Sentani. Hornatá, velehorská krajina, jezera, řeky, zeleň, zálivy. Říkal jsem si, Kalifornie bez silnic, pohodlí a blázince. Tady končí Indonésie a coby kamenem dohodil, začíná Papuánsko a Novo-guinejsko, odkud přilétá jedou týdně jediná zahraniční letecká linka. Od německého misionáře, který žil na cbou stranách, jsem se dozvěděl, že rozdíl mezi Irianem a Papuou-Novou Guineí je propastný. Irian je Asie a Papua-Nová Guinea je Tichomoří s britským vlivem.

Na letišti nás čekal šikovný mladý americký misionář, kterému jsme z Jakarty vezli 4 bedny očkovacích látek pro domorodé obyvatelstvo. Nastoupili jsme do dvou minibusů a vykodrcali se z letiště. Čekali nás překvapení za překvapením. Kdo by si představoval tu nejpříjemnější a nejkrásnější krajinu, krásné kokosové palmy, stromy obsypané květy, jezera ve zvlněné krajině, bělostné pláže, nevtíravá vlhkost a žádné horko jako v Jakartě? Ta pověstná hrůza močálů a malárie je však na jihu. Náš indonézký průvodce Rudy, který nás doprovázel na motorce, pichnul a jel na prázdném plášti asi kilometr, než si schoval motorku v jedné tmavé autodílně.

Jayapura, dříve Sukarnopura a ještě dříve Holandia (inu podobnost mezi Volgogradem, Stalingradem a Carcynem), leží v úzkém údolí. Nic velkého a z vršku vypadá jako dodělavající zlatokopecské městečko v Kolorádu. Ubytovali jsme se v hoteličku, nic valného, ale jídlo bylo senzační. Ryba po čínsku a vynikající ostrá omáčka sambo. Brouzdali jsme noční Jayapurou, všude se vařilo, peklo, smažilo. Obyvatelstvo se skládá asi z 60% domorodců, 30% Indonésanů a 10% Číňanů. Hlavou mi proskočila prvo-republiková podkarpatská Rus z vyprávění, Češi-Indonésané, kulturtregři zastávají kdejaký důležitější úřad, policajstvo a učitelování. Číňané mi připomněli podkarpatské Židy. Židé-Číňané jsou skutečná ekonomická, hybná páka. Smutek mě popadl, když jsem si prohlížel nabitě obchody všelikým zbožím. Od barevných televizorů k video kamerám, od baterií k toaletnímu papíru. Kéž by i v Tuzexu bylo k máni to, co v indonézkém Papuánsku.

Spal jsem jako dudek pod burácejícím chlazením na polštáři vypěchovaném pěnovou gumou. Ranní volání měšit nás probudilo do deště. Dámy mne informovaly, že byla hrozná bouře a blýskání a prý nezamhouřily ani očka. Ranní cesta z Jayapury na letiště byla ještě krásnější než ta včerejší. Na letišti jsem si sedl na

bobek s hloučkem řidičů všech barev a typů. Bavili jsme se o autech, kterým vůbec nerozumím. Na Irianu se mluví asi 270ti jazyky. Interiér samoletu mi notně připomínal jakartské taxíky — vykuchané vraky. Motory se však třpytily novotou, značky Pratt and Whitney. Let byl dokonalý. Domorodí stevardi roznesli čaj a cukroví a kolem nás se rozsvítilo přírodní divadlo. Z Jayapury do Wameny, kam jsme letěli, vede jenom pěší, snad koňská stezka. Silnice se prý začala stavět, ale místní misionář nás ujistil, že bude dokončena až v pětiletce páté. Ještě jsme ani z letadla nevystoupili a už jsme viděli podél přistávací plochy ženy ve slaměných sukničích, s obnaženým poprsím. Mladík závodil s rolujícím letadlem a rourka na přirození se jenom třepotala. Jak jí říkat česky? Indonézsky se jí říká "koketa", což zní úplně česky. Anglicky se jí říká "gourd", což je tykev, snad proto, že rourka je rostlinného původu. Pan Ulč jí nazývá trumpetkou. Rourky a roury označují osobnost i kmen. Jsou různé délky, od pracovních kratoučké, až po slavnostní taneční, více než metr dlouhé. Některé jsou malované jako kraslice, jiné spirálovitě zakroucené nebo hákovitě ohnuté. Některé jsou tlusté, že by se do nich mohl napéchovat technický výkres. Hned na letišti začaly cvakat fotoaparáty a navzájem se uklidňujeme, že tohle je ještě civilizace, ať neplytváme filmem. To jsme netušili, že na bazaru mají víc Kodaku, Sakury, Fuji než v celé Stověžaté. Roury s velkým průměrem slouží jako peněženky i tabatěrky. Jedna z našich dam tyto rourky-tlustochy nazývala "shopping bag", což jsem ve své české hříšnosti překládala

HLAZENÍ PLEŠÍ

docela správně "nákupní pytel". Ruce jsme si museli potřást téměř s každým. Ani ne za dvacet minut vše nové začalo být přirozené. Civilizace ovšem natropila své. Za fotku se běžně platí 100 rupií a někteří s rourkou mi strkali pod nos na místo jednoho prstu dva. Naše malé autobusy nás dopravily do jediné restaurace. Připadali jsme si jako v zoologické zahradě.

Většina našich nosičů byla z kmenů Dani a Jali. Kmen Jali byl objeven teprve v ranných šedesátých letech. A právě k nim, do Angeruku, jsme měli namířeno. Byli jsme rádi, že je máme, protože cestu domů musí přece znát! To jsme ještě netušili, že všem, do nejposlednějšího nosiče bylo jasné, že to do Angeruku ne-

zvládneme. Jen blázní, bibličtí misionáři, posílení Božím slovem, naši tělesnou a duševní sílu proniknout mezi lidožrouty.

V Indonésii jsou kulisy životního divadla řádně seskupené. Každý herec hraje svoji úlohu znamenitě. Chcete-li k Jali, prosím. Bylo by vrcholně neslušné našemu přání nevyhovět, přestože bylo každému jasné, že se rozsypeme.

A tak díky naší hlouposti a indonéské zdvořilosti a Boží opatery se sedm žen s Pavlem Steigerem dostalo na místa, kam si netroufnou ani zdatní horalé.

Po posílnění v restauraci se začaly autobusy kodroat prvních 20 km. Museli jsme zdolat asi 30 mostíků. Více než polovinu jsme raději přešli pěšky. Za poslední most už se jet nedalo. Krajina byla úžasná, podnebí jako v Kalifornii. Ani horko, ani zima, vzduch osvěžující. Minuli jsme kopec rozeklaný je dva. Důsledkem zemětřesení z r. 1974. Potkávali jsme lidičky a čím víc jsme se vzdalovali Wameně, tím víc jsme se divili. Mosty začaly být krásně sjízdné, protože se k nim už žádné auto nemohlo dostat.

Lidé nahatěli a asi po dvou hodinách jsme narazili na holoprsé ženy, natřené bílou hlínkou. Byla totiž kmenová válka! To jsme nečekali, rozhodně ne tak brzo, že se války týkají jen dvou stran, ostatní jsou neutrálové a obzvláště turistům, jako jsme my, se nemůže nic stát. Naši nosiči, až na čtyři, patřili do neutrálních vesnic. Tito čtyři se zamaskovali do našich klobouků a pochodovali jsme v chumlu. Kmenové války nejsou nic jiného než odvěta. Vy jste mi zabili strejčka, my vám zabijeme bratrance. Mrtvých je asi tolik, jako bývalo na zábavě v temperamentnějších oblastech domoviny. Brzy jsme narazili na první válečníky. Kosmetika na nahém těle ze sádra a sazí.

PÁNI S TRUMPETKAMI

Z nozder čouhaly prasečí tesáky, v rukách luky, šípy, oštěpy, ozbrojení až po uši. Jeden měl řádnou sekeru a když jsme se ho ptali na co, odpověděl — bunuh orang na zabítí lidí! Že mi bylo nejlíp, netvrdím. Hoši zapozorovali, aparáty cvakaly, namířili na nás luky a šípy, zařvali a uvolnili ratanové tětivy. Luky mlaskly, ale šípy nevyletěly. Těsně před spuštěním vysadili šípy z tětivy. Srdečně se rozřehtali a my jsme jim vděčně potřásli rukama. Hoši chtěli po stovce, 6 centů. Dobře věděli, že máme u sebe tolik peněz, kolik jejich válečníci dohromady nevidí příštích dvacet let. Stačilo by po mlasknutí luků ukázat na naše opasky, trochu se zamračit a naše velkolepá výprava by skončila hned první den. Když jde kolem indonézká patrola, uschovají válečníci svoje bojové nářadíčko do bramboříšťa a předstírají práci. Kdybychom vpochoďovali do válečné vravy, prý by přestali a až bychom přešli, pokračovali by dál. Ani jsem si nepřál, abych se o tom přesvědčil. Válka, kterou jsme procházeli, si vyžádala 4 mrtvé, od července do října. Takže ulice "civilizovaných" států a policejní vyšetřovny jsou smrtonosnější než kraj divochů, kteří jen mstí životy svých příbuzných.

Přiblížili jsme se k přítoku Balimu, který jsme museli přebrodit. Na druhém břehu, asi 400 m vzdáleném, nad strží pracovalo asi 40 lidí. Ženy pracovaly a rourkaři dohlíželi. Nastal povyk a ryk, jaký jsem si představoval jen z indiánek. Mírovými gesty jsme mávali, přece co kdyby... Za řekou už bylo nepřátelské území. Domorodci nám pomohli s přebroděním, navečeřeli jsme se a dali jsme jim zbytek rýže, kterou jen hltali. Byla to pro ně pochoutka. Živí se hlavně sladkými brambory. Válečníci na této straně vypadali ještě hrozivěji. Prasečí kly měli dolů, to prý když jsou smutní. Otočené nahoru jsou, když se radují a veselí. Připochodovali jsme do okresního městyse Kurima, který má i policejní stanici. Tam jsem si natočil lidové zpěvanky a obdivovali jsme lehký běh naháčů. Jen se jim půlky míhaly. Ti by nás dohnali po třech skocích. Nocovali jsme v prkenné boudě policejní stanice. Navečer jsme se v hloučku bavili s místním, neparáděným obyvatelstvem v sazo-sádlovém make-upu. A protože nám ještě zbývala bujnost, brouzdali jsme vesnici, pohráli si s dětmi, umyli se v říčce, pojedli vynikající česko-domácí zeleninovou polévku, kuře a výborně osmažené sladké brambory. Nejprve pojedlo dámsstvo s pánem, pláči celé hostiny, potom průvodci a potom co zbylo na nosiče.

Na rovníku se setmí a rozbřeskuje v šest hodin v červnu i v prosinci. Tma, která nás obklopila, byla jako na šachtě. Hvězdná podivaná byla neuvěřitelná. Vzpomněl jsem si na

středověké hvězdáře, kteří zpochybňovali bibli, protože tvrdili, že je jenom asi 700 hvězd, zatím co bible učí, že je jich nespočetně. Na Irianu je tma tmoucí, a co bylo vidět na nebi, uvidíte jen v planetáriu. Tuto a všechny noci jsme poloprobděli. Otláčené tělo, obzvláště kyčle, spánku nepřidaly. Byli jsme všichni jako z pohádky o Princezně na hrášku.

Ráno jsme překročili visutý, drátěný most přes řeku Balim. Chyběly tam dřevěné příčky a přecházeli jsme opatrně jeden po druhém. Nosiči, se vším nákladem vzali most útokem. Divil jsem se, že je unesl. Pod mostem hučel dravý Balim. A začali jsme stoupat. Míjeli jsme vesnici za vesnicí. Políčka ohraničená stovkami kamenných zídek. Čím jsme byli dále od Kurimy, tím zajímavější byli domorodci, jejich kostní ozdoby a promaštěná kosmetika. Nahrál jsem si na pěšině hochu brnkajícího na kytaru. Fotografovali jsme již bez úplatků. Potkávali jsme ty nejzajímavější lidičky. Babička s vysušenými prsy ve slaměné sukénce chovala prasátko a nesla je v náručí jako poklad. S každým jsme si museli potřást ruce. Úsměvy a údiv na tvářích vesničanů i poutníků byly dojemné. Jedna babička se nám klaněla se slzami v očích a já jsem se nikdy necítil tak pokřiven. Oči lidí byly plné otázek, radosti i strachu. Mé představy o divoších se rozpadly. Tolik jsem si uvědomoval, že zde žijí stejní lidé, jako třeba na Moravě, kde jsem prožil všechny prázdniny na dědově hospodářství.

Na jižním břehu Balimu je přistávací dráha misionářského letiště u vesnice Hetigima. Kamení kroupe pod nohama, na polích se daří i káve. Ve vesnicích se bahní vepří, slepice a děti oblepené mouchami. Více než polovina dětí visí z nosu nudle. Mají infekci a mých sedm žen je vodí za ruce. Mne se bojí. Vyškřábali jsme se na průsmyk a pod námi se otevřelo další údolí, řeky Mugwi. Pod námi, jako mělnický soutok, Mugwi a Balim. Dech se nám tajil. Nad údolím Mugwi stoupají velehory a Angeruk je za nimi.

Ve vesnici Hitugi nás obklopili lidé a když jsme jim řekli, že pochodujeme do Angeruku, protáhli obličej. Postarší starosta se mě optal zda-li nejsem "džerman". Jedinní cizinci turisté, které tu znají jsou Němci nebo Rakušané. Na zpáteční cestě ve Wameně jsme potkali postarší rakouský pár ze Štýrského Hradce. Asi po hodině cvalu mě začal brnět obličej a zanedlouho jsem se svalil. Byl jsem vysušený sluncem, výstup, námaha, pocení udělaly své. Zhltal jsem asi dva litry vody s elektrolytickou solí a za dvacet minut jsem stál na nohách.

Naobědvali jsme se, přelezli můstek z bambusu přes řeku Mugwi a začali stoupat přímo vzhůru. Po třech

hodinách jsme se doškřábali do malebné vesničky. Opouštěli jsme vesnici ve dvě hodiny odpoledne a nás hlavní nosič se pochichtával. To nás čekaly další čtyři hodiny, hodiny slz a nářků.

Byli jsme zoufalí. Každý se modlil. Strž dolů, nahoru nebylo vidět a blížilo se k páté. V šest padne tma. Nosiči tahali holky za ruce, my tlačili za hýždě. Byla to tragikomédie. Vidět nás, trosky, jak nás orourkovani Jali a Dani táhnou. Bez jejich pomoci bychom nedošli, spíš zašli.

Jsem biblický věřící a nezažil jsem úrodnější situaci mluvit o Pánu Bohu než právě zde, když nám všem teklo do bot. Tlačil jsem a modlil jsem se všichni. Slz teklo hodně. Začala téměř háčka, jestli se půjde dál do Angeruku nebo ne. Rozhodným hlasem jsem prohlásil, ráno moudřejší večera a ať migají zadky, že za dvacet minut padne tma. To bychom nocovali na bobku nad strží.

Do Johosinu, 3000 metrů nad mořem, jsme dorazili 10 minut před setměním. Nejvíc jsme obdivovali naše nosiče. Moje nové pohorky měly rozdrásané traktory a ti naši bosí kamarádi nám po všem ještě přichystali večeři. A jakou! Tak jsem se nenajedl ani jednou během deseti dnů na Novém Zélandě. Do smrti nepochopím výdrž nosičů. Začali jsme je obdivovat. Mezi námi a nosiči začala probleskovat osobní přátelství. Všichni jsme si uvědomovali, že tito "lidojedi" jsou našimi zachránci. Konečně jsme se dozvěděli, že do Angeruku se musí přes sněžná pásma. A bylo rozhodnuto! Vrátime se. Toto rozhodnutí bylo definitivně potvrzeno, když jsem náhodou objevil u vedoucího průvodce lano. To prý na spuštění se ze skalních stěn a přebrodění dravých toků...

Když jsme se vrátili do Jayapury, strávili jsme odpoledne na jedné z nejkrásnějších pláží jižního Pacifiku. Indonézká Garuda se vyznamenala, všechny lety byly dokonalé. V Jarkartě na letišti nás čekaly rodiny. Vždyť o nás 10 dní nevěděly, jen se za nás modlily.

Ještě na letišti všichni oznamovali, že před pěti dny zkrachovaly akcie. My jsme prožívali krásné dny v nevědomosti mezi Papuánci. Den po našem odletu přišlo silnější zemětřesení a velké lijavce, pozůstatky filipínského tajfunu. □

Služba čtenářům

Obráběč kovů, spec. papírenský průmysl, s řidič. průk B/C/D/E (25-lety) a učitelka děti přeškol. věku (22-letá) hledají sponzora v Kanadě.

Jsmo momentálně v Holandsku, odkud musíme odjet během několika měsíců, bereme cokoliv, nezklameme.

Adr. J. a L. Jacko, c/o Stadionweg 190, 1077 TC Amsterdam, The Netherlands.

Zásadní antikomunistický dotaz

Několik dní po amerických prezidentských volbách, po vítězství George Bushe, se konala na harvardské univerzitě v Bostonu — tedy na domácí půdě poraženého guvernéra Dukakise — třídní konference na téma "Antikomunismus a USA." Dvanáct set účastníků se na třiceti osmi panelech a plenárních zasedáních dohodlo, že antikomunismus je jed, rozšívající samé neštěstí — zabíjí chudé, rozdmýchává antilesbické nálady, rozšiřuje lži o Sovětském svazu a jeho údajných expanzivních choutkách, ač přece každý trošku normálně myslící člověk je přesvědčen o naprosto mírumilovné podstatě sovětské politiky vždy a všude. Jakákoliv kritika Sovětského svazu a marxismu není nic než "pasáctví" (*pimping*) v žoldu buržoazie.

Na konferenci se dostavili a o její úspěch se zasloužili rozliční lidé: komunističtí veteráni Gus Hall a Andělka Davisová, spisovatelé Gore Vidal a William Styron, politici Bella Abzugová a Ramsey Clark (generální prokurátor za prezidenta L. B. Johnsona), individua jako Philip Agee, bývalý agent CIA, beztrestně se živící zveřejňováním identity opravdových agentů za účelem jejich likvidace, a pak ovšem mnoho univerzitních profesorů, včetně slavného Noama Chomského, někdejšího velkého obhájce Pol Poty. Churavějící harvardský ekonom John K. Galbraith nepřišel, ale poslal zdravici, zdůrazniv, že konferenci pokládá za významný krok směrem k rozumu. Tři dny důkladného zatracování Ameriky proběhly téměř bez zádrhelu. Pouze Gianfranco Corsini, dopisovatel italských komunistických novin, se provinil, když si troufl upozornit na záviděníhodnou pestrost amerického tisku. Tato prostofekost byla zavržena jakožto "příklad mravního kolapsu italského komunismu."

Není ale příliš veselo v těchto nejpokrokovějších řadách. Napřed zradili čínští soudruzi, odvrhnuvši balast mrtvé ideologie. Místo aby hledali inspiraci u voutsatých klasiků minulých věků, oni, prosím, otevírají v Šanghaji burzu, a když to půjde takto dál, z pracujících mas se stanou masy akcionářů. Osm set milionů zemědělců se s chutí vykašlalo na socialistické hospodaření.

V Sovětském svazu sice kolchozy nerozmontovali, ale heretických, quasikapitalistických novot je už tolik, že rovněž nahání hrůzu a značnou mravní nevoli. Řada mých akademických kolegů nemůže Gorbačovovi přijít na jméno, nikdy mu neprominou kruté zásahy proti na papíře tak perfektnímu centrálnímu plánování.

Reportér uveřejnil (č.6/1988) můj článek, nazvaný "Stav socialistických výdobytků." V něm se trošku zmiňuji o této notné nakvašenosti pokrokových intelektuálů. Vzájemně se přesvědčují o krásnu svých absurdit a kdykoliv někdo v těchto dnech přijede ze zemí tábora míru, výsledkem je jen bolestné zklamání. Takto se nedávno přičinil Silviu Brucan, bývalý rumunský velvyslanec ve Washingtonu.

V přednášce na naší univerzitě zdůraznil fundamentální novum současné doby — totiž vědeckotechnologickou revoluci, s níž si zkrátka země míru a socialismu nemohou poradit. Nelze předpokládat pokrok v podmínkách škrcení, rozbíjení myslících hlav — renezance se rovněž nepovedla v podmínkách inkvizice. Ještě nedávno socialistické země pomalu, ale jistě doháněly kapitalistické země, ale tomuto úspěšnému procesu vrazila kudlu do zad ona ani jedním vědeckým marxistou-leninistou předvídaná VTR. Propast mezi východním a západním hospodářským výkonem se nadále zvětšuje. Krutě nepříjemný úkaz VTR vyžaduje podrobit politická kritéria ekonomickým kritériím, změna politické praxe pak vyžaduje zrušit leninský demokratický centralismus, monopol jedné strany, privilegia nomenklatury.

A tak, prosím, promluvil nikoliv pravšivý renegát, který se zaprodal Wall Streetu a jeho ideo-diverzním centrálam, ale loajální občan rumunského socialistického státu, někdejší šéfredaktor hlavního stranického deníku *Scinteia*, nynější učitel politických věd na bukureštské univerzitě! Že si tolik troufá, co když se to dozví despotický *conducator* Ceausescu?

Nemůže se nedozvědět: myslící Silviu Brucan o tomto všem napsal knihu, její anglickou verzi s titulem *World Socialism at the Crossroads: An Insider's View* (čili o světovém socialismu na rozcestí, tak jak to vidí osoba zasvěcená) vydal nakladatel Praeger.

Brucan na rozchodnou dal k dobru doporučení, jež poskytl čínský předák Deng návštěvníkovi, marxistickému prezidentovi z Mozambiku: "Mohu vám dát jen jednu radu: nebudujte socialismus."

Mí pokrokoví kolegové, jimž existenční definitivita v demokratickém kapitalismu umožňuje tento řád trhat na kusy a leninskostalinské metody práce vychalovat do nebes, odcházeli z poučné přednášky mimořádně zachmuřeni.

V roce 1987 Sovětský svaz na světových trzích všeho všudy získal 30 až 35 miliard dolarů, z toho třetina úvěry evropských bankéřů. Některé ame-

rické — a tím spíš pak japonské — soukromé společnosti si vydělají daleko víc. Inu, imperium je drahy špás, jen Kuba přijde na víc, než tři miliardy. Též abychom se starali o Nikaraguu, Angolu, Mozambik, Etiopii, Vietnam a další. Na domácí frontě se situace nezlepšuje, spíš naopak. Rekordně chudíček žně v r. 1988, rekordní přibývání národnostních nepokojů, po Černobylu arménské zemětřesení. A socialistická sousedství se rovněž neblýští přemírou blahobytu. "*Left to its own devices, the Communist world seems surely doomed*," napsal známý publicista Michael Ledeen (*The American Spectator*, únor 1989). Že to teda mají vědečtí socialisté spočítané.

Ale doopravdy mají? To přece my, demokraté, kapitalisté nemůžeme připustit, aby se tu před námi na lopatky položil náš úhlavní smrtelný nepřítel!

Bývalá velvyslankyně Jeanne Kirkpatricková si zameditovala: Představme si, že by se ty naše západní systémy blížily ke kolapsu — průmysl by produkoval mizerně a nedostatečně, zemědělství by nebylo schopno uživit, lid by trávil miliony hodin ve frontách na ubohoučké zboží, národnostní menšiny by vřely a vybuchovaly, na zahraničních trzích bychom se nemohli se svým umem uplatnit, co teď, co pak? Obrátit se s prosíkem na Kreml, aby nám vypomohl? Jak by asi reagoval? Přetřhl by se ochotou, aby odvrátil náš historicky předurčený, nevyhnutelný pád?

A jak teď reaguje Západ, víc Evropa než Amerika, západní kapitalisté a bankéři nejvíce? Neville Chamberlain byl vlastně žabař, v porovnání s dnešním stavem věcí, nynější dychtivosti usmiřovat, jednostranně ustupovat, protivníkovi přisuzovat nevíroučné motivy.* V mnoha významných krucích jakoby již převládla interpretace, že Gorbačov zavádí reformy, aby komunismus nikoliv zachraňoval, ale demontoval. Jakoby redukoval braněné síly, odtahoval z Afghánistanu, omezoval mocenské pozice v Třetím světě proto, že se mu chce — a ne

*Rekord v této dosud neolympijské disciplíně drží Hans Dietrich Genscher, zahraniční ministr NSR, mnohonásobný usmiřovatel, od Gorbačova k Chomejnimu. A ke Kadáfimu. Teď, žel, propukl skandál, poté, co Američané zjistili, že odborníci ze Spolkové republiky Kadáfimu zřizují nástroj chemického válčení, výrobu jedovatých plynů. Inu, buduje se na precedencích: Němci uvedli novinku na frontě za první světové války, uvedli mezi civilisty v koncentracích za druhé světové války, proč to teď neuplatnit globálně, za asistence psychopata Kadáfího. Kancléř Kohl (poté, co mu ve Washingtonu předložili důkaz — záznam zachycené komunikace mezi Libyí a Spolkovou republikou) vše popřel, posléze přece jenom musel odpopřít.

proto, že ho k tomu donutila tvrdá realita, zejména realita původní Reaganovy tvrdé linie (*Pershingy*, vzpomínáte?), s výdaji, jež si Kreml, na rozdíl od Ameriky, nemohl dovolit.

Pak se tedy sovětsí reformátoři vytasí s přízpůsobenou doktrínou, že hlavním globálním faktorem vlastně není nesmiřitelný konflikt mezi socialismem a kapitalismem, ale spolupráce, řešení společných problémů, takže co bylo, to bylo, prosím vás. A nadšenci na této historicky odepsané straně barikády nadále značně rozděleného světa se mohou vědecky usuzet — a rozkrájet, bylo-li by třeba.

gorbačov reformuje kvůli sobě, pro sebe a ne pro nás, přejeme mu hodně zdaru, porovnávat budeme jeho slova s jeho činy. A naši politiku budeme formulovat výlučně z hlediska našich národních zájmů a nikoliv nepodložených předpokladů jakéhosi *wishful thinking*, kdy přání je pak otcem jakož i matkou pošetilého počínání. — Tohle je zhruba tón prvních projevů nového amerického prezidenta Bushe a jeho ministra zahraničních věcí Bakera. (Čili další důkaz štváček, vlčí, zuřivě zběsile antikomunistické podstaty padoušského amerického systému, jak usoudili pokrokoví delegáti na Harvardu.)

Rád bych, kdyby si Bush a Baker již byli přečetli komentář "*Is Communism Reversible?*" významného francouzského publicisty Jean-Francois Revela (v neméně vlivném americkém měsíčníku *Commentary*, leden 1989). Zaměřil se totiž na fundamentální otázku, zda je komunismus nejen nevyhnutelný, odvrátitelný, ale též odstranitelný tam, kde se už zapustil. Žene-li se tank jedním historickým směrem, lze pohnout pákou a zasadit zpátečku? Stává se tak v Afghanistanu, stane se tak i na stránkách textů s marx-leninskou doktrínou? Jestliže *nonreversibility* je nepominutelnou, bezpodmínečnou součástí onoho údajně vědeckého učení, co zbude z učení, jestliže by se připustil tento *reversible* opak?

Alexander Henzen se v minulém století prorocky vyjádřil v tom smyslu, že socialismus, se bude tak dlouho a důkladně rozvíjet, až dojde ke svým naprostým extrémům a absolutním absurditám. V *Tvorbě*, českém, stále značně znormalizovaném týdeníku, se nedávno nakyseleně zmínili o prý mezi lidem teď běžné zlomyslné definici socialismu jako přechodného stadia od kapitalismu ke kapitalismu.

Tedy *reversibility*, pane vůdčí reformátore, na tu se ptám, chtěl bych slyšet, vidět černé na bílém, vidět pak v činu. V Polsku, v Maďarsku a také tam, kde jsme se my narodili. A než se tak stane, přece jenom jakožto světovému míru nepřející zuřivý antikomunista bych posečkal s jednostrannou štědrostí, s žoky valut a s tunami technologií. □

Stanislav Relniš

Co se semtexem?

Sláva zlatých českých rukou se, jak známo, v poslední době projevila hlavně dodávkami nepostižitelné výbušniny Semtexu teroristům všech zemí. Československo sice tvrdí, že žádným teroristům Semtex neprodává, ale na opětovné výzvy vlády Kanady a jiných zemí, aby se do Semtexu přidávalo něco, co by dalo poznat rentgenem na letišti, neodpovídá.

Takže, jako vždy, si musí demokracie pomoci samy.

Plastické výbušniny nejsou nic nového. Vznikly dávno před druhou světovou válkou, a ve válce se hodně používaly. Teprve dobře financovaní teroristé ve spojení s nejpokrokovějším sociálním systémem světa pro ně našli to správné využití — na zkažená parazitní nemluvnata a děti buržoasie, na zlotřilé matky, které by mohly porodit a odkojit žoldáky imperialismu, na paničky amerických plukovníků, které za všechno mohou.

("Chlapečku, moc rveš, tady máš zvejkačku, a hodně zkousni!")

Semtex je ohebný, plastický, dvakrát účinnější než trinitrotoluol, a bez zápachu, tak že ani cvičený pes nic nepozná.

Plasticita Semtexu závisí na hmotě, která váže výbušninu, a má konsistenci hlíny na modelování. Výbušnina je kombinace PETN a RDX, dvou látek, které používá i americká armáda. Dá se dlouho uchovávat, ale při tom se dá ovládat tak bezpečně, že si z ní teroristé mohou dělat ohničky na opékání skopového, když zrovna čekají na autobus se školním výletem izraelských dětí.

Pouze zvláštní rozbuška může Semtex dovést k výbuchu. Může se upravit do jakéhokoli tvaru, může se tedy schovat například do stěny kufru nic netušící milenky kučeravého Palestince. Není v něm nic, co by mohlo upozornit letištní bezpečnost zařízení.

Když vezmeme v úvahu miliardu zavazadel, která si na letiště přinese miliarda cestujících jen na linkách USA, problém nám musí být jasný.

Po výbuchu na palubě letadla Pan American, let 103, dne 22. prosince 1988 zemřelo 270 lidí. Také student university v Syrakusách ve státě New York Očenášek.

Krátce poté demonstrovala americká vládní organizace FAA (Federal Aviation Administration) zcela čerstvě z laboratoře dvě nové metody na rozeznání Semtexu. Co jsou platné Očenáškovy. Snad ale budou platné těm dalším. Na těchto metodách pracovala FAA od roku 1975.

Jedna z metod se bude používat při hledání výbušnin na lidech, ta druhá se bude užívat na zavazadla. Zavazadla jsou mnohem častější a vážněj-

ší hrozbou, protože se v nich dá uskladnit mnohem víc Semtexu, a protože nevyžadují sebevraha, který Semtex pašuje na svém těle.

Metoda na zavazadla se jmenuje termální neutronová aktivace. Proud neutronů je pohlcen atomy v zavazadle, které pak vyzáří gama paprsky charakteristické pro každý prvek. Výsledné spektrum gama záření tedy záleží na atomickém složení zavazadla. Všechny výbušniny jsou bohaté na dusík, který reaguje na neutronové ozáření desetkrát silněji než jakýkoli jiný prvek. Proto se dá velmi dobře zjistit. Po tomto vyšetření nezbývá žádná residuální radioaktivita.

To vše vypadá jako snadná a lehká věc, ale trvalo to přes deset let, než firma Westinghouse ukončila základní výzkum, a než firma SAIC vyrobila prototyp. Práce se nejvíc urychlila po zničení letadla Air India nad pobřežím Irsku v roce 1985.

První prototyp vyrobený v roce 1987 byla obrovská, těžká, neformná bedna, která ale fungovala s 95% jistotou. I druhý prototyp pracoval velmi spolehlivě. Ze 40.000 zavazadel jen jedno ukázalo falešný pozitivní výsledek, protože obsahovalo mexickou keramiku, která má vysoký přirozený thorium-237 (byly to hrníčky na tequila, dobrou chuť).

Šest přístrojů pro termální neutronovou analýzu je připraveno k použití na mezinárodních letištích. Kde? To se moc ptáme. Jeden stojí asi milión dolarů. Vypadají a fungují jako nyníější letištní rentgenové přístroje, a jsou schopny prohlédnout asi deset zavazadel za minutu, což znamená, že jedno letadlo bude trvat asi hodinu.

Při prohlídce cestujících se nemů-

PAVEL TAUSSIG

že používat termální neutronová aktivace, samozřejmě. Proto FAA studovala procedury na analýzu těkavých látek ve vzduchu. Čili, tato druhá metoda pracuje jako kdyby lidi očichával pes, jenomže mnohem, mnohem přesněji. Parciální tlak par látek, obsažených v plastických výbušninách, se měří v jednotkách ppt (parts per trillion, což v anglosaštině znamená bilion. Proč už se my Češi jednou nepřizpůsobíme).

Firma Thermedics ve Woburnu ve státě Massachusetts vyvinula přísně tajnou metodu, která je založena na chemiluminiscenci, t.j. vyzařování světla při chemické reakci. Tato metoda může najít stopy sloučenin, rozpuštěných ve vzduchu v poměru 1:100 trilionů (anglosaských).

Při zkouškách na letišti v Bostonu se tato metoda osvědčila. Cestující vstoupí do kabiny, kde jej ovane proud teplého vzduchu. To je vše. Zatím je možno vyšetřit dva cestující za minutu, ale do roka má být hotový přístroj, který vyšetří deset lidí za minutu. Thermedics také připravuje ruční přístroj na testování aut při vstupu na letiště, a samozřejmě se už pracuje na verzi pro kokain a heroin.

A teď následuje drobný tisk. Budou kvůli tomu dražší letenky, protože za bezpečnost cestujících odpovídají letecké společnosti. Budeme tedy zase platit za ayatoly a Arafáty. □

PRAŽSKÉ UZENÁŘSTVÍ

638 Queen St. West, TORONTO,
ONT., M6J 1E4

Tel.: (419) 364-1787

Interview

Jiří Sýkora s Arnoštem Lustigem o kráse a ošklivosti

Podezřívám Arnošta Lustiga, že si dává barvit vlasy. Na bílo. To je totiž jediné co dává tušit kolik mu opravdu je. Jinak je jako rtuť, chodí jakoby tančil, živě gestikuluje, hlas má mladý, mluví s vervou. Má vějíře vrásek kolem očí, ale ty jsou spíše od smíchu. Usmívá se na kolemjdoucí studenty, na kolegy, na každého — a každý se usmívá na Arnošta Lustiga. S těmi bílými vlasy vypadá jako židovský andělíček (To je takový andělíček jako ostatní, jen se mu tak říká.)

Prostor jeho malé profesorské pracovny je vyplněn stohy knih, časopisů, poznámkových bloků, novinových výstřížků, fotografií, cen, plakát a filmových plakátů; vše se vrší na stolech, stolcích, židličkách a podél stěn až ke stropu.

Pan spisovatel na chvíli zmizel za jednou horou potišteného papíru a memorabilií, a když se zase objevil, třepal ve vztyčené paži lahvi ginu.

Já jsem klaun, vid', řekl pan spisovatel Lustig.

Za oknem padaly na nádvoří Americké univerzity zbývající podzimní listy.

Nalili jsme si čistého

Západ: Jak jsi to myslel, když jsi o sobě řekl, že jsi klaun?

Lustig: Člověk se nesmí brát moc vážně. Jednak je naše pozemská dráha velice směšná. Narodíme se, žijeme pár let a odejdeme. Stane se z nás částička ve vesmíru — ani ne popel. Bud' se na to díváš, jak je to směšné, anebo smutné. Za druhé, když se člověk nebere moc vážně, tak se ještě vyvíjí. Jakmile se začne brát vážně, ukončil svůj vývoj, a stal se živou mrtvolou. Být klaun ti vlastně pomáhá v životě dvojnásobně.

Z: Pomáhá ti to v tom co píšeš?

L: Když píšu, je mi strašně smutno. Je to čím dál tím smutnější. Píšu o židovské katastrofě a čím déle o tom přemýšlím, tím méně o tom vím. Čím víc se s tím chci někomu svěřit, tím je to nesrozumitelnější. Je to doslova sebevražedný úkol, který si člověk sám dal. . . . Byl jsem určen lágrem. V lágru jsme chtěli přežít. Jeden z hlavních důvodů — iluze — proč člověk chtěl přežít — aby podal svědectví jak nemožné věci se mohou stát s člověkem. Jsem jeden z těch co přežili, ale zároveň taky jeden z těch co zjišťuje, že je to nesdělitelné. A to je zoufalství. Chápu, že se to nikdy nepodaří; každá moje knížka je ve skutečnosti ztracená bitva. Když nemohu sdělit sto

procent, chci sdělit alespoň část. Franz Kafka řekl, že člověk potřebuje k životu tři věci: krásu, smysl a stabilitu. To hodně věcí na světě vysvětluje. Všeobecně i osobně. Moje práce obsahuje paradox. Ačkoli se snažím popsat nějošklivější věci na světě, v nichž se vztah člověka k člověku změnil z civilizovaného v naprosto zvířecí, musím to vyjádřit co nejkrásněji. Paradox krásy a ošklivosti, za prvé. Za druhé to dává mé zkušenosti smysl. Nejhorší z toho nejhoršího co se stalo, bylo ponížení. To největší co člověka polidšťuje je důstojnost. Vezmeš-li člověku důstojnost, uděláš z něj bezmocné zvíře, ale ze sebe taky. To třetí je stabilita. Člověk nemůže napsat knížku z dneška na zítřek. Potřebuje si to rozmyslet, rozvrhnout — je to plán na celý dospělý život . . . V tom klaun být nemohu, v tom jsem jenom smutnej, a mrzí mě to, protože člověk nemůže bejt pořád smutnej, potřebuje rovnováhu, aby vedle zábavy dělal vážnou práci, a vedle vážné práce si i odpočinul. To mu nikdo jiný nedá než on sám. Člověk sám může odhadnout svoje síly, svoje možnosti. Psát o tom je pro mne zároveň zajímavý. Židovským dětem byly zakázány školy, takže moje vzdělání se rovnalo nule. Uměl jsem sořva číst a psát, a to jsem v lágrech skoro zapomněl, protože jsem to nepotřeboval. Když jsem se vrátil, umožnili nám vzdělání bez přijímacích zkoušek. A tak poprvé v životě se mi dostaly do rukou vážné knihy: Rousseau: Společenská smlouva, Campanella: Sluneční stát — o lidské utopii, kde všichni budou pracovat podle svého talentu a budou odměňováni podle svých potřeb, Thomas Moore, K. Marx — který než se marxisti dostali k moci, byl povzbuzující a inspirující vědec, člověk ho mohl přijímat a učit se z něj — a samozřejmě Aristoteles, O logice, Platon: O rovnováze mezi dobrým a zlým a mezi spravedlivým a nespravedlivým, o skromnosti lidského poznání a našich možnostech. Ale zároveň jsem viděl, že všechno je zároveň už polomrtvé. Jako když silnému boxerovi dá ještě silnější boxer-Hitler-takovou ránu do brady a do žaludku, že se těžko může vzpamatovat. Když se probere, musí přemýšlet o všem co ho drželo na nohou a uvědomit si, že ho málem odpočítali. Zjistil jsem, že každý člověk po naší zkušenosti musí být sám sobě Mojžíšem, Aristotelem, Sokratem, Platonem, Campanellou, Thomasem Moorem a Karlem Marxem. Musí si vytvořit svou vlastní

mravnost, vlastní ekonomii, svůj životní plán. Je to vzrušující, dává ti to pocit, že na troskách rozbitého světa si můžeš postavit svůj vlastní svět. V tom nejsem sám. Je nás hodně. A jako v lágru vidíš, že v mnoha věcech se musíš spolehnout jen na sebe a zároveň věci, v kterých potřebuješ ty druhé. To tu smutnou část mé práce — sdělit tu nesdělitelnou zkušenost — vyvažuje.

Z: Arnošte, kritici mají tendenci zařazovat spisovatele do různých skupin, v Československu se o spisovatelích mluví dokonce jako o svědomí národa. Ty sám, cítíš se být reprezentantem nějakého seskupení, literární školy či generace?

L: Tomu bych se strašně bránil, to by mi nasadilo svěrací kazajku, donutilo, abych se opakoval. To je smrt pro každého, kdo píše. Spisovatel musí obrazně zemřít s každou knihou, aby se znovu narodil; a když se znovu narodí, začíná od začátku, protože každá kniha, každá povídka má tisíc neviditelných zákonů, které musí ten člověk, který píše instinktem, odkryt. Když má štěstí a odkryje je, říká se o něm, že je dobřej. Nezařadil bych se do žádné skupiny, ani národní, kromě toho, že píšu česky (a cítím to jako výsadu). Spisovatel je svědek, který se snaží, aby jeho svědectví zachytilo neviditelné kvality jeho zkušenosti a také všechny časové dimenze. Ty jsou tři: první a hlavní je přítomnost, která znamená akci. Druhá je minulost, která znamená motivy, z nichž akce vznikla, a třetí je budoucnost — to je výsledek akce. Hemingway, který o tom hodně psal, říkal, že ještě existuje čtvrtá dimenze, která — když má spisovatel štěstí — udělá z jeho psaní dobrý psaní. Hemingway ale nikdy nevyšetřil co ta čtvrtá dimenze je — Uvažoval jsem o tom celý život; myslím, že čtvrtá dimenze vznikne tehdy, když se spisovateli podaří vcítit se do role svých hrdinů, když jim vdechne duši. Spisovatel se nemůže omezovat na pozici mluvčího či na něčí svědomí. Každý slušný člověk má svědomí. Svědomí je největší vynález člověka. Hitler, když chtěl zrušit veškerou mravnost, rozdíl mezi dobrem a zlem, správným a špatným, a spravedlností a nespravedlností, řekl, že svědomí je židovský vynález, aby ošidili lidstvo, že mrzačí duši člověka jako obřízka mrzačí tělo (řek Hitler), protože kolik lidí si může dovolit svědomí? Kolik lidí, říkal Hitler, si může dovolit skutečnou svobodu? Jen pár vyvolených. Mě fascinuje Hitler dodneška, jako výstražný příklad čtu Mein Kampf, myšlenky které jsou pořád s námi; studovat Hitlera je taky studovat to nesdělitelné, co se stalo a proč to pořád existuje (i když našťastí už ne v takové míře.) . . . Každý člověk má svědomí. Svědomí má mnoho názvů, projevuje se ve spoustě věcí, v každé akci. Když dáš dítěti facku, převedeš slepce přes ulici.

FOTO EVA BRENT

ARNOŠT LUSTIG (VPRAVO) S JIŘÍM SÝKOROU

Svědomí zahrnuje všechny ostatní ctnosti, zatím co nesvědomí je všechny vylučuje. Nesvědomí znamená bezohlednost; celý svět nás nutí každou vteřinu volit mezi nesvědomím a svědomím. Ne každý spisovatel, ale každý člověk je svědomím, svědomím sebe sama.

Z: Nemáš rád termín holocaust, ale používá se už i v češtině.

L: Všichni lidé milují nálepky, z pohodlnosti; ideálem Američana je pohodlnost: lepší splachovací záchod, lepší sedadlo v autě, lepší talíř, lepší lžice, lepší brýle — no, ono to není tak špatný, ale pohodlnost vede k nálepkám. Co je HOLOCAUST? Složenina dvou starořeckých slov a znamená "zničeho ohněm". Lidé v koncentračních táborech byli nakonec zničeni ohněm, ale předtím byli mučeni, poniženi, vyhladověni a zabiti německými rukama. Žádným zemětřesením, žádnou přírodní katastrofou. Taky se říká Kristal Night, tedy Nacht — což je naprostý nesmysl. To si vymysleli Němci, aby podvedli svět. Křišťálová noc? Vždyť to byla noc, kdy vraždili lidi, kdy zapalovali modlitebny, vytloukali okna — tomu přece nemůžu říkat Křišťálová noc. Ale nálepka. Nálepka je nepřítel každého kdo píše, protože zjednodušuje věci. Takže se bráním všem nálepkám. Ne, nepokládám se za mluvčího žádné jiné skupiny než lidské skupiny a nejsem svědomí nikoho jiného než sebe sama. To mi stačí.

Z: Jako spisovatel ses stal autorem tématu, jež opakuješ v různých variantách. To o čem jsi psal a píšeš, ti dalo — jakkoli absurdně to zní — určitou výhodu před ostatními spisovateli

pedesátých a šedesátých let, protože výběrem tématu ses vlastně vyhnul tehdejší politice, nebyl jsi postaven před dilemma souhlasit či nesouhlasit. Otázkou tedy je: jak důležité je téma?

L: Literárně je každé téma stejně závažné a stejně obtížné. Je úplně jedno, jestli Marie Majerová píše o hornících zavalených v dole nebo ty píšeš o "tleskání jednou rukou" Každá literární práce je stejně obtížná — to za prvé. Za druhé — já psal taky reportáže o havířích, potápěčích, farmářích, o vynálezčích, protože mě strašně baví, když člověk na konci příběhu je moudřejší, zkušenější a lepší než na začátku. A je úplně jedno jestli píše o židovským klukovi v lágru nebo o pilotovi. Co rozhoduje je charakter, který odhalí příběh.

Z: Arnošte, když se tvoje věci v šedesátých letech objevily, tak jsi byl pro čtenáře objev, protože jsi nepsal o politice, ale o člověku, o základních věcech.

L: Většinu z toho jsem měl napsanou už deset let a nikdo to nechtěl otisknout. Pamatuji se, že o mé první povídce (Porážka, Čsl. voják, 1957) tři roky diskutovali, že prý je to existencialismus. A já nevěděl co to je. Když mi vyšla první knížka, zavolali mě Drda, Očenášek a Noha na Svaz spisovatelů a řekli mi: Kdo ti radí? Hostovský nebo Hlaska? Mě někdo podezíral, že jsou to povídky Hlaska z Polska, nebo Hostovského z Ameriky, kteří mi je posílají a já je pod svým jménem otiskuju v Československu. Já jim řek: Vždyť já Hlaska neznám. Hostovského ano. Toho nám rád. Byli smrtelně vážní. Jak si dovolují psát

o člověku beznadějně povídky. Já na to: beznadějně povídky? To největší co může člověk dokázat je, že překoná hrozný věc, který ho čekají na každém kroku — nejenom v lágru — v životě. Celá koncepce moderního západního člověka je tragická: narodili jsme se a umřem. Narodili jsme se k porážce. Narodili jsme se a nikdy nic nedokončíme. Jediný smysl naší existence dává, že ji neseme důstojně. Ve Spojených státech jsou lidé posedlí úspěchem, vítězstvím. Je to nesmysl. Když se to obrátí naruby, je to hrůza z porážky, kterou v sobě nese každý člověk. Matky nespi strachem o své děti, které jsou zdravější než matky, a otcové se probudí o půlnoci a říkají si: Co bude s mými dětmi — zatímco děti to vůbec nezajímá, jsou silné, plné energie, ale v očích už je úzkost smrti, úzkost z lidské existence. Tak jaký optimismus. Jediný optimismus je, že člověk nese svou porážku důstojně. To je taky to největší co spisovatel může popsat. V lágru jsem měl touhu přežít, říct jak to bylo. Doufám, že lidé budou silnější o mou zkušenost, aniž by museli jít do Buchenwaldu. Měl jsem pocit, že dělám dobrou práci, že pomáhám lidem, aby byli silnější. Samozřejmě chápu, že nikomu nepomůže jen vzpomínat. Tomu jsme se smáli už ve škole, když nás učitel plakal při vzpomínce na bitvu u Zborova.

Z: *Člověk samozřejmě nemusí být dojat pouze přímou zkušeností, trpkou, krutou hrozbou, může být dojat, například, když je něco dobře napsáno. To se mi stalo nedávno, když jsem četl ukázkou z tvé nové knihy; byl jsem dojat nejen tím o čem jsi psal, ale taky jak to bylo napsáno. Spisovatel má asi povznášet lidskou duši, rozdávat krásu, také tím mohou být lidé silnější. Souhlasíš?*

L: Proč se říká literatuře krásné písemnictví? Člověk potřebuje krásu. I to nejošklivější musím napsat co nejkrásněji. Napišu Kateřinu Horowitzovou, deset dní mě pak pronásleduje ďábel, jdu a zpíju se jak zvíře, protože mám strašlivou radost, že jsem zkrotil do tvaru živel, obsah a formu, život.

Z: *Píšeš o hrůzných zkušenostech, ale myslím, že i kdybys psal o něčem jiném, pro svůj talent vždycky napíšeš větu či odstavec, který člověka dojme. L: Kéž by . . .*

Z: *Čítá, není tedy poslání spisovatele (ať to zní jakkoli bombasticky) v tom JAK se zmocní řemesla? Je výběr tématu důležitý nebo ne? Dobrý spisovatel může přece psát o docela obyčejných věcech a člověk tají dech nad tím jak je to krásně uděláno. Čemu dáváš přednost? Řemeslu či sdělování určité zkušenosti myšlenky mimo řemeslo?*

L: Myslím, že to jde ruku v ruce. Taky je to dáno povahou. Já bych tomu ani neřikal talent. Talent je neviditelná

schopnost vidět neviditelné nebo ne to okatě viděné. Cítit život. Všechny projevy života. My jsme se strašně hádali s Otou Pavlem o tom co je to talent. On říkal: Ty vole, dyk já žádné talent nemám. Já říkal: to ty nepoznáš, já to na sobě nepoznám. Nemůžeš říct: Pánové, já mám talent, já, Sýkora, nebo, já, Lustig, mám talent. To může říct jenom ten druhý člověk. Ty víš jenom, že zápasíš s duchy, že si bereš z šíleného chaosu života okamžik, že mu chceš dát řád, začátek, prostředek a konec, že z panoramatu života (kterému nikdo nerozumí, který je nepřehledný) vybereš přehlednej kousek a chceš říct: Tak podívejte se, pánové, není to úžasný — není TOHLE zrníčko písku úžasný?! Talent není zase takový zázrak, je to jenom schopnost vidět. Talent je vidět tři věci v akci, kde ti druzí vidí jenom jednu. Einstein řekl, Ano, pánové, to je talent — ale geniis, řekl Einstein, vidí deset věcí. Einstein taky řekl, že fantazie je důležitější než znalost. Průšvih je v tom, že spisovatel jich musí vidět ještě víc, jinak s ním nikdo nemluví, jinak mu to prostě nikdo netiskne. Spisovatel objevuje bohatství života, aby potěšil sebe a čtenáře. V Cechách div nestaví každému státem povolenému spisovateli pomyslné pomníky. KAŽDEJ člověk by měl mít takovej pomyslné pomník, každéj kůň, každéj krásnej pes.

Život sám je úžasná výsada a já tu výsadu cítím, cítil jsem ji už v lágru, takže si mysleli, že jsem blázen, ale všichni vedle mně chtěli spát, říkali: lepší spát vedle blázna než vedle někoho kdo celou dobu brečí. Já říkal třeba: tenhle esesák není tak špatnej, a oni říkali: No tak to zkus, my na tebe budeme myslet, až budeš hořet v krematoriu. Jednou jsem šel za esesákem, o kterém jsem věděl, že nemůže bejt zlej, nebo TAK zlej a řek jsem mu: podívejte se, prohráváte válku; když mě budete nosit jídlo, ale ne jenom pro mě, protože to by mě zabili na mým baráku, pro všechny kluky na mý místnosti, tak vás schovám v Praze; dávám na to čestný slovo. A on mi nosil každý pátek jídlo; načež se mnou začali mluvit univerzitní profesoři — o instinktu. Já měl takový zvířecí instinkt, který mě říkal kdo je zlej a kdo není tak zlej. My jsme měli zajímavý lágr: dva tisíce židů, dva tisíce polských katolických ženských, které furt zpívaly katolické písně, což Němci nenáviděli, takže na ně štváli psy, a my jsme měli ty ženský rádi, protože to byly ženský a byly to statečný ženský. A pak jsme měli dva tisíce italských dezertérů — což byla fraška, kterou už nikdy v životě nepopíšu. Němci zakazovali vůbec se na nějakou ženskou podívat, na ty slamený vdovy co jejich manželé a milenci bojovali za Říši. Popravovali každého kdo se o takovou ženu ucházel. Italoové je sváděli bez ohledu na hrdelní tresty. Nikdo je nemohl zkrušit — Itá-

lie je nezkrušitelná země: začne válku vždycky na špatné straně a skončí za pět minut dvanáct na té správné, vítězné. Jednou jsme zpívali na prvního ledna píseň Voskovce a Wericha Až nás půjdou miliony. Oni říkali: Držte hubu a začali nás samozřejmě řezat, hlavně zase ty ženský, který nezpívaly, to zpívali český židi. A tam šla nádherná Němka, já s ní nemohl spustit oči: nádherný zelený oči, bílou plet, zrzavý vlasy, veliký prsa, a já na ni koukal a ona mě říká: Co na mě čumíš, ty židovský zvíře. A já si říkal, jak to, že je tak krásná a není hodná? Já měl pořad takovou nutnost, že krása musí být dobro. Ale život mě vychoval, že krása a dobro nejsou jedno, že to jsou dvě věci. Nikdy nezapomenu, jak mi začla nadávat, že jsem zvíře, abych na ní nekoukal, a jak potom nadávala všem: Vždyť vy jste židovskej pronárod; jo, pronárod říkala, to bylo slovo, které jsem slyšel poprvé v životě. Jsem tedy člen pronároda. Na tu ženskou pořad myslím, když píšu. Krása. . . Bez krásy zahynem. . . Dobro. Bez dobra taky zahynem. Potřebujem i krásu i dobro a pořad.

Z: *V tvých knížkách je často hrdinou žena, je zřejmé, že ženy obdivuješ; jak jsi dospěl k takovému vztahu?*

L: To bys musel jet do Vídně padesát let nazpět, navštívit Sigmunda Freuda a říct mu: Pane Freud, tak mi vysvětlete, proč ten chlap píše o ženských, možná by to vysvětlil. Já obdivuju ženský. Měl jsem na ně štěstí. Má matka byla fajn ženská, má sestra je fajn ženská. A mohl bych jmenovat zblízka i z dálky. Nemůžu vynechat ani vlastní ženu. V životě jsem potkal ženský, který mě naučil, abych si jich vážil. V lágru byl blízko ženské barák, a když zabili mamince dceru nebo dceři maminku, ženský začaly v noci zpívat. Nejdřív ty, kterým se nic nestalo, aby utěšily kdo někoho ztratil a nakonec se k nim přidaly i ty co o někoho přišly a bylo to krásný. Než tam nacisti nahecovali psy anebo na ně začali střílet nebo rvát, aby přestaly. Protože se tam plynovalo každéj den, tak každéj den zpívaly a já jsem je obdivoval, bylo mě sedmáct. Viděl jsem, že v člověku je vzněšenost. Aušvic bylo teda strašný svinstvo, to byl krach veškeré civilizace a mravnosti, vši slušnosti; tatínek třeba poslal syna místo sebe do plynu nebo syn tatínka, nikdo se tomu nedivil, taková to byla situace. To je právě to zoufalý, že já tu situaci nejsem s to popsat a nikdo jinej ji není s to popsat. Z: *Je možné, že bezmoc, pocit bezmoci plyne z toho, že se věci — možná ne v takové míře jako za nacizmu — opakují?*

L: To ne. Co udělali třeba Rusové Československu je šílený svinstvo, a pro mě neexistují, já jsem je až na další a pro sebe odepsal jako mravního činitele, Sovětský svaz je nula, jako byli nacisti, systém neschopnej přispět vývoji člověka ani milimetr — ale

srovnat je s nacisty nemůžu. Jistě jsou tam nádherní lidé, který chcípají někde na Sibiři, nebo vegetují v Moskvě, a jsou to prakticky moji bratři, ale srovnat Rusy s nacisty nemůžu. Nacisti jsou metr hrůzy, metr naprostého krachu civilizace — Rusové se k tomu jenom připojují. Víš, pro mě nic co není tak drasticky jako nacisti mě tolik nevzrušuje, znám tu míru, tak to můžu měřit. Jsem samozřejmě pobouřen vším co se děje ve světě, protože mrtví v Kambodži se řadí do stejné kategorie jako mrtví židi a mrtví komunisti a sociální demokrati a svědci jehovovi. Masové vraždění je ve vzduchu. Toho se bojí tvoje dcera, moje děti, nová generace. My jsme otrlí, ty a já, ale naše děti, který jsou ještě svým způsobem nevinny, protože tím neprošli, z toho mají hrůzu. Rusové mě jenom vyhnali z mé vlastní země. Je to strašný, ale nedá se to srovnat s mým pobytem v cikánském lágru v Aušvicu, kde — aby pro mě bylo místo — tak povraždili za jednu noc čtrnáct tisíc cikánů. Měřím všechno tím co bylo.

Z: *Hovořil jsi o tom, že Američané preferují úspěch — a hovořil jsi o tom s určitým odsudkem... ale ty sám jsi úspěšný autor, měl jsi úspěch v Československu, protože jsi přišel s něčím novým, máš úspěch tady v Americe, tvoje věci jsou překládány do světových jazyků, jsi profesorem na Americké univerzitě, studenti tě mají rádi — jsi úspěšný. To ti přece musí dělat dobře?*

L: Mné dělá všechno dobře. Já ti řeknu, že když mě nikdo nebije tak je mi dobře. Hele, já když se třikrát denně najím, tak je mi dobře. Když si lehnu na svůj modrej polštář z husího peří, kerej jsem si koupil tady v Georgetownu (moje stará mi nadávala jakej jsem vůl, že kupuju takový drahý polštář) — je mi dobře. Vážím si základních věcí. A nepřipadám si šlehně úspěšnej. Včera mi říkal jeden student: Coveče, ty se musíš ale cejtit

— všude o tobě píšou — a já jsem se na něj díval a říkal si, on to myslí vážně. Můj život není průšvih, zaplat' pámbu, ale dyk já nevím jestli zejtra nebude. Takže jsem velice skromnej. Celá povaha práce vede spisovatele ke schopnosti. Každou knížku jsi chtěl udělat líp. Já jsem docela spokojenej jak to fičí. Víím co to znamená, když o mně napíšou na první stránce v New York Times pochvalu až mi naskakuje husí kůže, ale hned jsem si říkal, když tomu nebudu věřit, tak jsem v pořádku — ať tomu věří jen veřejnost. Budou to víc číst.

Z: *Já tu recenzi četl, byla myslím na dvě strany a byla to prestižní záležitost — ale nezdálo se mi, že by to bylo nějak přehnané, myslím, že to celkem odpovídalo skutečnosti.*

L: Spisovatel vždycky čeká pohromu. Když jsem napsal první knížku a vydali ji, zdálo se mi, že příští den vyjde článek v Mladý frontě, kde bude stát: Opět 18 zničených stromů, z kterých udělali papír. Neexistuje autor, který si myslí, že ho budou chválit. Každý se naopak bojí, že ho setrou. S každou knížkou se bojíš, že ňákej vůl napíše, jak je to strašné. A že místo aby věřili tvý knížce, budou věřit tomu pitomci, protože píše do New York Times. A zároveň máš strach, že si toho nikdo nevšimne. Tak si musíme přiznat, že i když o tobě napíšou v New York Times, za 15 minut o tom nikdo neví.

Z: *Myslím že nikoli. Na rozdíl od představy, že v Americe se nečte, je skutečnost taková, že lidé se tady v Americe víc a víc obracejí od televize a filmů k literatuře, že zde existuje široká a vzdělaná čtenářská obec, a když už někdo čte recenzi v New York Times, tak si řekne ááá tuhle knížku bych měl číst — předpokládá, že kritik v New York Times je takového kalibru, že mu může důvěřovat.*

L: Na to můžu taky říct jenom: kéž by.. Dívám se na to jako závodní kůň; to je moje nejlepší srovnání... Ty jsi napsal

knížku Tleskání jednou rukou — ten název je filozofie exilu. Když přijdeš do exilu, je to jakoby ti uřízli ruku nebo nohu a říkají ti: Tleskej, Běž! Tak já si připadám jako kůň co běží a je pořád starší a slabší. Ale mě to baví. Literatura je vážná věc, ale je to zároveň hra. Dává smysl mému životu. Lidé touží po nesmrtnosti — a chtějí si to samozřejmě prodloužit psaním, což je nesmysl, protože za pár miliard let se tahle koule, po které díky přitažlivosti chodíme, úplně rozplyne. Žádná nesmrtnost neexistuje, ale my, malíčky koně, který běží, se chceme aspoň dotknout nesmrtnosti ve fantazii. Ta fantazie, to je krásný, to je součást života, jako když se opijíme.

Z: *Ve všech svých knížkách ukazuješ lidi v krizových situacích, jak jsou dobří a zlí, ale ve všech je obsažen optimismus. Ty sám jsi optimistický, veselý, vtipný. Je v tvé literární budoucnosti jedna knížka, která bude o jiném tématu, která bude třeba ze současnosti, v níž bys využil svého smyslu pro humor? Domníváš se, že takovou knihu napíšeš — nebo, máš ji v plánu?*

L: To víš že jo, když budu ještě žít. Cítím, že bych měl přestat a taky přestanu. Je to jako dotýkat se smrti. Hele, co se mi stalo loni: Říkali mi, tak budeš učit literaturu druhý světový války, film a literaturu — což je eufemismus pro učení o holocaustu. To má nejvic studentů, je to kapitalistická škola, každý student platí tisíc dolarů za kurs, tak samozřejmě to chtějí. Já jim říkal: Už ne. Oni říkali: Proč? A já: Mě to stojí hrozný peníze, a oni říkali: Co to znamená že tě to stojí peníze? A já říkal: Ničí mě to; každou noc po třídě si musím koupit láhev whisky — a to je pravda. Čím jsem starší tím jsem z toho co se stalo, smutnější; žiju, ale vidím ty co nežijou a ti by měli psát, ti jsou souhrn toho co se stalo, ne já, já se toho jen dotknul. Tak jsem to řek své šéfové a

Píseň Velikonoční

Radmila Lexová

*Až země vzbudí se a zrodí fialky
a žlutí blatouchů se potok zasměje,
až blankyt oblohy přiláká skřivánky
a z lučin před sluncem uprchnou závěje,
až zvonky vrátí se na Bílou Sobotu,
pak srdce věřící ve vděčném jáso
Ti Bože, díky vzdá — že dáváš naděje,
že moudrost Tvá zas zimu v jaro promění,
že po Velikém Pátku přijde Vzkříšení.*

Příjemné svátky velikonoční
všem našim zákazníkům — příznivcům
a krajanům

přeje

Bata FOOTWEAR
Division of BATA Industries Ltd
BATAWA ONTARIO K0K 1E0

ona se na mně tak podívala — Američanka, slušná, solidní a řekla Chápu. Tak to nemusíš učit. My si můžeme vybírat, že. Samozřejmě je pro mě veselější učit evropskou literaturu, číst si Manna, Joyce — jako když jdeš do kavárny UNION za doby Čapka. Budeš učit co chceš, říkala — jak se píše scénář, což je úplná legrace, protože nikdo neví jak se učí scénář, já jsem ten první, kdo to neví, ale aspoň se o tom bavíme, studentům se to líbí, mně se to líbí. Přišel jsem domů; říkám si: tak tys to přežil — ne proto, že jsi lepší, ale protože zabili místo tebe někoho jiného — každý kdo přežil, přežil proto, že zabili někoho jiného: české židy nezabili v říjnu 1944 jen proto, že zabili maďarské židy. Pece musely vždycky dostat svou porci, ale kdo přijde na řadu, o tom oběti nikdy nerozhodovaly samy. V noci jsem si říkal: Jistě, ty bys to chtěl mít v životě jako v kavárně, bavit se o Italech a Francouzech, o Turgeněvovi. Nemoh jsem spát. Ráno jsem zavolal šéfovou a řekl jsem jí: Rozmyslel jsem si to. Budu to učit. Teď moje stará si myslí, že se ze mě stane alkoholik, když mě vidí v noci v posteli s flaškou.

Z: *Jaký vztah k holocaustu mají tvoje děti?*

L: Všechny děti těch co přežili z toho mají trauma. Zakládají tady spolky; připomínají co se stalo. Ze začátku — ještě doma — náš Pepík říkal: Tati, když přijdou lidi z lágru a jste spolu, jenom pijete, jíte, zpíváte, vykládáte si vtipy. A když jsem byl malej, povídá Pepík, tak jsem ti záviděl, že jsi byl v lágru. Až když mi bylo dvanáct, třináct začal jsem o tom číst. Já mu řek: Nezabývej se tím tolik. Náš Pepík říkal: Mám jenom jednu babičku, protože tobě zabili všechny příbuzné a mamince zabili stovacet příbuzných. Dětem dochází jak strašný to bylo. Je to stín, který na ně padá.

Z: *Snad je dobře, že zakládají spolky a organizace, jež mají připomínat hrůzy, které se staly . . .*

L: Je dobře, když to nepřezenu. Náš Pepík třeba pracoval v holocaustním muzeu ve Washingtonu, na filmovém úseku. Dostával větší plat než já a protože má dobrý srdce tak jsme si žili — proměňovalo se to okamžitě v delikatesy. Řekl jsem mu: Nedělej to. Viděl jsem jaký to má na něho vliv. Je to smutek, pro který ti nejlepší skáčou z okna. Před pár měsíci skočil ze schodů Primo Levy, italský spisovatel co psal o Osvětimi. Zabil se Paul Celan, nejlepší německý básník moderní doby. Polák Tadeusz Borowski, nežidovský spisovatel v Aušvicu, který si vzal židovku, napsal nejlepší věci jaké kdo kdy o lágru napsal a zaplynova se v kuchyni v západním Berlíně.

Z: *Arnošte, nedávno jsem četl povídku Oty Pavla s názvem Běh Prahou — která v Československu nevyšla, ačkoli Pavel je autor, na jehož knížky stojí lidé v Československu fronty.*

V té povídce je o tobě, jak jsi zpíval, tancoval s maminkou Oty Pavla a taky že jsi do ní byl zamilovanej. Jak to bylo?

L: To je pravda. To byla nádherná paní, byl jsem do ní zamilovanej.

Z: *Kolik ti bylo?*

L: No, bylo mi 18, 19, 20 — a pořád jsem do ní zamilovanej. To byla hrozně hodná paní. Já ti řeknu jak to všechno bylo: Já byl s jejích klukama v lágru, s Hugem a s Jirkou. Byli silní. Fyzická zdatnost pro ně byla důležitá. Hugo se po válce stal ocelářem. Jirka studoval se mnou na Karlově univerzitě, na což jsme byli šíleně pyšní. Nemuseli jsme dělat zkoušku. Tím že jsme byli v lágru, jsme směli dělat jenom inteligenční zkoušku. Kdo byl sekretářce sympatickejší přidala mu body. Ta holka si říkala: Kluci byli v lágru. Moje máma mi ušila límec, který sice nebyl geometricky dokonalý, ale s kravatou to ušlo. Pamatuji si, jak jsem přišel na první zkoušku z filozofie. Filozofii učil profesor Josef Král, Masarykův přítel, kapacita. Říkal: Sedněte si. Všecko bylo velice vážné. Vzal si můj index a říká: Pane Lustig, promiňte, zeptám se několik otázek.

Já říkám: Jistě.

No a on říká: Pane Lustig, vy jste žid? A já říkal: Ano, pane profesore.

A on říká: Byl jste v některém z koncentračních táborů?

A já jsem říkal: Ano, pane profesore. V Buchenwaldu, v Terezíně a v Osvětimi.

Podíval se na mě: Pane Lustig, z filozofie máte jedna.

To byla moje první zkouška na Karlově univerzitě. Miluju Karlovu univerzitu. Lidi jako profesor Josef Král. Ty nejslušnější lidi, jací žijou v zemi české a moravské. Teď dávám jedničky studentům tady. Zavolala si mě děkanka: Jak to, že 98 procent tvých studentů jsou geniové? Řekl jsem jí tenhle příběh. Ale oni přice nebyli v koncentráku jako ty. Dávej co nejpřísnější známky!

Na Karlově univerzitě byla knihovna. Nádherná místnost. Nevěřil jsem, že něco takového existuje. Prodávala se čokoláda, kakao, rohlík za 15 halířů. Mohl jsem si sednout na lavičku u Karlova mostu. Jasný den, ptáci, řeka, mír. Kamarádil jsem s Jirkou. Jednou přijdu k Pavlovům a tam je hezkej plavovlasý kluk zlatý kudrlinky. Jirka říká: to je můj mladší brácha, Ota. Já říkám. Co dělá? A on říká: Prodávám lepidla a DDT. Co je to DDT? Tím se zabývají hmyz; fotr toho koupil vagon. Teď to prodávám. Mě bylo líto, že z něho bude obchodník. Přece nebudeš obchodníkem! Co mám být? S tímhle tělem chceme být obchodník? Hraju za Spartu za dorost. No tak buď sportovním reportérem.

Šel jsem do rádia, kde jsem pracoval s Aškenázem. Šéfredaktorka byla Marie Koťátková zvaná Mary. Šel jsem

za ní. Ona říká: Hele, dva židi, to mi už stačí, jeden vůbec neumí česky (to byl Aškenázy. Narodil se ve vlaku mamince, když přejížděli hranice, rodiče byli Poláci.). Koťátková ho nevezla. Šel jsem za sportákama: Podívejte, je to nadanej kluk, chcete aby prodával DDT? Procházka povídá: Tak ho sem přiveď na tejdén, vyzkoušíme si ho. Za týden mě zavolala šéfredaktorka Koťátková — krásná ženská, všichni reportéři do ní byli zamilovaní — její manžel byl ministr zemědělství. Tak já jsem ti řekla, že už tady mám dva židy, z toho jeden neumí česky, a tys mi sem načerno přiveď třetího, a ani ses neobtěžoval seznámit s tím kádrovým oddělením. Ty si myslíš, že tohle oddělení vám patří. Máš jediný štěstí, že ten kluk je opravdu nadanej. Tak ho přijali. A z nás se stali nejlepší kámoši. Dali nám legitimace. Politické zpravodajství. Když jsme se v noci někde opili a zatkli nás, vytáhli jsme legitimace Politické zpravodajství a každý nám zasalutoval, nečetli už zbytek. My jsme toho strašně zneužívali. Měli jsme krásnej život. Chtěl být spisovatel. Měl šílený deprese, že není. Přechet Čechova — komplet, Turgeněva — komplet, Tolstého — komplet. To byl nejpilnější člověk co jsem znal. Cítil mezeru, že nemá klasické vzdělání, chtěl to dohonit. Psal povídky, který mě dojmaly. Říkal jsem si: To takhle není možný. Začal jsem ho podporovat. Zavolali mě do Svazu spisovatelů a Drda říká: Tak hele, my už tě máme plný zuby. Já říkám: Proč? A on říká: Ty už nám třetí rok, když se tě ptají v anketě Literárních novin, kdo je nejlepší spisovatel minulého roku, jmenuješ Pavla, kterýho nikdo nezná, ještě nic nevydal. A já jsem říkal: To je vaše chyba, že jste ho neotiskli, to je úžasnej spisovatel. Tohle bylo v roce 1960-61. Začali ho otiskovat. Stal se redaktorem. Pomalu ale jistě z něho rostl spisovatel.

Z: *Nakonec lidi — když začaly Pavlovy knihy vycházet — si vybrali sami kdo je a kdo není spisovatel a pokud vím, tak jeho knihy patří k nejoblíbenějším vůbec.*

L: Já ho mám strašně rád. Myslím, že je to klasický spisovatel od své první povídky včetně té, kterou jsi četl.

Starý Pavel na DDT vydělával strašlivý peníze a cítil v kostech, že nemá smysl šetřit, všechno utratil a mě zařadil do rodiny. Když se mi narodily děti, řekl: Tvoje děti nemaj dědečka, to budu já. Byl dědečkem mých dětí. Z: *Arnošte, čsl. vláda vyhlásila nedávno amnestii. Týká se asi 160 tisíce lidí, taky těch, kteří jsou v emigraci. Jeden článek té amnestie tvrdí, že ti kdo odešli do emigrace, ať už z jakýchkoli důvodů, se mohou vrátit — všechno odpuštěno. Navštívil bys Československo?*

L: Mně zatím nedali vizum. Ani mým dětem, který tu zem milujou. Celou dobu co jsem v emigraci jsem

se snažil, aby měly úctu k zemi, kde se narodily — ne k režimu, nebudu mít úctu ke svému vězňovi — ale k zemi ano. Ani moje děti nedostávají vizum. Já bych se samozřejmě vrátil — na návštěvu.

Z: *Která místa by jsi navštívil? Prahu?*

L: Navštívil bych Prahu, a hřbitov, protože jsem nebyl na hrobě své matky. Tam bych položil kytku — poprvé. Já té amnestii moc nevěřím, ani jsem o ní ještě nikde neslyšel.

Z: *Já sám jsem se to dověděl před pár dny. Bylo to v čl. tisku. Má to být největší amnestie po padesáti letech.*

L: Já bych se tam samozřejmě jel podívat, ale po mých zkušenostech? Myslím, že člověk má práve udělat v životě chybu, ale jen jednou. Na návštěvu bych asi jel. Jednou jsem mluvil s Voskovcem a on říká: Pane Lustig, to jsou strašná kurvy (cituju Voskovce). Já jsem tady od roku 1948. Dvacet let jsem se vyrovnával s tím, že už tam nikdy nepudu, že tam nepatřím, že to je osud a že budu žít v USA. A teď přišel rok 1968 a pomalu mě rozleptával (pořád cituju Voskovce) a v létě 1968 jsem byl už tak rozleptanej, že jsem si řek, že to Československo navštívím. A pak přišel Srpen, 21. a to mě duševně úplně rozobilo, a tak já teď i kdybych moh tak už tam nepojedu. Voskovec říkal, že si to duševně nemůže dovolit. Já jsem si vytvořil takový svoje soukromý Čechy tady. Rozvěsil jsem si obrázky Josefa Lady, mám nejkrásnější české písničky, nejkrásnější české knihy za posledních sto let, nejkrásnější český sklo, který nikdo nedovede, kromě Němců, ale to by mě tak nebavilo, — jsem zkrátka obklopený tím nejlepším co česká zem, český duch, český talent moh vytvořit a v tom si žiju velice spokojeně a jsem v Americe, která je poslední nadějí všech lidí, který se nechce bát, když jim někdo zaklepe na dveře, můžou žít svobodně. Já ani nevěděl co svoboda je, vždyť já vyrostl v koncentračním táboře a pak už všechno co bylo volnější než koncentrační tábor pro mě byla úžasná věc včetně totalitního režimu. Vzdát se Ameriky, protože někdo vyhlásí amnestii a zejtra zase může zrušit?

Z: *Řekl jsi, že jsi se obklopil knížkama. Které to jsou?*

L: Všechny. Obklopil jsem se klasičkama. Všim — abych si moh každé den vybrat podle nálady — jen šáhnut. Čapek, Vančura, Majerová — mám ji rád, dávala mi na předsednictvu Svazu spisovatelů svou porci — nejdřív chtěla být štíhlá a potom už nemohla tolik jíst. Když umřela, tak mi číšník pořád nosil dvě porce, až se jednou Drda zeptal: Jak to, že Lustig dostává dvě porce? Číšník, pan Kindl, řek: To je za paní Majerovou. To už byla dva roky po smrti.

Z: *Ty jsi žil do té doby než tě odvlékli do koncentráku v Praze?*

L: Jo, já jsem dítě z Prahy.

Z: *Znal jsi se s Ortenem?*

L: Myslíš s Jiřím Ortenem — ne, s tím jsem se neznal, ale sešel jsem se s jeho maminkou — byla s druhým synem v Terezíně — Jiří Orten zahynul ještě na začátku války. To byla fajná ženská.

Z: *Zeptal jsem se na Jiřího Ortena, protože to je básník, který patří k mým oblíbeným. Halas o něm napsal: ...až budou v katedrálách plouti ryby, tento básník bude vyvolán jménem...*

L: Tak já tě potěším: když jsem přišel do emigrace, sháněl jsem dvě knížky: Čínský klasický básně v českém překladu — a Ortena. Já si říkal: když budu mít tyhle dvě knížky, tak tu emigraci unesu. Ortena jsem sehnal za tejdna, a pak jsem si ho sehnal ještě jednou. Žena se mě ptala: Prosim tě, proč potřebuješ dvě stejné knihy? A já říkal: Kdybych jednu ztratil. Já ho taky miluju. V emigraci člověk potřebuje básníky; když si nemůžeš odpovědět rozumem na všechno co tě trápí, hledáš to v poezii, kde to samozřejmě taky není, ale zoufalství s tebou alespoň sdílí někdo, komu se cejtíš blízko. Orten je pro mne stejnej básník jako pro tebe.

Z: *Emigrace samozřejmě není normální stav, je to krizový stav a zároveň je to průvodní zjev našeho století. Jak by jsi shrnul svoji činnost a pocity v období života, jež prožíváš v exilu, v emigraci?*

L: Emigrace je krizový období, ale je to zároveň výzva: Kdo, co jsi, co máš za sebou, jestli jsi schopen se narodit znova, přerodit se, přizpůsobit... Emigrace má spoustu pozitivních momentů. Člověk si musí znova dokázat KDO je. Znovu si musí prověřit čím byl, jestli tím byl pravým, zda mu to patřilo. Srovnávám emigraci se závodní dráhou: jsem kůň, převezenej z jinýho kontinentu a teď běžím po závodní dráze a musím si dokázat, že dovedu běžet. A když mi to nejde, jestli mám schopnost se to naučit. Mé emigrace omlazuje. Pokud se nepodívám do zrcadla. To mě vrací zdrcující obraz — jako mnoha lidem v mém věku. Díky emigraci si zase připadám jako kluk, kterej začíná znova. Mám možnost. To je nádherný na Americe, že tu šanci opravdu dává každému, ne každé je schopnej svou možnost proměnit ve výsledek, ale šance tady je. To tý zemí nikdo nevezme. Já si proměnil emigraci ve zkoušku, která mně vrátí sebedůvěru. Emigrace taky bere sebedůvěru. Je to jako přefříznout tisíce neviditelných kořínků a hlavních kořenů u stromu. Strom hyne, ale pokud má v sobě vitalitu, začne znova růst. A tak je to s emigrací. Lidí žijou na určitých území pár set let, a myslěj si že je to svatý a nepřenositelný, ale z historie lidstva vidíme, že existence člověka je neustálý exil — nejsme zase tak velcí zázraci, žejo, trošku se litujeme, jsme přecitlivělí. Nejdřív jsi v exilu, zvykneš si tam a pak tě zase

vyženu. Anebo se vyženeš sám. Irové odešli z vlasti, protože v minulým století neměli už ani brambory. Umírali hladu. Exil není ani jenom negativní ani jenom pozitivní. Exil je asi podmínka člověka za posledních dvě stě tisíc let.

Z: *Lze důvodně předpokládat, že toto interview bude čteno i v Československu. Mohl bys říci něco lidem doma? Někáká milá slova či slova zneklidňující — jakákoliv si vybereš?*

L: Pro zemi českou mám jen milá slova. Je to země, kde jsem se narodil, země, která mi dala krásný jazyk — češtinu, země, kde jsem prožil dětství, země kde jsem se naučil všechno co možná umím — takže o tý zemi můžu říct jenom dobrý věci.

Z: *Arnošte, co bys vzkázal lidem?*

L: Ať se mají dobře, ať je k nim osud příznivější. Teprve když jsem se dostal do světa, viděl jsem, že je tolik možností, aby život člověka byl důstojnější, veselejší, klidnější, méně ustrašený — a že to všechno je bohužel upřeno některým lidem v Čechách. Proč? Copak si to zasloužej? Tak přeju všem v Čechách lepší osud. Co nejdřív. A ať to zahrne co nejvíc lidí.

Z: *Děkuju.*

Prázdnou lahev od ginu jsme šoupli za štos ruských klasiků a vyšli jsme do slunečního jasu před budovu GREY HALL. Polední podzimní slunce docela hrálo. Při loučení jsme se objali. Američané na objímání moc nejsou, ale tady jsme nikoho nepobouřili. Každý ví, že Lustig už je takový. Objímá lidi a usmívá se na ně. Dělá to i se čtenářem: obejmě ho, dívá se mu do očí a usmívá se. Čtenář čte o smutných věcech, o strašných věcech, o lidské důstojnosti a pláče. Příběh plyne, věty se vinou jako tiché procesy po polní cestě — a čtenář se usmívá. Neboť je to někým, kdo hodně ví, krásně napsáno. □

MOWNEX

**NABÍZÍ ČESKÉ FILMY
NA VIDEOKAZETÁCH
VHS NEBO BETA**

**CENA FILMU VČ. KAZETY
\$ 27.95**

**156 McKenzie St.
Winnipeg, Manitoba
Canada R2W 5A2
Phone (204) 582-3336**

Antonín Jareš

Techno-medicina: cesta k zázrakům?

Strážci jazyka nechť prominou ten slepený novotvar v titulku, ale jak jinak a líp nazvat to, co Němci pojmenovali v jejich nelibozvučném, ale zato velmi přesném jazyce Geräte-Medizin, zatím co Anglosasové našli zalíbení v pojmenování "gadget medicine", které se dá stěží přeložit jinak, než s jistým příděchem despektu jako "piškuntálová medicína"? V obou jazycích je tím míněna lékařská věda a praxe ve stavu invaze technikou, jenže na rozdíl od jiných druhů invaze nám známých, jsou důsledky a výhledy v tomto případě veskrze pozitivní: Představují další a nemalý kus cesty na dlouhé pouti lidstva za svobodou od nemoci, od tělesného postižení a od předčasné smrti. Pokusím se věc doložit na pár příkladech.

Bývalo, že pan doktor Matějka dlouho cestoval lehtavým uchem po pacientově krajině srdeční, poslouchal tu krátce, tam dlouze, kázaje "...dýchat ...nedýchat..." nepřítomným hlasem člověka naslouchajícího důležitým zvěstem. "Ehm," řekl pak s trochou rozpačité váhavosti v hlase, "to pálení tadyhle, jak říkáte, tak to máme trochu anginu, anginu pectoris, víme? Ale k tomu tam taky máme jednu chlopenní stenozu a podle toho jak to slyším je to mitrálka. To se stává při ischemii. Anebo neměl jste předtím nějakou zlou horečku jako chřipku? Měl jste s tím přijít dřív, člověče, na tohle srdíčko musíte dát sakramentský pozor a šetřit je, šetřit!"

Pan doktor Matějka používal v případech tak špatných zvěstí vždycky zdobnělin a plurálu a nebyl to plurál majestátu, ale plurál lidské účasti, který pacientovi měl dát pocit ujištění, že v té šlamastice není sám. Naneštěstí nebylo o mnoho víc, co mohl dělat. Mohl pacienta poslat na rentgen, který třeba i ukázal zlověstné usazeniny ve věnčitých cévách v případě, že už vápenatěly. Mohl pacienta poslat ke specialistovi, který vlastnil tehdy ještě novou elektrokardiograf a prokázal na pruhu papíru to, co prakticko ucho, vycvičené lety zkušenosti slyšelo už předtím. Měli pak pacientovi předepsat nitráty k přechodné úlevě od svéráku anginy a třeba Hoffmannské kapky, nebo i digitalis, ale to všechno byl jen ústupkový boj, protože ve věci samé, postupného ucpání věnčitých cév srdce, ani ve věci deformované srdeční chlopně se nedalo dělat zholá a dočista nic. Uškrcení přívodu živin a kyslíku spolu s přidavnou obstrukcí uvnitř srdce přivedly nenapravitelné

škody na srdečním svalu, pacienta čekal nevyhnutelný úpadek do invalidity a ať si dal pozor nebo ne, spíš dříve než později ho zahubil srdeční infarkt.

Není jisté, zda se v ordinaci našich dnů pacient dočká konejšivé účasti pana doktora Matějky. Dnešní specialista poslechne jen málem zběžně a hned nato zaškrtná tučet položek ze sloupců na předtištěném papíru, načež se stroj techno-medicíny rozběhne a vtáhne pacienta do labyrintu zkoušek a testů, ústícího s největší pravděpodobností do operačního sálu. Z něj se pacient vynoří v nadějně opraveném stavu: jeho ucpané věnčité cévy budou přemostěny kousky žíly vyňané z jeho vlastní nohy (nebo celkem postradatelným kouskem jedné cévy z jeho hrudníku) a jeho srdeční chlopeč může být opravena, nebo v nejhorším případě nahrazena ventilem z nerez, Dacronu a silikonové pryže.

Jenže než k tomu všemu dojde, je absolutně zapotřebí hromady technického zařízení, o kterém se panu doktoru Matějkovu jen snilo, anebo spíš ani nesnilo. Tehdy vzácný elektrokardiograf stojí dnes jen na samém začátku dlouhé řady testů, ve které bude mezi jiným angiografií — to je rentgenogramem za pomoci kontrastní tekutiny vystríknuté cévní sondou do věnčitých cév — ukázána lokace a tyar stenozy, čili zaškrcení průřezu cévy nárůstem složeným z degenerovaných tkáňových vláken, infiltrovaných tukem a postupně i vápníkem. Ultrazvukový echokardiograf ukáže celkovou strukturu pacientova srdečního svalu a případných srůstů, nebo deformací uvnitř, anebo počítačová tomografie (Computer Assisted Tomography, čili CATscan) umožní chirurgovi uvidět předem většinu toho, co dávný specialista nikdy nemohl vyloučit z mlhavé stínohry na stínítku svého rentgenu: Průřez pacientovým hrudníkem v libovolné rovině, získaný pomocí série rentgenogramů analyzovaných počítačem, interpretovaný dokonce v barvách. Řečeno jinak, obrazné nařezání pacienta jako salámu k prohlídce po plátcích. Nadto v pokročilé a bohaté nemocnici k tomu už dnes mohou přidat něco ještě lepšího: Tomografii NMR, čili pomocí nukleární magnetické rezonance, která využívá odezvy atomů vodíků na kombinaci intenzivního magnetického a radiofrekvenčního pole. Protože hustota vodíkových atomů je různá v různých tkáních, vydá rozbor odezvy počítače nako-

nec obraz tkání v prakticky libovolném průřezu tělem, s rozlišovací schopností ke které se schopnost rentgenu nedá vůbec přirovnat. Navíc slibuje NMR, na rozdíl od ozáření rentgenem, úplnou neškodnost. A ještě navíc, hustota získaných informací je tak vysoká, že v několika letech už bude možné z nich počítačem sestojit a předvést třírozměrný hologram. Představte si tedy, že aniž by se chirurg pacienta dotkl skalpelem, bude moci předem vyvolat fantom jeho chorého srdce a každého jiného orgánu, vznášející se v prostoru před nebo za projekční deskou přístroje a bude jej moci studovat zpředu, zezadu, shora i zdola a dokonce i zevnitř. Jestli tohle není krůček od zázraku, co pak je?

I operační sál pro srdeční chirurgii očekávající pacienta se v posledním čtvrtstolení vyvinul do technické složitosti, která má stěží obdoby. Mimo tučtů specializovaných chirurgických nástrojů — jejichž výčetem je líp neděsit — je k operaci na otevřeném srdci třeba především zařízení k čerpání a okysličování krve mimo tělo, chladicího zařízení s výměnníkem tepla pro chlazení čerpané krve a tím pacienta na teplotu pod 28°C (ke zpomalení metabolismu tkání a nakonec zastavení srdce), dalšího pultu větších a menších čerpadálek a dosimetrických zařízení k dávkování roztoků pro potřeby narkozy a perfuze krve, separátního chladicího a čerpacího systému k ochraně samého srdce podchlazením pod 15°C, odsávajícího systému pro údržbu operačního pole v čistotě a pro kolekci, čištění a nakonec návrat uniklé krve a nad to všechno nesmírné spleti trubiček a katetrů, elektrod a kabelů a přivěšených přístrojů, monitorujících krevní oběh a tlak, hladinu kyslíku v krvi, teplotu zevně i hluboko uvnitř pacienta, mozkové potenciály, a další a další parametry a po tom všem ohřívacího oběhu a elektrického defibrilátoru, který nakonec nastartuje opravené srdce do nového života. Bez té milionové kupy sofistikovaného zařízení by to vůbec nešlo ale zrovna tak by to nešlo bez víc než tučt expertně vycvičených pomocníků, kteří tu kupu obsluhují na podporu vrchnímu chirurgovi v čele. Ten musí mimo to všechno vládnout skalpelem s přesností řezbáře a jehlou a návlekm líp než nejšíkovnější švadlenka, musí mít mikroskopicky podrobné vědomosti o anatomické topografii a operačních metodách a nadto schop-

nost rozhodování rychlého jako mistr šermíř, tváří v tvář nečekaným úskokům číhající smrti.

Z toho všeho plyne, že ačkoliv dnes už v obecném vědomí zakotvil výraz "bypass surgery" jako věc málem běžné rutiny, představují operace srdce podnik, který angličtina adjektivem "formidable", přeložitelným do jazyka českého celou škálou pojmů od "náramný" až po "strašný". Nadto není právě v případě přemostění věnčitých cév trvalost výsledku zaručena. Mezi jiným podléhají cévní můstky znovu zarůstání jako předtím původní cévy a last but not least, operace stojí spoustu peněz. Podle toho kdo, kde a jak počítá, jediná bypass surgery přijde nemocniční fondy a zdravotní pojištění dohromady na dvacet až padesát tisíc dolarů. Vnučuje se tedy otázka, zda by se nedalo jít na problém arteriosklerosy vůbec a věnčitých cév zvláště nějak jinak? Ideální by přirozeně bylo vyzkoumat, jaktože jednoho občana začne uměřovat zlopověstný cholesterol ve čtyřicítce, zatím co jiný se cpe nám zakazovaným chlebem a sádlem a škvarky celý život a umře v osmdesáti na spadnutí se žebříku, jenže na tuhle naléhavou otázku bude muset dát odpověď biologie, která zatím tak daleko není. Nemůže technika poskytnout řešení? Možná že může.

Už v roce 1973 přišel jistý Dr. Gruentzig ve Švýcarsku s nápadem přidat na konec vyšetřovací sondy neboli katetru válcový plastický balónek. Podobně jako při běžné vyšetřovací angiografii, sonda se "prostrká" pod rentgenem od vstupu stehenní nebo

pažní cévou do místa stenózy čili zaskrcení, balónek se nahustí kontrastním roztokem (aby byl pod rentgenem vidět) tlakem 4 až 10 atmosfér a tím roztáhne stenózu, v podstatě rozepnutím cévy a rozrušením nárůstu, který má nižší elasticitu. Metoda se ujala, technomedicínský průmysl vyvinul v necelých deseti letech náramný sortiment balonkových katetrů a tak jen v loňském roce bylo provedeno v USA přes 100 000 transluminárních angioplastik, jak tomu tam říkají. Jenže — může namítnout skeptik — jaká pomoc, když se tak nárůst vlastně neodstraní a co když se roztažená stenóza časem zase scvrkne? Skeptik nemá úplnou nepravdu, protože procento restenoz, čili znovuzaškrcení se pohybuje (podle toho, čí statistice jeden uvěří) mezi 10 a 40 procenty. Mimoto v případech, kdy stenóza má už menší světlost než je průměr katetru anebo kdy už zatvrdila zvápenatěním je balonková angioplastika v koncích. Nešlo by to tedy o trochu líp?

Nešlo by třeba škrtky nárůst odřezovat mechanicky? V patentové literatuře se vyskytuje slušný počet vynálezů vybavených rozličnými mikrostruhátky, minifrézkami a pidinožky, poháněnými všemožným způsobem, ale jejich výhledy jsou nejisté z jednoho důvodu: Ať je struhátko jakkoliv sofistikované, je velikost odebraných odřezků značná, v porovnání se světlostí cév zmenšující se směrem po proudu až k vlásečnicím o průměru nejvýš 20 mikronů. Je pochybné, že jakékoliv odsávací zařízení, změstnatelné do katetru o průměru nejvýš

dvou milimetrů by mohlo zamezit vmetení odřezků po proudu a tím potenciálně osudnou trombozu.

Namísto mechanických zařízení přišlo na scénu něco trochu lepšího: Známé lasery, s metodou zvanou Hot Tip Angioplasty, čili angioplastika horkou špičkou: Paprsek laseru se zavede skleněným nebo křemenným vláknem až na konec katetru, opatřeného kovovou nebo safírovou koncovkou, která se absorpcí záření rozpálí na teplotu 200 až 400°C a za vhodného postrkování se protaví nárůstem. Alternativně je katetr zakončen křemennou polobublinou, kterou paprsky prostoupí z vlákna do nárůstu přímo a protaví jej teplem absorbované světelné energie. Jenže skeptik může třeba namítnout, že v obou případech se tu nejedná o nic lepšího, než o glorifikovanou páječku a proces příbuzný starodávnému škvareni škvarků a bude mít v podstatě pravdu. Každý si jistě vzpomene, že škvarek, jako koncový produkt procesu, měl podstatně menší objem než původní kostka nakrájeného sádla a to následkem nejprve dehydrace účinkem žaru plotny a pak změny molekulární skladby "vytaveného" tuku na jinou, s podstatně nižším bodem tání. Přestože cévní nárůst má skladbu trochu složitější, to je co se v zásadě stane a rozdílem objemů je dána světlost rozšířeného kanálu. Metoda byla zatím schválena americkým Úřadem pro léčiva (F.D.A.) pro pokusnou aplikaci v periferních cévách, což prakticky znamená rekanalizaci cév dolních končetin (odpomoc od obávaného "Burgra" našich otců),

YOUR BEST BUY IN
FRESH
CULTURED DAIRY PRODUCTS

JOGURTY • SMETANOVÉ SÝRY
LISOVANÝ TVAROH • KYSELÁ SMETANA
TVAROH • JOGURTOVÉ NÁPOJE

JOGURTOVÝ DRESINK NA SALÁTY

Věřte naší kvalitě

Vyrábíme také přírodní jogurt "BIOBEST"
s kulturami Acidofilu a Bifidum

Pouze 63 kalorií na 100 gramů

Výrobky firmy ASTRO dostanete ve všech lepších
prodejnách potravin

ASTRO DAIRY PRODUCTS LTD., ETOBICOKE, ONTARIO, KANADA.

kteří jsou rovnější a mají větší světlost než věnčité cévy srdce.

Jestliže zavilý skeptik namítne, že horká špička nebo přímý paprsek může přece přiškvařit, nebo i propálit také cévní stěnu, pak uhodil hřebík na hlavičku. Stát se to pravda může a zkušenost zatím ukazuje, že se to spíš stane s přímým paprskem než s katetrem s horkou špičkou, jejíž ovládání pod stínítkem rentgenu je snadnější. Ale i tak je nutné přívod energie do katetru pečlivě časovat v dávkách dlouhých zpravidla od jedné do nejvýš deseti vteřin. V případě periferní cévy je poranění anebo i perforace tolerovatelným a v nejhorším případě chirurgicky poměrně snadno napravitelným rizikem, zato v případě věnčité cévy srdce by perforace anebo i jen poranění a následující cévní křeč mohly vést k rychlé a nezvratné demisi pacienta. Nemůže tedy technika nabídnout nic lepšího, než balónek nebo glorifikovanou páječku?

Může, a to v podobě excimerových laserů, poskytujících pulsy intenzivního záření na ultrafialových vlnových délkách mezi 0.15 a 0.31 mikronu, kde je odpovídající energie fotonu tak vysoká, že nad určitým příkonem pulsu mohou rozbit vnitřní vazby organických molekul, které se rozpadnou na menší molekuly jednodušších sloučenin. Dotyčný proces, nazývaný photo-ablation (šlo by snad nejlíp přeložit jako "foto-dissociate") je nadto "studený", protože největší část energie pulsu se spotřebuje na rozbití meziatomických vazeb a jen malý zbytek je přeměněn absorpcí na teplo. To znamená žádné škvareny více! A ještě navíc, proces nasazuje jen od určité intenzity ozáření (fluence, pro srdeční tkáň je to v okolí 40 milijoulů na čtvereční milimetr, odpovídající zhruba maximu 8 Megawatt/mm²), což znamená, že pod fotodissociací odstraněnou vrstvou zůstane tepelně neporaněná a prakticky neporušená tkáň. Řetěz pulsů excimerového laseru přivedeny zvenci do místa stenózy křemenným vláknem katetru (skleněné má v ultrafialové oblasti příliš vysokou absorpci) může tedy odstranit škrťící nárůst procesem fotodissociace, aniž by poranil cévní stěnu.

"Náramné," řekne protivný už skeptik, "ale kdo mi zaručí, že vlákno přivádějící pulsy do tmavé a zakroucené věnčité cévy nemíří na její stěnu, místo na cholesterol a nevyvede v ní sice tepelně neporaněnou, ale nicméně osudnou díru?"

I na to je odpověď a řešení, a to velmi elegantní, spočívající na principu fluorescence. Každá látka, zasažená pulsem laseru (v principu záření vůbec) reaguje — mezi jiným — fluorescenčním zazařením, které trvá ještě zlomeček vteřiny po skončení pulsu a má pro příslušnou látku charakteristickou vlnovou délku a intenzitu. Ukazuje se, že cévní výstelka, krevní

částice a tukový a vápenatý materiál nárůstu fluoreskují každý na nepomínutelně rozdílných vlnových délkách a navíc i rozdílnou intenzitou a je tedy technicky snadné jen monitorovat fluorescenci způsobenou pulsem, nebo způsobenou slabším kontrolním pulsem předeslaným pracovnímu, analyzovat ji spektroskopicky a vypnout automaticky paprsek, jestliže zasáhl něco jiného, než nárůst. To vše lze pořídit v pár milisekundách a za cenu trochu rafinovanějšího katetru a pár dalších milisekund lze dokonce operatérovi nabídnout na stínítku monitoru živou spektroskopickou mapu, ukazující mu spolehlivě na co to vhloubí vlastně míří. "Proboha," řekne třeba teď na víru obrácený skeptik, "tak na co vlastně ještě čekáme?"

Trochu počkat musíme, protože k zázrakům v tom směru je to ještě kousek cesty. Za prvé, excimerový laser je zatím zařízení, jehož nároky na obsluhu připomínají poněkud parní lokomotivu. Než se rozhybá, je po každé třeba jeho trubici podobnou menšímu kotli (obsah typicky kolem 40 litrů) vyčerpat vývěvou a pak postupně naplnit pod tlakem přesně dávkovanou směsí tří plynů, z nichž jeden (chlor nebo fluor) je velmi agresivní a jedovatý, pak se musí ohřát jeho thyatron spínající napětí kolem 30 kilovoltů do trubice, takže uplyne málem hodina obskakování stroje, než vyjde první puls. Uplyne ještě pár let, než se dočkáme jeho zdokonalení k funkci na zmačknutí knoflíku. Za druhé je ještě třeba dořešit problém vpravení pulsů dostatečné energie do křemenného vlákna (nebo svazku vláken) o průměru omezeném na nejvýš tři čtvrtě milimetru jednak kvůli jeho ohebnosti, jednak protože operační kateter musí mimo ně obsahovat ještě dva nebo tři řídící drátky, ohýbající konec katetru jako slon ohýbá konec chobotu, pak kanál pro perfusi operačního pole čirým roztochem, možná další svazek vláken pro optické nebo spektroskopické zobrazení a navíc miniaturní optiku na konci. Očividně bude jen samotný kateter menším divem mechaniky. Pak musí být ještě vyjasněno několik otázek ve věci foto-dissociace cévních nárůstů: Co přesně jsou její produkty? Víme už, že jedním jsou chemicky agresivní volné radikály, jak se projeví v krevním oběhu? Jaká je optimální energie pulsu, aby velikost odbouraných částic byla bezpečně pod mezí hrozící trombozou někde po proudu? Jaká je maximální opakovací frekvence pulsu, aby zbytková tepelná absorpce nezpůsobila přehřátí cévní stěny? Které z vlnových délek k máni by třeba mohly mít mutagenní a tedy potenciálně rakovinotvorné účinky?

Dopracovat se všech odpovědí zabere ještě trochu času, ale lze prorokovat téměř najisto, že do nejvyšší deseti let zavládne excimerová angio-

plastika jako spolehlivý, bezpečný a málem ambulantní zákrok, který by — proveden včas — zachránil nebohého pacienta doktora Matějky od muk anginy pectoris i od předčasné smrti. Nebude-li tohle zázrak, opakuju, co pak je?

A bude to jen jeden z mnoha, ke kterým máme reálnou možnost dospět cestou techno-mediciny. Ve věci druhé největší zhouby zdraví a životů, rakoviny, se začíná rýsovat možnost selektivního ničení rakovinných nádorů fotochemickou cestou: Za pomoci jednoho z organických barviv (derivátu hematoporphyrinu), absorbovaného lačně rakovinnými buňkami — na rozdíl od normálních — se pod ozáření laserem na vlnové délce 0.633 mikronu (zase prostřednictvím skleněného vlákna katetru) nádor nejenže prozradí fluorescencí, ale může být následně otráven kyslíkem, který zářením způsobená chemická reakce barviva uvolňuje.

Stejnou cestou, skleněným vláknem, v kombinaci s jiným druhem pulsního laseru (YAG, čili Yttrium Aluminium Garnet laser, oscilující na délce 1.06 mikronu) lze termomechanickým šokem pulsu rozbít močové kameny uvízlé v místech močového dosazitelných zatím jen dost hroznou operací. Drčení ledvinových kamenů na prášek ultrazvukovým pulsem zvenci těla začíná být už dnes běžnou metodou a eliminuje tak další z velkých operací chirurgického repertoáru.

Ve věci cukrovky je už na dohled umělá implantovaná slinivka (stacionární nemocniční druh existuje už pár let), která slibuje pacienta osvobodit od nepřijemností denních injekcí a hlavně — doufá se — od dlouhodobě kritických komplikací tromboz, selhání ledvin a devastace oční sítnice.

V oboru ortopedie přichází nová generace umělého kloubu (zatím kyčelního, mistrovství konstrukce kolenního kloubu matkou přírodou se ještě nedaří úplně dohnat), vyráběného přesně na míru pomocí počítačem řízené tomografie a obrábění a pokrytého na fixačním povrchu materiály (hydroxyapatit nebo porézni slitiny) které indukují prorůstání kostní tkáně a zajistí tak organické spojení, namísto dosavadních akrylických tmelů s omezenou životností. Myoelektrické protézy ztracených údů, aktivně pohyblivé a ovládané signály zachovaných nervů čekají už jen na vývoj lepších zásobníků energie, než jaké zatím máme.

Jen ve věci umělého implantovatelného srdce se ukazuje cesta být delší, než se myslelo. Mimo to, že není zatím k máni úplně vhodný zdroj pohonné energie je pokrok v jeho vývoji blokováni dosud nevyřešenými fyziologickými problémy po implantaci.

"Tak vidíte," ozve se zase skeptik, →

Antonie Miovská

Jak je to s medicínou v Kanadě

(aneb Co čeká
nověpříchozího lékaře)

Někdy platí ono "raději nevědět". Nemyslím, že v tomto případě, naopak. Proto bych chtěla podat krátký přehled informací o procesu znovuzískání povolení k lékařské praxi v Kanadě. Pokud se tyto informace dostanou k lidem, kteří ještě čekají v táborech nebo jsou ještě doma a uvažují o vycestování, mohly by, doufám, pomoci.

Tedy. Úvodem snad jen toto — realita je víc než tvrdá.

Podám nejdříve bodově přehled a pak níže rozvedu.

1. Nověpříchozí musí splňovat pod-

"přece existují meze, přes které se k vašim zázrakům nemůžete dostat."

Jenže skeptik nemusí mít tentokrát pravdu, protože není nikde psáno, že techno-medicína je jediná cesta k nim. Nebylo tu na příklad zatím řeči o nastupující vědě genetické manipulace buněk (gene engineering), o které by měl napsat někdo k tomu povolnější. Mohl by třeba napsat, že si výhledově můžeme strčit všechny lasery i ostatní vymoženosti pískuntálové medicíny za klobouk, protože jeho věda dokáže vyřešit všechny problémy cholesterolu a arteriosklerozy i rakovin a jiných zhoub v samé podstatě, ovládnutím mechanismu životních procesů buněk anebo že nakonec umožní, aby pro kohokoliv perspektivně potřebného bylo předem replikováno jeho vlastní srdce a jiné náhradní součástky in vitro, čili ve sklenici. Tak nebo tak, není tu tedy oprávněn jistý — i když dnes dost nemodní — optimismus?

"I kdyby byl," řekne skeptik, "je přehnané vykřikovat tu o zázracích. Čemu říkáte zázrak, prosím vás?"

Budíž mu odpovězeno definicí, kterou už dávno napsal Karel Čapek: Zázrak je okamžik svobody. Je to krásná definice, protože ta pouhá čtyři slova obsahují všechnu moudrost o podstatě zázraku, jako vysněného daru vysvobození — alespoň prchavého, pro jednou jedinkrát — z krunýře neúprosných zákonů přírody. Kletba neustálé hrozby fyzickou úhonorou a zánikem je jedním z důsledků těch zákonů pro všechno živé. Jestliže techno-medicína, nebo kterákoliv jiná věda nám slibuje osvobození od její hrozné moci — nejen pro jedinkrát, ale nadobro — není pak řeč o zázracích docela na místě? □

mínky imigračního úřadu a být tzv. trvalým kanadským rezidentem (landed immigrant) nebo kanadským občanem.

2. Jako první krok je tzv. MCCEE zkouška. Po jejím složení je žadatel oprávněn žádat cestou tzv. Intern-Matching servisu o tzv.

3. INTERNSHIP, což je dvouletý lékařský trénink v nemocnici (povinný pro každého kanadského absolventa lékařské fakulty), aby po jeho závěru dostal licenční oprávnění k praxi.

4. Jiná je situace v Ontariu, kdy žadatel po MCCEE zkoušce musí projít dalšími zkouškami na tzv. PRE-INTERNSHIP (10 měsíců kurs pro cizí lékaře), po jehož absolvování nastoupí regulérní Internship.

5. Internship je v podstatě přípravou na všeobecnou praxi. tzv. G.P. — General Practitioner (všeobecný lékař) nebo Family Practitioner. Co se týče specializace je třeba žádat tzv. RESIDENCY PROGRAM. O tento 3letý program se může žádat po 1 roce Internshipu. Ted' rozvedu blíže jednotlivé body:

ad 2. MCCEE (Medical Council of Canada Evaluating Exam) je písemná zkouška (2x ročně, obvykle březen a září, \$225.-). Je třeba mít mj. přeložené a notářsky ověřené doklady o dokončeném studiu — promoční diplom. MCCEE se skládá z otázek z interny, pediatrie, gynekologie a porodnictví, chirurgie, psychiatrie, sociálního lékařství a hygieny + epidemiologie.

ad 3. Téměř minimální šance je tzv. Internship (I) získat. Quebec a Alberta cizí lékaře nepřijímají, nepatrné šance jsou snad v Newfoundlandu, Saskatchewanu a Novém Skotsku. Regulérní cesta žádosti o I je přes tzv. Intern-Matching Service, který zkoreluje uchazečovu žádost s požadavkem té které nemocnice (zde podotýkám, že I lze absolvovat JEN ve fakultní nemocnici, tzv. ve městech, kde je lékařská fakulta). Ve všech informačních brožurách předem upozorňují, že pozic pro zahraniční lékaře je minimálně a šance téměř nulové, což se v praxi potvrzuje. Snad jedna z cest je ta, že žadatel bydlí, přímo v jedné z uvedených provincií "nepatrné šance" (Nfld., Sask., N.S.) a po zvládnutí MCCEE osobně a trpělivě jedná s tamními představenými. Jsou sporadické případy pozitivních výsledků, ale jsou.

ad 4. Ontario je kapitola sama pro sebe. Před 2 lety zavedli nový systém tzv. Pre-internshipu. Jde v podstatě o toto: Po MCCEE žadatel absolvuje další kolc a sice:

a) aby mohl psát Pre-intern zkoušku, musí předtím složit písemnou zkoušku z všeobecné angličtiny — TOEFL (termíny pro každý měsíc, \$45.- a test z mluvené angličtiny - TSE, \$90.- Upozorňují, nejedná se o lékařskou angličtinu, tyto testy jsou pro všech-

ny nověpříchozí různých profesí, kteří chtějí studovat nebo tyto testy jsou požadovány pro jejich profesi.

b) s požadovanými dokumenty (diplom ap.), TOEFL a TSE výsledky, je žadatel oprávněn psát Pre-internship zkoušku (1x ročně, buď v prosinci nebo lednu, \$80.-). Na základě jejich výsledků je vybráno 72 kandidátů (zhruba z 200 pišičích), kteří absolvují dále

c) praktické zkoušky a pak podle a) + b) + c) je vybráno 24 žadatelů pro Pre-internship program, po kterém následuje Internship atd., jak jsem uvedla výše.

ad 5) Specializaci získat je velice obtížné i pro kanadské absolventy, proto cizinci mají obvykle naděje ještě menší.

Co závěrem. Fakta, myslím, hovoří sama za sebe. Jen poznámka na okraj — v USA jsou PRY možnosti daleko lepší (požadavek dvou zkoušek: tzv. Day 1 - teoretické vědy jako anatomie, histologie, mikrobiologie, farmakologie atd. a Day 2 - klinika plus TOEFL, po nichž si každý sám shání Internship, takže při velikosti Států je příležitosti asi skutečně víc).

Snad tyto informace budou k užitku. □

Obnovení předplatného

Všichni čtenáři Západu dostávají časopis v obálkách, na kterých je štítek s adresou a zároveň datem předplatného. Je to datum, kdy čtenář má poslední číslo předplaceného časopisu.

Prosíme čtenáře, aby těmto datům věnovali pozornost a předplatné si obnovovali. Administrace Západu tak nemusí čtenáře upozínat a zároveň si čtenáři zajistí nepřerušovaný odběr Západu.

Děkujeme za pochopení.

Máma, táta,
já a Eda
Česká abeceda

Český slabikář napsal Jiří Gruša, Ilustroval Miroslav Wagner. Cena 50,- DM, 45,- ŠF, 35,- USD (včetně poštovného). Objednávky posílejte na tuto adresu: Österreichischer Bundesverlag Schwarzenbergstrasse 5, A 1010 Wien 1, Rakousko.

Nathalie Mallnová:

Až se zase právo vrátí k nám . . .

Minulý měsíc se v našem městečku a přilehlých obcích konaly pravidelné sportovní hry mládeže. Co se mezinárodnosti týče, byly orientovány především na hosty ze socialistických zemí, protože, jak se vyjádřil jeden z pořadatelů, ty jsou aspoň vděčný za všecko, nechtějí diskotéky až do rána a v jídle si nevybírají.

Přijela tedy děcka z Maďarska, NDR, Polska, Jugoslaviie a samozřejmě několik týmů z Československa.

Na naši obec připadl úkol ubytovat děti z jižních Čech — a tak jsem se na jedinou stala členkou přípravného, vítacího a ubytovacího výboru. Zúčastňovala jsem se tedy schůzí a zjišťovala, jak je to vše organizačně složité: najít vhodné hostitelské rodiny pro 60 dětí a 8 dospělých, získat sponzory, kteří by při různých akcích dětem zaplatili kolu a chlebičky, ovoce a jiné občerstvení, najmout sál na přivítanou a rozloučení, uhnat starostu, aby pronesl řeč — a tisíc dalších drobností.

Moje funkce byla naštěstí jen tlučnická, a tak jsem se v přípravném období omezila především na korespondenci s Čechami: kdo chce být s kým ubytován, kolik je kluků, kolik holek atd.

Když přišly seznamy (i to minimum slov v cizím jazyce bylo většinou špatně, např. 1 men, 1 ladie), všichni jsme se vrhli na jména dospělých. Řidiče autobusů jsme identifikovali snadno, rovněž trenéry a pedagogický doprovod, ale dvě jména poněkud záhadná. Jistý činovník a jistá činovnice. Dáma byla ovšem z Prahy a uvedena podivuhodnou zkratkou, která v ničem nepřipomínala ČSTV. Tedy nám to bylo jasné. Politický dozor. A nastalo házení horkého bramboru: u koho ji ubytujeme? A řekne se to hostitelům nebo neřekne?

Přijeli. Děti, když zjistily, že jsem Češka, hned se na mě vrhly se spoustou otázek: jak je to *opravdu* s nezaměstnaností, kdo je bohatý, kdo je žebrák, kolik stojí dřinsy a kolik kazety.

Dospělí měli ovšem otázky adekvátní vyššímu kapesnému, ale především černým valutám: kolik stojí barevná televize, video atd.

U baru popíjeli šoféři s místními štamgasty (šoférům skončila šichta a tak si radostně dávali do nosu na cizí útraty). Jeden z nich si mě zavolaal, jestli bych jim nepřeložila, že je zve na veselku synovi do Československa. To se dvěma pány docela zamlouvalo — a když se začali poptá-

vat po svatebním daru, odehrál se následující dialog.

Šofér: "Řekněte jim, že nemusejí vozit nic."

Oni: (vrtění hlavou).

Já: "Tak co?"

Šofér: "No když už to teda musí bejt... tak tu... no, věž."

Já: "Věž? Jakou věž?"

Šofér: "Vy nevíte, co je věž? No to na muziku, gramofon, rádio, magič..."

Pak následovaly sportovní soutěže, dětičky se činily a ve volejbalu skončily na druhém místě.

Ale kdekoliv i kdykoliv jsem se objevila, zatlačily mě do kouta věčnými otázkami: A musíte bejt v nějaký straně? A chytíte na televizi taky Československo? A kolik tady máte programů? A co musíte dělat, když chcete, aby studovaly? Kolik máte aut? Kam jezdíte na dovolenou? Kolik to stojí? Kolik berete?

Ale já jsem se taky ptala: Co si myslíte o glasnosti a perestrojce?

"Bullshit", řekl jeden vzdělanec.

"Na to jim už nikdo nenaletí". "Tomu nevěříme". "Nic se nezmění". "Možná akorát nahoře vymění pár lidí, ale stejně jen mezi sebou, my z toho nebudem nic mít".

A už se zase ptaly: "A jak to bylo v osmašedesátém, nic o tom nevíme, jen ty jejich kecý."

Co jsem jim měla vykládat, dětem, které se narodily až dávno potom — a které byly už tak skeptické, že ač ten osmašedesátý nezažily, stejně na žádnou změnu nevěřily.

"Proč tady máte tolik věcí, v krámcích plno lidí, každý si je může koupit," zlobil se jeden blondáček.

"No víš, my tady totiž pracujeme a to fakticky dost tvrdě," říkala jsem váhavě.

"Pche, my bysme taky pracovali, ale na co? Z toho stejně nic není. Musí se akorát v tom umět chodit. Já jsem teď v prvním járu gymplu a pak musím na vysokou. Jestli se tam dostanu... a to by mělo vyjít, táta je ve straně, má známý... tak budu studovat medicínu. Pak zdrhnu na Západ — za pár let si upravím poměr a budu se mít bezvadně... nebo myslíte, že bych měl radši studovat informatiku?"

"Pani," ozval se jiný, "můj táta je taky ve straně, on je umělec, krásně maluje a chtěl by se podívat do Itálie. Jenže mu nechtějí dát pas, tak co byste mu radila?"

Jednou jsem pozvala dospělé k nám na drink, ovšem kromě dámy se známou funkcí. Zábava byla v nejlepším, několik druhů whisky (však

vím, co jim chutná), teklo proudem, nadávalo se tedy na komunisty.

U dveří zazněl zvonek . . .

Bába se vnutila dovnitř a zábava zvadla . . . kdo to propíchnul? Mohl to být kdokoliv z nich, všem jsem ale kladla na srdce, aby se nepodřekli. Byl to pravděpodobně ten, co nejvíce nadával na komunisty. Co se mu mohlo stát, když měl ještě mocnější obránce?

A baba byla značně nesympatická, prototyp sovětské machaté děžurné, podmrčená, nepřijemná. Cizí jazyky neuměla, na němčinu a angličtinu nereagovala, na francouzštinu ze sebe vymáčkla "un petit peu". A pak nastal večírek na rozloučenou a diskotéka.

Dětičky řádily na parketu, náš výbor se usmíval, popíjel pivo a utíral si kapičky potu: dobře to dopadlo.

Kolem půlnoci za mnou přišli dva kluci. "Pani, my bysme vám chtěli něco zahrát". Měli kytary. "Třeba na chodbě nebo venku, pojďte s námi, budeme zpívat."

Usadila jsem se s nimi na chodbě, přidalo se ještě několik děvčat . . . Začali drnkat a zpívat. Najednou byla chodba plná, přišli i místní, diskotéka nediskotéka.

Hráli jsme a zpívali, moc dobře jsem si některé písničky pamatovala, Bratříčku, zavírej vrátka — i tu starou: Skal a stěpí divočinou šla Nanynka do zeli s puškou v ruce s ohněm v srdci natrhala lupení . . .

Od Blatu s větrem o závod přišel na ni Pepiček rozmatal divize bílých rozšlapal jí košíček . . .

A nakonec jedna nová a mě neznámá, která mi ale pořad zní v uších: "... až se zase právo vrátí k nám . . ."

P.S. Jestli vás zajímá, jak to dopadlo s tou svatbou šoférova syna: hosté přijeli a hudební věž dovezli. □

Služba čtenářům

40. roč. slob. hlídá touto cestou za účelem spolužitia, slob. bezdetnú ženu do 160 cm. "Adresa je v redakcii".

Úředně ověřené překlady z češtiny do

angličtiny, franštiny, němčiny a naopak

provádí přísežný překladatel

LADISLAV SANTIAGO de la CRUZ

Guerickenstrasse 21,

8000 München 40

SPOLKOVÁ REPUBLIKA NĚMECKO

Tel. 3617404 a 3617405

Josef Škvorecký

Návštěvou v Greenelandu

V letadle nad Atlantikem, cestou do Antibes, kde jsem na žádost torontského deníku *Globe & Mail* měl interviewovat Grahama Greena u příležitosti vydání jeho nového románu *Kapitán a nepřítel* (*The Captain and the Enemy*), jsem nad stránkami té knihy zalítoval, že jsem tak lehkomyšlně souhlasil letět do Greenelandu. Jenom polovina téhle nové knihy se totiž odehrává v Greenelandu, který miluju: v zemi *Brightonské skály*, *Pistole na prodej*, *Konce dobrodružství* nebo *Orientálního expresu*. Druhá je z interviewů, jaké Greene poskytl levicovým žurnalistům o Nicaragui, o Kubě; z projevu, který pronesl v Moskvě, když tam Gorbačov loni sezval intelektuály z celého světa, aby je oslnil glasností na papíře. V životě se někdy stává, že člověk přilne k lidem, s jejichž politickými názory leckdy velice nesouhlasí, ale přátelství je silnější než nesouhlas, a člověk se proto hovorou o tématech sporu vyhýbá. Před odletem mi redaktor *Globe & Mailu* řekl, že interview se může dotknout nového románu, ale jinak by se spíš než literatura, měly probrat všeobecné problémy dnešního světa; *Globe & Mail* je politický deník, nikoli literární žurnál. Jenomže *Kapitán a nepřítel*, příběh celoživotního podvodníka se zlatým srdcem, který skončí jako spolumojovník sandinistů a zahyne při pokusu o kamikadze s cílem zničení Somozova pověstného bunkru, je sotva román, o němž by se dalo mluvit pouze na úrovni literatury. Bylo mi jasné, že ať začnu z kteréhokoli konce, hovor se nevyhnutelně stočí na politiku, a právě o té jsem s Greenem mluvit nechtěl. Protože ho mám rád.

Nad Atlantikem bylo však už rozdě ze závazku se vykrotit, a tak jsem se octl v Antibes. V Československu je Greene autorem, který způsobil mnohá bolení hlavy redaktorům navrhujícím knihy k překladu, a cenzurním školdozorcům. Na jedné straně jenom slepec může nevidět Greenův humanismus, jeho smysl pro společenskou kritiku a jeho politické založení, často se klonící silně nalevo; nikdy napravo. Pro komunistické arbitry otravovala však všechny tyhle "kladné" stránky autorova díla jeho náboženská dimenze. I v knihách, které kritizovaly leckterý ne zrovna atraktivní aspekt kapitalistického světa, jako třeba *Pistole na prodej*, čtenář vždycky našel kapku Leninova "opia lidu": náboženské vize, jež bojům a tragédiím Greenových hrdinů dávala pozadí, na němž je ozvlášťovala ozvěna něčeho mnohem hlubšího než jsou pouhé individuální vášně nebo kolektivní vzrušení.

Potom ale, v roce 1961, vyšel *Vyhaslý případ* a v obou táborech, katolickém i komunistickém, jejichž příslušníci byli nejednou protagonisty Greenových románů, propukl jásot a pláč. Obojí to bylo sice založeno na špatném čtení textu, ale přidalo to jen další k mnoha paradoxům života hrdiny knihy, Querryho.

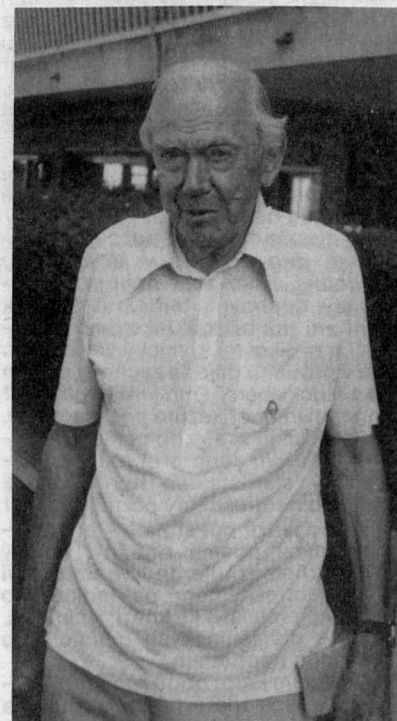
Byl jsem tehdy redaktorem anglo-amerického oddělení Státního nakladatelství krásné literatury, hudby a umění, měl jsem rozhodnout, zda navrhnout *Vyhaslý případ* k vydání nebo ne. Návrh musel být ovšem podpořen přesvědčivými lektorskými posudky, jinak by šéfredaktor, který anglicky neuměl, vydání neschválil. Popravdě řečeno, neměl jsem mnoho naděje, že tenhle kvintesenciálně katolický román projde u lektorů na jejichž názor by se dalo, a pak ještě sítím cenzury. Ale zažil jsem příjemné překvapení. První lektor, na jehož úsudek se obvykle dalo, napsal velmi pozitivní vyjádření a došel v něm k závěru, že *Vyhaslý případ* znamená Greenovo *vale* náboženství Aloys Skoumal, druhý lektor, na něhož se dalo pouze pokud šlo o uměleckou stránku díla, sice zřetelnou ironií vyvrátil mínění, že by román znamenal Greenův rozchod s katolicismem, vyzdvihl však jeho uměleckou hodnotu. Já jsem se v závěrečném návrhu samozřejmě přiklonil k interpretaci ateistické, a kniha triumfálně vyšla.

Vyprávěl jsem o tom Greenovi, v jeho slunném bytě v Antibes, nad velkými sklenicemi gin-and-tonic, a Greene se smál. "To je zvláštní," řekl. "Jedno z velmi mála nedorozumění, která jsem měl s Evelynem Waughem, a to byl můj snad nejbližší přítel, se týkalo právě *Vyhaslého případu*. Waugh se nad románem zhroutil, a když ho *The Daily Mail* požádal, aby napsal recenzi, odmítl. Nechtěl o knize, jejímž autorem jsem byl já, napsat špatnou recenzi, ale dobrou napsat nemohl, protože byl přesvědčen, že *Vyhaslý případ* opravdu znamená můj rozchod s katolicismem. Nic takového ten román samozřejmě není. Jenže Evelyn byl velmi ortodoxní katolík, kdežto já se pokládám za katolického agnostika. On byl konservativce, kdežto já jsem odjakživa stál nalevo. A přesto jsme se o politiku nikdy nehádali. Měl jsem ho velmi rád, a lidem naše přátelství připadalo jako kuriosum. Evelyn jim to vysvětloval tím, že tvrdil: Graham je přeci blázen! Jako že za svoje názory nejsem zodpovědný. Postrádám Evelynu, velice ho postrádám."

V duchu jsem si přál, aby to mezi námi dnes bylo jako mezi Grahamem a Evelynem, když Evelyn ještě žil,

a tak jsem rychle začal mluvit o jiné kontroverzi nad *Vyhaslým případem*, tentokrát v pražském undergroundu, která skončila komediálně, ale zároveň významuplně. Došlo k ní v bytě básníka Vladimíra Holana, který, jak víme, taky byl svého času nalevo a napsal dokonce pár značně prosovětských a po únoru — pamatujete se přece na básnickou výzvu americkým básníkům — dokonce prokomunistických básní. Jenže když se papírový ráj předúnorově proklamované "české cesty k socialismu" proměnil v krvavou lázeň padesátých let, Holan velice rychle prohlédl, přiklonil se ke křesťanství a stal se z něj poustevník. Ze svého bytu na Kampě prakticky nevycházel, zato do bytu přicházeli poustevníka navštěvovat poutníci: obdivovatelé, přátelé, básničtí kolegové. Jednou jsem se k Holanovi dostal i já, a zrovna tam zuřila debata o kontroverzním novém románu. Básník hlavně předsedal, moc nemluvil. Až najednou . . . jistý ultrakatolický teoretik pronesl mínění, že ve *Vyhaslém případu* Greene přece jen zachází příliš daleko, takže on, světec teorie, "pochybuje někdy o jeho spasení." A tu se básník vztyčil, a mohutným hlasem pronesl, pro mě nezapomenutelnou, klatbu: "Pane X. Y.! Než být s vámi v království nebeském, to radši půjdu s Greenem tam, kde je pláč a skřípění zubů!"

Tím debata skončila. Svým způsobem vyjádřil poustevník něco velice základního o Greenových románech, alespoň o těch nejlepších. Svým bás-

GRAHAM GREENE

GREENE A ŠKVORECKÝ

nickým způsobem vyhmátl sílu knih, které apelují na čtenáře nespokojící se s tím, aby na člověka a jeho život pohlíželi brejlemi simplifikujících ideologií.

Před půl stoletím Greene napsal *Moc a slávu*, kde vystupují dva paradoxní protagonisté. Jeden je katolický kněz, alkoholik a otec nemanželského dítěte, jenž ve chvílích nebezpečnosti dlouho napodobuje spíše Petra než Krista. Druhý je poručík policie, ortodoxní marxista, vždy pohotový zabít, ale jinak v mnoha ohledech vzorný člověk. Z těch dvou je kněz jasně lidsější postava, právě pro svou nedokonalost. Perfektní revolucionář se v románě stává ztělesněním toho, jaké netvory dokáže ideologie udělat i z docela slušných lidí. "Vy představujete nebezpečí," říká poručík knězi. "Proto vás zabíjíme. Rozumějte mi dobře, proti vám jako člověku osobně vůbec nic nemám."

O dvaatřicet let později se podobné duo objevilo v *Monsignoru Quijotovi*. Kněz zase není právě dokonalý duchovní, tentokrát to však není ani tak hříšník jako spíše poptený a nešikovný komický velebníček. Ale v průběhu děje se zachová málem jako Huckleberry Finn jenž, tváří v tvář imperativním příkazům jiné ideologie, rozhodl se jít raději do pekla než zradit přátelství. Jeho protihráč, komunistický starosta, se horlivě snaží být jako neotřesitelný poručík z *Moci a slávy*, jenže půl století, které uplynulo mezi oběma příběhy, takový postoj znemožňuje. Je-li ve starostovi něco neotřesitelného, pak jedině jeho hluboké přátelství ke knězi; k člověku, jenž je dle leninských definic jeho úhlavním nepřítelem.

V samém jádru obou románů — ačkoliv Greene opětovně zdůrazňuje, že nepíše knihy proto, aby dokázal nebo vyvrátil to nebo ono — tkví teze, po-

slání. Zapadá dobře do tkáně románů, netrčí z textu jako uschlý pahýl, není to břemeno ale pravá duše knihy — ale přesto je to teze. Greene tvrdí, že jeho postavy nejsou nikdy založeny na skutečných lidech, že to jsou dítka ryzí představitosti. V *Kapitánovi a nepříteli*, řekl mi žertem, je jediná postava vzata ze života, kapitánův vratký aeroplán. Nejsou-li však postavy přímými kopiemi živých předloh, teze je kopií skutečnosti. Proniká jí zkušenost dlouhého života úzce svázaného s nejistotami, na nichž spočívá víra poptivě přemýšlejícího člověka.

Pod sugestivním vlivem Greenova umění jsem nad Monsignorem Quijotem na chvíli propadl jeho vízi hodného komunisty. Pak jsem si ale vzpomněl na ty mnohé komunisty ze skutečného života, s nimiž jsem měl co dělat, a ve stínu nepřijemné vzpomínky jsem zapomněl na přátele, které jsem kdysi v Československu měl a kteří nosili v kapse tu pitomou legitimaci. Protestoval jsem v dopise Greenovi proti komunistickému starostovi. Prohlásil jsem, že je strašně netypický, příliš hodný, aby byl skutečný, prostě idealizace. *Máš celkem vzato samozřejmě pravdu*, odepsal mi. *Chtěl jsem ale naznačit, že je to člověk, který se pořád ještě a dost zoufale, považuje za ortodoxního komunistu, ale nad posledními řádky románu si uvědomíme, že se vlastně stává disidentem*. Jako někteří mi přátelé, vybavení pitomou legitimací.

A to právě je Greenova teze: heretik, nikoli nekolisající sloup železné víry. Vstoupil mi na mysl hluboce křesťanský básník, jenž se postavil na stranu agnostiků ve sporu se sloupem pravověrnosti v těch bohužel už tak dávných časech, a uvědomil jsem si symbolický nádech faktu, že interviewuju Greena právě 21. srpna 1988, dvacet let poté, co moskevské opory

ortodoxie poslaly tanky na pražské heretiky. Řečeno veršem Roberta Browninga, který Greene rád cituje, ti heretici došli až na "nebezpečnou hranu věcí". Jenže právě tam musí heretici vždycky dojít, aby ostatní dostali odvahu opustit umrtvující bezpečí poslušného *statu quo* diktatur. Po té cestě šli středověcí kacíři stejně jako ti současníci, kteří v tzv. Východní Evropě ohrožují smrtelnou ortodoxii našeho věku.

Imre Nagy, popravený sověty, Alexander Dubček, sesazený sověty. Ty je pro mne lehké spojit s "nebezpečnou hranou věcí", jak já jí rozumím. Ale Greene ten pojem, pro mne nepochopitelně, rozšiřuje a zahrnuje do něho i jiné komunistické vůdce, kteří tam, podle toho, co vím já, nepatří. Co vím, je výsledek posledních čtyřiceti let mého života, a ta mi nedovolují spojovat nějaké naděje například s Ortegou, byť i byl, jak Greene zdůrazňuje, básník. To byl Mao taky. Greene, který rozhodně nemá zrovna v lásce Jankejce, paradoxně sdílí jejich a nejnápadnější charakteristický rys: nevyčerpatelný optimismus. Já jsem jenom český skeptik.

A tak se, chtě nechtě, ocitám mimo Greenland, který miluju, na vyprahlé poušti politiky. "Ortega? To není žádný komunist," říká Greene. "Mám ho velmi rád, i jeho ženu. Oba to jsou básníci. Jeho ministr vnitra, to je pravda, ten je komunist. Ale jak je možné pokládat Ortegův režim za komunistický, když ministrem školství je jezuita, a ministr zahraničních věcí je člen řádu Maryknoll? Jestli tohle je komunistická vláda, pak to je úplně nový komunismus!"

Nový? Disidentský? Reformní? Snad dokonce heretický? Po tolika letech strávených pod "starým" komunismem, mi sandinistická verze nepřipadá nějak moc nová. Předpokládáme, že se situace v Nicaragui stabilizuje a režim nebude už ohrožovat ani antikomunistické hnutí Contras, ani nebezpečná blízkost Strejčka Sama v Reaganově inkarnaci. Řekněme, že v prezidentských volbách vyhraje sandinistům přátelský, a Contras prudce nepřátelsky nakloněný Dudákis. Myslíš si, že sandinisti budou ochotni dělit se o moc s jinými politickými stranami? "Ale vždyť jiné strany existují v Nicaragui už teď," říká Greene. "Liborálové sice odmítli spolupracovat s Ortegou, ale socialisti mají v parlamentě poslance stejně jako Ortegova strana, a stejně jako Komunistická strana — která existuje nezávisle na sandinistech a je to, mimochodem, nejslabší strana v zemi. Většina, kterou mají sandinisti, není žádná naprostá většina."

Difficile est... ale mám Greena příliš rád, proto mlčím o těch čtyřech, ne-li pěti nebo šesti (žádný exulant si to přesně nepamatuje) politických

stranách v naší staré vlasti, které taky všechny mají poslance v parlamentě, dokonce vlastní deníky a jedna z nich je dokonce oficiálně katolická.

Mnozí novináři se Greenea vyptávali na jeho sympatie pro komunismus, k nimž se otevřeně přiznává. Popisuje tu přitažlivost — jinak, jak připouští, značně nelákavé — politické reality ("příliš mnoho krve", řekl jiný přitahovaný, ale nikdy nepřitažený Greenův krajan, romanopisec E. M. Forster) jako "sen, možná naivní sen, o komunismu s lidskou tváří." "V Rusku," řekl ještě před Gorbačovem, jednomu novináři, se ten sen patrně nikdy neuskutečnil, protože tam se komunismus sotva kdy vymaní z diktatury a ze stalinismu."

Zcela souhlasím, i když v uskutečnění toho snu nevěřím nikde na světě. Jenže Greene svůj ruský pesimismus nevztahuje na Nicaraguu.

O Rusku — aspoň předgorbačovským — Greene rozhodně iluze nemá. Můj vztah k němu určuje nejenom obdiv k jeho knihám a dlouholeté osobní přátelství, ale i to, že činy opětovně dokázal svou, mně dnes už cizí, víru v sen o socialismu s lidskou tváří. Brzo po sovětské invazi přijel do Československa a pronesl projev k Seifertovu Svazu spisovatelů, který jako poslední společenskou organizace odmítl neoznačit vojenský vpád pravým jménem. Dnes v Antibes tomu říká "bezmocný projev sympatie", ale tehdy to bylo velké povzbuzení, a čeští spisovatelé mu to nezapomenou. Téhož roku ho z Moskvy požádali o krátké poselství Šestému mezinárodnímu filmovému festivalu v Moskvě, jehož pokrytecké motto — od válečné operace neuplynul ještě ani rok — znělo: "Za humanismus ve filmovém umění, za mír a přátelství mezi národy!" Greene poslal tehle poselství: "Navrhuji, aby v zájmu míru a přátelství mezi národy, festivalové vedení nařídilo tři minuty ticha uprostřed každého promítání, jako projev sympatie s Komunistickou stranou a s lidem Československa." Vedení festivalu, přirozeně, nic takového nenařídilo. Po několika letech, v roce 1974, se režimu podařilo vytvořit směšný symbol pro to, jak zasahuje i do nejsoukromnějších záležitostí občanů. Ředitelka pražské televize Balášová vyhlásila klatbu na tehdy módní nenošení podprsenek. Vyličil jsem v dopise Greenovi absurdní příběh vrátěného, jemuž Balášová nařídila, aby kontroloval, zda dívky přicházející ráno do práce mají podprsenky. Ve snaze rozkaz splnit, utrpěl vrátný lehká ublížení na těle: holky ho prostě považovaly za chlípěného dědka a fackovaly ho. Greene usoudil, že tahle kafkovská fraška by se měla zveřejnit na Západě, a navrhl mi, abych napsal dopis redakci některých vel-

kých anglických novin, on že se postará, aby jej otiskli. Jenže to jsem se neodvažoval udělat, protože moje informátorka byla tehdy stále ještě zaměstnaná v televizi, a příliš mnoho lidí vědělo o našem starém přátelství a literární spolupráci. Nebylo by patrně těžké dovtipit se, že ona je můj zdroj. A tak Greene napsal dopis sám, a dopis vyšel, tuším, v *Observeru*. Balášová se zlostně ozvala v *Tribuně* článku, v němž Greenea obvinila z vměšování se do vnitřních záležitostí Československa, a zřejmě jí to obvinění, nepřipadalo nijak absurdní, jenom pár let po intervenci, která se vmísila do záležitostí podstatně důležitějších, než je dámské prádlo. Výměnu názorů nakonec otiskl nezapomenutelný Jirka Theiner v časopise *Amnesty International Index on Censorship*.

Takže jsem v Antibes neměl to srdce připravovat Greenea vlastní kalnou vizí o jeho optimismus. Nezmínil jsem se o jiném krutém básníkovi, panu Kurtzovi z Greenova oblíbeného a obdivovaného *Srdce temnoty*, jenž chtěl spasit africký svět a skončil jako krutovládce v chýši orámované lidskými lebkami. Ani o Kunderově *Život je jinde*, kde se tak přesvědčivě předvádí, jak se básník snadno může zaplést do velice nebásnické činnosti. Neřekl jsem mu o páteru Plojharovi, který neřikal nic, když pracovaly šibenice, ani o svém strýčkovi, plzeňském kaplanovi, jenž spolu s jinými velebníky, na protest proti neustále okolárkovanému Plojharovi, přestal nosit kolárek; ani o hnutí *Pacem in terris*, horlivě propagujícím *pax sovietica*, a mlčícím o afganistánské válce. Jsem možná nespravedlivý k nicaraguiským kněžím v Ortegově vládě. Žili v zemích, kde prostá lidská bída často volá do nebe, a pokušení rozřešit ji puškou je neodolatelné i pro leckterého kněze. Ale nejsem si jist, jestli by se nezachovali jako páter Plojhar, nebo páter Popeluszko, kdyby v zemích latinskoamerického marxismu svoboda definitivně vzala za své.

Fidel Castro, povídám. Ty ho pokládáš za jakéhosi komunistického heretika. Ale před dvaceti lety tenhle heretik schválil invazi do Československa. "To je pravda," říká Greene. "A jeho souhlas mě šokoval. Ale pár let nato jsem se setkal s jedním jeho ministrem a řekl jsem mu, jak mě Castrův souhlas znechutil, protože ta věc mi pořád ležela na mysli. Ten ministr mi sdělil, že Fidel souhlasil musel. Tehdy totiž zrovna byl na spadnutí puč, který ho měl svrhnout. President Dorticos, a to je levičácký komunistička měl všechno připravené pro *coup d'état*."

Tomu věřím. Nedemokratické režimy neznají jinou metodu výměny

politického vedení. A Castrova intervence v Angole byla možná, jak věří Greene, aspoň zčásti kompenzací za vynucené schválení přepadu země Čechů a Slováků. "Fidel poslal vojsko do Angoly bez schválení Sovětů," tvrdí Greene, a zakládá to opět na informaci, kterou mu podal nejmenovaný kubánský ministr; ale tomu věřím už miň. "Sověti nesouhlasili s akcemi Che Guevary v Střední Americe, a tak tamní Komunistická strana Che Guevarru zradila. Castro chtěl dokázat, že je nezávislý na sovětských diktátech, a snad i demonstroval vlastním černošskému obyvatelstvu, že nemá nic společného s kubánským rasismem, který existoval za Battisty. Rusové angolskou akci nakonec samozřejmě schválili, když viděli, že se povedla. Původně od ní ale dávali ruce pryč. Jejich zásahy v Ghaně se proměnily v katastrofu, jejich angažovanost v Mozambiku nebyl žádný úspěch, teď strkají prsty do Habeše, a i to je pohroma."

Jenže já tomu nevěřím. Jak mohla Kuba, bez sovětské pomoci, dopravit do Angoly všechno to supertěžké vojenské náčiní, potřebné k tomu, aby minoritní komunistické hnutí mohlo vyhrát v soutěži s mnohem silnějšími konkurenty v osvobození neckem boji? A pak: Castrův zásah prostě jen umožnil dalšímu komunistickému režimu dostat se k moci proti vůli většiny obyvatelstva. Nejen to: kubánský vpád nepřiměřeně posílil jiohafrické ultrakonzervativce. *Bohužel, situace v Jižní Africe*, píše jeden z nejotevřenějších odpůrců apartheidu, spisovatel André Brink, se *nesmírně zkomplikovala přítomností ruských a kubánských ozbrojených sil v Angole; proces přirozené změny v Jižní Africe nyní ohrožuje strach, že "Rusové přicházejí!" — což by mohlo vést, jak mnozí věří, k horší represii než za vlády Burů. Značné množství bělochů, kteří by jinak aktivně pracovali pro změnu, se nyní drží zpátky z obav, aby v zemi nedošlo k druhému Maďarsku nebo Československu. A i mnozí černoši v Jižní Africe se hrozí simplicitní záměny jedné formy útlaku za jinou.*

Ale k africkým disidentům je Greene skeptický.

Dává mi brožuru, vydanou v Moskvě, jež obsahuje projevy pronesené na tom loňském shromáždění intelektuálů z celého světa, nazvaném "Za svět bez nukleárních zbraní, za přežití lidstva," jež se konalo 16. února. Při té příležitosti řekl Greene delegátům: . . . po víc než sto let panovalo jisté podezření, nepřátelství mezi Římskokatolickou církví a komunismem. To nebyl skutečný marxismus, protože Marx kritizoval Jindřicha VIII za to, že zrušil kláštery. Ale to podezření prostě trvalo. V posledních asi patnácti letech jsem trávil hodně času

v Latinské Americe a jsem rád, že mohu říci, že tam je tohle podezření mrtvo a pohřbeno, s výjimkou v myslích několika individuálních katolíků, téměř stejně starých jako já. Už neexistuje. Bojujeme, římská katolická bojují — spolu s komunisty, a spolupracují s komunisty . . . Neexistuje už přehrada mezi katolicismem a komunismem . . . Sním o tom, že tahle spolupráce katolíka a komunistů se rozšíří všude po celé Evropě, západně i východně.

Jako student filosofie na Karlově universitě byl jsem nucen prostudovat Lenina dost podrobně, protože jinak bych byl propadl u zkoušek. Takže jsou mi známy Leninovy pokyny o tom, že se má takticky spolupracovat dokonce i se skupinami "třídních nepřátel", a když později taková spolupráce už není nutná, má se bezohledně přerušit. Přísně tajné dokumenty, které americká armáda ukořistila na Grenadě, dokládají jev více než důvěrně známý mně i vám, milí čtenáři. V Grenadě se mělo použít kubánských kněží, přívrženců "osvobozené teologie" (*liberation theology*), jako dobře známých "převodních pák" strany, neboť granadské katolické kněžstvo zřejmě nebylo touhle prokomunistickou teologií zasaženo. Kubánští duchovní, v církevních ornátech, a s kolárky, měli zaplašit nedůvěru, kterou prostí granadští věřící zřejmě pociťovali k "bezbožeckému komunismu". Osvobozenční kněží měli prostě věřící získat pro marxismus a jeho konečný cíl: vybudování ateistické společnosti.

A že by se latinskoamerická spolupráce mohla rozšířit v ruských východoevropských dominiích? Možnost spolupráce kompartaje s decimovanou církví Čechů a Slováků, anebo se silnou polskou církví, je jednak sotva možná, jednak sotva žádoucí. Vyhlička na Katolickou církev, která svůj světský osud už nespojuje s liberální demokracií a — ano, to dokazuje historie — její jedinou zárukou, kapitalismem (do něhož počítám i smíšené útvary, jako je třeba švédský socialismus), taková vyhlička je přinejmenším zneklidňující. Církev dobrovolně spolupracující s přívrženci mezinárodního komplotu, pro něž, až dosud, byla demokracie jenom špatný vtíp, buržoasní podvod, by mohla docela dobře degenerovat do toho stadia svého vývoje, kdy upálila Bruna a donutila Galileiho uznat, že Slunce se otáčí kolem boží planety Země. Nějak nemohu vyhnat z hlavy myšlenku, že páter Plojhar, ten dlouholetý člen československé vlády, nikdy nepozdvihl svůj době proakoholizovaný hlas k protestu proti podobné, jenže mnohem nedávnější a o nic méně krvavé inkvizici.

Ve slunném bytě nad Středozezemním mořem, nad nevím už kolikátou sklenicí gin-and-tonic, necháváme politiky. A co tvůj nový román? ptám se. "Neměl jsem tušení, když jsem jej začal před sedmnácti lety psát, že skončí v Panamě," říká Greene. "Tehdy jsem toho nechal, a mezitím jsem se spřátelil s Omarem Torrijosem, a —" mluví nadšeně o příteli, jehož památce věnoval knihu *Jak jsem porozuměl generálovi* (*Getting to Know the General*). Podle téhle knihy byla Torrijosova vize Střední Ameriky vůbec ne komunistická, ale sociálně demokratická.

A mně napadá: není tohle tedy vlastně Greenův sen? Existuje snad nějaký jiný socialismus s lidskou tváří než sociální demokracie? A ptám se: není ten sen blíž skutečnosti v různých královstvích a republikách na Západě, byť si třeba nefikaly socialistické země, ale jenom *welfare states*, než v oněch hrůzostrašných karikaturách spravedlivé společnosti, jimž se v posledním třetí čtvrté století podařilo vyrobit snad sto miliónů mrtvých? Není tomu snu blíž naše Kanada, než ty pompézní autokracie zlého impéria, které kdysi možná vypadalo jako budoucnost lidstva, ale dnes se definitivně podobá jeho dávné minulosti?

Ale o tom už nemluvíme. V letadle nad Atlantikem, cestou zpátky domů, do Toronta, čtu znovu, bůhví po kolikáté, *Konec dobrodružství*. Jsem zpátky v Greenelandu, kde jsem, a navždycky budu doma.

A přese všechno miluju toho starého muže, protože to napsal. □

Cena Egona Hostovského

za nejlepší literární práci českého nebo slovenského spisovatele, který nesmí publikovat v Československu, byla za rok 1988 udělena sbírce divadelních a rozhlasových her *Milana Uhdeho Velice tiché Ave* (Sixty-Eight Publishers).

Cenu každoročně uděluje Centre for Russian and East European Studies, University of Toronto z nadace pani Reginy Hostovské.

Porota: Jiří Kovtun, Library of Congress; A. J. Liehm, Université de Paris; Josef Škvorecký a Gleb Žegulin, University of Toronto.

Navštivte krajský motel na západním pobřeží Floridy

WHITE SANDS

Konfortní dvoupokojové a jednopokojové apartmány s kuchyňkou, vzduchovým chlazením, barevnou televizí, bazénem, 60 m od krásné písčné pláže.

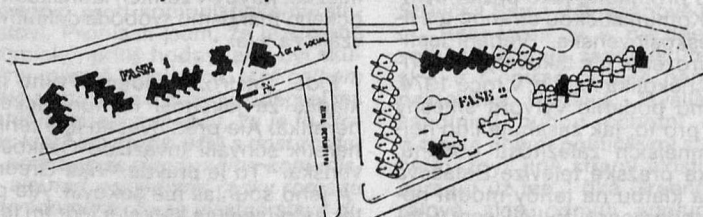
Rozumné denní nebo týdenní ceny.

13701 Gulf Blvd.
Madeira Beach, Florida 33708
Telefon: (813) 391-9541
nebo (813) 391-2377

Srdečně Vás zvou
Jindra a Čeněk Kopecký

KRAJANSKÉ STŘEDISKO DENIA — ŠPANĚLSKO

Na výběr jsou: garsonky, byty, řadové domky, vilky a pozemky. — V Denii najdete: příznivé klima, kouzelný kraj a nové přátele ze všech koutů světa.

"LA PEDRERA II" VESNIČKA KLUBOVÉHO RÁZU

Fáze 1: dokončena a vyprodána

Fáze 2 & klub: ve výstavbě

Bližší informace, prodej a podnájem:

DIVA IMMOBILIEN K. & V. DIVOKÝ

Segantinstr. 9, CH-8049 Zürich

Tel: 01/341 21 56

Vladmír Kříž

České knihy v Kalifornii

Do univerzitního města Palo Alto v Kalifornii, pár desítek kilometrů jižně od San Francisca, přijíždí po celý rok poměrně slušné množství turistů. Většinou samozřejmě proto, aby si prohlédli známou exkluzivní "University of Stanford", kde v zeleni rozložitých palem a pestrobarevně kvetoucích keřů se rozkládá rozsáhlý komplex univerzitního města.

A tak jsem i já jednoho dne narazil náhodou při procházce po široké ulici. "El Camino Real", která bývala kdysi, v době španělského koloniálního panství, důležitou spojnici Kalifornie s Mexikem, na velké knihkupectví. *Szwede Slavic Books* má název podle své majitelky, paní Ireny Szweide, která už od roku 1959 — tedy letos právě 30 let — prodává knihy ve slovanských jazycích. Poměrně prostorná prodejna je umístěna v celkem nenápadném přízemním domě (zájemcům mohou prozradit, že adresa knihkupectví je 2233 EL CAMINO REAL, PALO ALTO, CA 94306, USA).

Překvapuje mne rozsáhlost českého a slovenského oddělení, kde nacházím množství starších i nově vydaných knih, slovníků, učebnic, fotografických publikací, knížek z nejrůznějších vědeckých oborů.

Návštěvník tu najde téměř vše, co hrdlo ráčí. Knihy pražských nakladatelství, jaké možná už nejsou k sehnání ani tam. A co hlavně — je tu poměrně rozsáhlý a dobře zásobený oddíl literatury exilových nakladatelství.

Pro milovníky starých i starších knih tu mají poměrně rozsáhlé antikvární oddělení, v jakémsi přístavku za prodejnu.

Chcete-li si o katalog napsat, poštovní adresa je: SZWEDE SLAVIC BOOKS P. O. BOX 1214, PALO ALTO CA 94302, U.S.A.

PRODUKCE HUDEBNÍHO HOKYNÁŘSTVÍ FOSIL

Prvních deset kazet je záznam koncertů v Baráčeknické rychtě na Malé Straně v roce 1974

1. Proč, proč
2. Světlo a stín
3. Tady domov mám
4. Pramínek (všechny texty Z. Růžové)
5. Hospodskéj
6. Jezevčík
7. Měna
8. Litvinov
9. Slunečnice
10. Posílám ti
11. Drak Železnák (kazeta P. Lutky)
12. Stůj břízo zelená (moravské balady 1972)
13. Vandrovali hudci (moravské balady 1976)
14. Novinové sloupy (závažné písně)
15. Vyjdi slunko (moravské krvavé 1988)
16. Pánbu na poli (moravské posvátné 1988)
17. Nizozemí (s beatovou skupinou)
18. Austrálie 1 (koncert jaro 1988)
19. Austrálie 2 (koncert jaro 1988)
20. Právděpodobné vzdálenosti (koncert 1977)
21. Olomouc 76 (moravské předfreudovské)

CENY

1 kazeta	20 DM nebo 10 US \$
2 kazety	30 DM nebo 15 US \$
5 kazet	70 DM nebo 35 US \$
10 kazet	130 DM nebo 65 US \$
- a každá další kazeta 10 DM a nebo 5 US\$. Nejlépe je platit hotově (nikoli šekem) v obálce.

OBJEDNÁVKY

Jaroslav Hutka
W. Buytewechstraat 52 B
3024 BN Rotterdam — Holland
postgiro nr. 152 58 56

Též je možno posílat peníze mezinárodní poštovní poukážkou a pro Německo, eventuelně šeky vydané v Německu, je k dispozici konto se jménem:

Katerina Knapp
Dresdner Bank Köln
BLZ 370 800 40
Konto-Nr. 09 146 271 00

Služba čtenářům

Koupím Rychlé Šípy pro 2 malé chlapece ve Skotsku, mluvící plynně česky. Vřelé díky. Zn.: Rychlé Šípy.

Prodám vynikající obraz O. Blažička, též možná výměna za byt nebo domek v Evropě. Písemné nabídky na adresu redakce, Zn.:20001

Mluví pro občanská práva Rudé právo 2. 12. 88

S velikou pozorností jsem si přečetl v Haló sobotě 45 z 12. 11. 1988 článek Práva a povinnosti od Ewy Letowské.

Popisují se v něm dosavadní zkušenosti z této nové zavedené funkce, která si — navzdory relativně krátké době — získala širokou pozornost a publicitu v PLR.

... Občanů pak nezbyvá nic jiného než "vzít na vědomí" konečné stanovisko příslušného úřadu, proti kterému není již žádné odvolání, ačkoliv může prokázat konkrétní nedostatky ve výsledných zprávách. Příslušné instituce potom odmítají jakýkoli "dialog", tj. osobní jednání k objasnění uváděných rozporů.

Proto bych jako občan tohoto státu velmi přivítal, kdyby i u nás byla takováto instituce "mluvčího pro občanská práva" zavedena. Aby se na ni mohli obracet především občané, kteří vyčerpali všechny dostupné prostředky a nedovolali se objektivního a důsledného prošetření své záležitosti.

Jaroslav Honzák, Karlovy Vary

Dvířka názorům otevřená Dikobraz č. 47 / 23. 11. 88

Odsuzujete provokační protisocialistickou akci v centru Prahy dne 28. října 1988 v odpoledních hodinách?

NE

Domnívám se, že pokud se společnost chce považovat za demokratickou, musí dát prostor k nesouhlasu s vládní politikou i touto formou.

NE

V demokratické společnosti má každá skupina lidí právo vyjádřit svůj názor a přesvědčení. Nevím, proč by měla být socialistická demokracie výjimkou. Manifestující jen využili práv a svobod, které naši dědové vybojovali v tak pomlouvané 1. republice a o které je, jak je vidět, nutno znovu bojovat.

Čtenář

NE

U nás v socialistické demokracii by měl mít každý občan svoje stanovisko na věc
M.T. PSČ 181 00

My a krajaňské hnutí Rudé právo 1. 12. 1988

Československý ústav zahraniční oslaví v provincii šedesát let od svého založení. V té souvislosti jsme se zeptali jeho ředitele Vincenta Buška:

Hovoříte o krajaňech a emigrantech. Podle jakých hledisek je rozlišujete?

Jako o krajaňech hovoříme o lidech, kteří ze sociálně ekonomických důvodů opouštějí české země a Slovensko za Rakousko-Uherska a v období mezi světovými válkami. Za emigranty pokládáme lidi, kteří odešli z republiky zhruba ve třech vlnách. První hned po druhé světové válce, tehdy především ti, kteří kolaborovali, druhá po roce 1948, ta hlavně z třídních důvodů. Třetí a největší po roce 1968. Řada z těchto lidí odešla proto, že cítili nepřátelství vůči naší zemi. Odcházel však i lidé, kteří byli dezorientováni nebo si řešili osobní či rodinné problémy, někteří byli v té době na dovolené v zahraničí a už se nevrátili. My spolupracujeme s těmi našimi občany, kteří si upravili svůj vztah podle vládního usnesení č. 58 z roku 1977 nebo dalšího usnesení č. z roku 1977 nebo dalšího usnesení č. 340 z roku 1980, které dalo možnost provést určitou diferenciaci jako základní prvek pro stanovení kritérií příslušnosti k naší krajaňské obci. . .

Miloš Krejčí

PEEL AUTO RADIO

PELL TV HI-FI

- JVC
- PIONEER
- HITACHI
- SANSUI
- LUXMAN

Sales and Service
Colour TV *HI-FI*

A. J. BARTŮŇEK
144 Kennedy Rd. S.
Brampton Ontario L6W 3G4
(416) 453-8817

VISA MasterCard

Přestaňte si podrážet nohy

Nedávný spor na stránkách Západu o objem Husova břicha ukazuje marnost snahy historiků udělat z historie exaktní vědu. Díky fotografiím nemůže být sporu o to, že Masaryk byl štíhlý, fousatý a jezdil na koni. O jeho kvality filosofa a státníka, stejně jako o Husovy vousy budou vedeny spory ještě v třetím tisíciletí. Článek Ladislava Jehličky a následující diskuse uveřejněné v Západu nám to živě připomenuly. Redakce Západu udělala dobře, že to "slovo do rvačky" i následující rvačku vytiskla. Máme-li se coby česká a slovenská, či československá emigrace, případně i národy doma sedící na čemkoliv dohodnout, je dobře si v první řadě poděfinovat, na čem se tedy nikdy, za žádných okolností dohodnout nehodláme. Ukáže se pak asi, že toho, o čem jsme ochotni či schopni se aspoň jako prostá většina domluvit, je mizivě málo. Nicméně, to málo může být pro budoucnost velmi důležité a může stačit na to, abychom aspoň dočasně si přestali vzájemně podrážet nohy.

Jan Voborník, USA

Čtení Západu už není takovou událostí

Odebírám Západ od nepaměti. Důvodů je několik. Oceňuji nezištnost a obětavost Vás všech, kteří se na vydávání podílí a zastávám také názor, že každý z nás by měl odebírat alespoň jeden exilový časopis nebo jednou přijde doba, kdy budeme odkázáni na tu "Big lie", jak tomu u Vás říkáte.

Západ měl a doposud i má vysokou literární úroveň. V minulosti byl však všestrannější, aktuálnější a informativnější. Obsahoval tedy vždy pro každého z nás něco, co rádi čteme a co nás zajímá. V posledních letech se však obsah časopisu změnil a podle mého názoru v neprospěch Západu. Literární úroveň zůstala, ale ta všestrannost, aktuálnost a informativnost se z časopisu začíná nějak vytrácet.

Časopis se převážně zabývá tematikou dávné minulosti, politicky se trvale omílá "pražské jaro", poměry do roku 1968 či výroky různých exilových komunistů nebo se zabývá kritikou různých nezajímavých literárních děl vydaných v Československu. O vědě se někdy píše tak vědecky, že průměrný čtenář článek někdy ani nedečte.

Občas se sice ještě objevuje vysoce aktuální, informativní a kritické články Josefa Škvoreckého či O. Ulče, ale je toho opravdu pomálu!

Čtení Západu už není dávno takovou událostí, jak tomu bývalo v minulosti.

Můj názor není ojedinělým a proto doufám, že v zájmu Západu a nás, s tím něco uděláte!

J. Jech, Jižní Afrika

Říkají-li dva totéž . . .

Výrazem "literární", jak jsem vyzkoušel z článku Jiřího Černíka, Západ č. 6/88, se vlevo od Atlantiku v současnosti označuje krátkozraké počínání levicových, naivních zlepšovatelů světa, zejména intelektuálů, co se nechají opíjet rohlikem sovětské a jiné propagandy. Tito opovrženi hodní se v USA, jak z článku vyplývá, vyskytují zejména v Demokratické straně a jejich prototypem se jeví senátor Edward Kennedy.

V Německu, a domnívám se, že i v ostatní západní Evropě, si pojem liberální zachovává původní pozitivní význam. Lidi daného typu byste v německé, vcelku realisticky působící Liberální straně marně hledali. Ty musíte hledat povětšinou u Zelených, někdy v Sociální demokracii, v nejrůzněji orientovaných ideologických skupinách či iracionálních, stranicky neorganizovaných tzv. občanských iniciativách. Tedy zdaleka ne pod jednou společnou střešou, jakou údajně tvoří Demokratická strana v USA.

Tak tedy pozor před možným nedorozuměním jen kvůli terminologii. Svět nemůže za to, že se výraz liberální stal v Americe nadávkou.

Ještě k německému výrazu "lieber rot als tot", tedy "raději rudý než mrtvý". Ježily se mi z něho vlasy před dvaceti lety — to jsem ještě nějaké měl — kdy byl "in". Teď už se nenosí. Jeho zastánci se přiřadí k více méně okrajovým extremistům, kteří byli a budou v každé demokracii. Tak jako nedošlo a nedojde k "finlandizaci" Německa, před kterou mnozí v Americe varovali tak před deseti, patnácti lety, nestane se Německo rudé dřívě než by se začalo bránit. Odložme oba termíny s klidem do krabice s kdysi modními, nyní obnošenými hesly.

Jan Pulda, Německo

Jene v Kanadě,

přečetl jsem si Tvůj dopis (Nejsme tak špatní, Západ 6/88), a přestože si myslím, že se dokážu docela dobře vžít do Tvých pocitů, nezdá se mi, že rezignace a bezradnost jsou pro dnešní mladé Čechoslováky jedinou možností. Nechci Tě nijak poučovat, chraň pámbu, jen bych rád řekl pár slov k tomu, co jsi napsal. Mám totiž pocit, že se mě to vlastně taky týká, nepatřím sice mezi ty úplně nejmladší, nicméně v osmašedesátém mi bylo patnáct a z domova jsem pryč teprve čtyři roky, takže s československou normalizační paralyzou máme zřejmě víc zkušeností podobných než odlišných.

Podle Tebe, Jene, nemají ti nejmladší — na rozdíl od předešlých generací — nic hezkého, na co by mohli pamatovat. Ale copak mládí

žije z minulosti? Co takhle, kdyby právě vzhledem k tomu, že je mladé, pamatovalo na budoucnost? Na svou vlastní budoucnost ve své vlastní zemi. Hezkou, protože důstojnou i lidskou. Pak by taky ti mladí měli být rázem nač hrdí, totiž sami na sebe, na to, že nic předběžně nesbalili, že se nenechali předem otrávit, ale že jsou naopak odhodláni jen tak se nedat. A nepoddat. Protože — víš, kdo jediný může od mladých nejen čekat, ale přímo požadovat něco jiného, než že na všechno co nejrychleji zapomenou a budou se snažit stát členy nějakou lepšího národa, který má slušnou vládu? Víš, kdo, Jene? Přece sami ti mladí. To by ovšem znamenalo úplně vynechat a z hlavy pustit omluvy a výmluvy typu: "Jsme taková, jaké nás udělali." Sám píšeš, že Československo má nejlibější a nejnespolehlivější vládu v Evropě, sbírku zlodějů a lhářů, to Tě vážně ani trochu neštve, že právě tyhle existence si z Tebe udělaly, co chtěly? S tím ses dokázal jednou provždy smířit? Nevěřím.

Tomáš Novotný, Austrálie

35 slov

Toho dvacátého ledna jsem — již po páté — sledoval ojedinělý akt ve světové politické aréně.

V Americe se nazývá "peacefull transfer of power" a je tomu právě dvě stě let co byl George Washington zvolen prvním amerických prezidentem.

Letos již po jedenačtyřicáté svobodně a demokraticky zvolený americký občan pronesl třicetpět slov prezidentského slibu. Zavázal se před tvářmi národa a celého světa respektovat a chránit ústavu, "paperwork," jak ironicky říkají kusu papíru, také přes dvě stě let starého, s textem začínajícím slovy: My, Lid . . .

To dopoledne vyjeli z White Housu ještě poslední hodinu úřadující prezident Ronald Reagan s viceprezidentem George Bushem, který ho v úřadě právě za hodinu vystřídá.

Jeli zvolna v novém Lincolnu, bratru za 600 tisíc dolarů, neboť doba je zlá a neprůstředná karoserie, okna a pneumatiky, stejně jako podlaha zajištěná proti případné bombě nestojí pakatel, a pokračovali po Pennsylvánie Ave. ke Capitolu; stejnou cestou kudy jel v roce 1809 Jefferson na koni a Harding v r. 1921 jako první v automobilu.

Řekněme hned, že tentokrát bylo "mírumilovné postoupení moci" mimořádně přátelské, neboť jak Reagan, tak i Bush se těší veliké popularitě. Oba odvedli na svých místech vynikající práci.

Pak George Bush odříkal s rukou zvednutou k přísaze těch pětatřicet slov a z Ronald Reagana se stal bývalý prezident. A v tom je ojedinělost

celého ceremoniálu. Dvě stě let si ne-násilně, dobrovolně, bez proliti jediné kapky krve jednačtyřicet mužů předává úřad nejlivnějšího reprezentanta v nejmocnější zemi světa.

Nepřekonatelná síla dokonalé demokracie zaštitěna a zajištěna kusem papíru s textem, začínajícím: My, Lid. . .

Je dobré žít v zemi, kde jednoduchá a všem srozumitelná slova vyjadřují takovou sílu.

Ota Rambousek, USA

Vox poluli (sic!), vox Dei

I když O. Ulč zdůrazňuje, že v severoamerické oblasti je železným zvykem odpovídat na dopisy, ať jsou od jakéhokoli kmána, že nezná případ, kdy někdo se "odvážil" neodpovědět, není to pravda. Mám po ruce hned dva důkazy. Jednou neodpověděl R. Reagan, podruhé nakladatelství Škvoreckých. To dokonce na dopis reagující na jejich inzerát, ve kterém hledají sazeče. Odpovídat na dopisy je podle mne otázkou slušnosti. Ale nechme to být, to je jen pro ilustraci.

Druhým problémem, který mě znepokojuje, je výskyt chyb v exilových knížkách. Nejhuř si na tom stojí 68 Publishers. I u jiných nakladatelství se vyskytují sazečské chyby, občas i hrubky, jejichž původ lze připsat sazečovi. Ale u Škvoreckých se vyskytují chyby systematické prolínající od začátku do konce celou knížkou hřešící proti ortografii. Ale tyto chyby jsou v každé publikaci jiné (a vždy systematické), přičemž v některých publikacích zcela chybil! To může znamenat jen jedno: buď každou knihu sází někdo jiný nebo posledním korektorem je autor sám. Pro druhou domněnku svědčí skutečnost, že pravopisné chyby, popř. odchylky od dnešního pravopisného úzu se řídí věkem autorů, pokud se chyby vyskytují. To znamená, že šéf nakladatelství nečte knihy, které vydává, protože nevěřím, že by mu nedalo pravopisně zprzněné pasáže neopravit.

Tomáš Krystlík, Německo

Odpověď J. Škvoreckého

V Americe je sice zvykem to, co říká Ota Ulč. Já jsem však člověk slavný, proto nafoukaný, a odpovídám pouze na dopisy lidí stejně slavných, jako jsem sám, nebo ještě slavnějších, protože ti mi mohou být prospěšní. Na ostatní kašlu, jak se o tom předsvědčily ty stovky, ne-li za ta leta už tisíce čtenářů, kteří mi napsali. Musím se ale přiznat, že jsem dosud nepoznal člověka tak hluboce se trápícího bédným osudem české literatury, jako je p. Krystlík, jehož znepokojuje, že v publikacích našeho nakladatelství se nedodržíme soudobý ortografický usus. Mezi tím, že u nás nedostal místo sazeče, a tím, že se tak podrobně zabýval pravopisem v našich knížkách, nelze u člověka jeho evidentně

idealistického založení předpokládat žádný kauzální nexus. Velmi mě mrzí, že naše nakladatelství dost důsledně nesjednocuje pravopis našich autorů na normu nařízenou stranovládou v Praze (Pensylvanie, džez, bandžo atd.). Já, pro nafoukanost, knihy, které vydávám - kromě svých - přirozeně nečtu a ani velké množství nadšených a neplacených dobrovolníků, kteří nám v dobré české tradici nezištně pomáhají, zřejmě nestačí, aby zabránili tiskovým a jiným chybám. Byl bych proto p. Krystlíkovi vděčný, kdyby u nás přijal místo vrchního korektora. Protože jeho cvičenému zraku zřejmě neujde sebemenší chybička (viz. titul, který dal svému článku: *Vox poluli*), jsem výjimečně ochoten nabídnout mu plat. Byl by sice nepatrný - kromě nafoukanosti jsem taky typicky vykořisťovatelský kapitalistický podnik - ale p. Krystlík by se jistě spokojil s málem. Na hlase (*vox Dei*) je mu znát, že je to člověk nad jiné nedomyšlivý a skromný, ba řekl bych, skromňoučký.

Josef Škvorecký

Pohlížet do budoucna

Článek pana Otruby o Světovém kongresu Slováků a o České světové unii uveřejněný v č. 4/88 mne zaujal ani ne tak svým obsahem, jako spíše formou autorovy argumentace. Všechna ona "kdyby" jsou velice ošemetná a připomínají mi francouzské úsloví, podle kterého si lze s několika "si" postavit Eiffelovku na vlastní zahradě.

Nebude snad ku škodě, když k tomu řekne pár slov také někdo z české - či moravské - strany, kdo už přes třicet let usiluje o to, aby došlo z obou stran k plodnému dialogu.

Z české strany se operování termínem 'separatista' a k tomu ještě slovenský - stalo jakousi zaklínací formulí s příchutí politické nadávky v obvinění ze zrady na adresu těch, kdo stejně jako my usilují, aby jejich národ měl možnost uplatnit své právo na sebeurčení.

Mnohem závažnější je však skutečnost, poslední dobou hojnou měrou prokazovaná a potvrzovaná, že to nebyl onen 'ostudný slovenský separatismus', nýbrž především pražské intriky, mudrlanství a pokrokářství, které nakonec Slováky znepokojily a přivedly je od původně zamýšlené autonomie k touze po plném sebeurčení. Kdyby nám byl Hitler přidělil místo protektorátu Svobodný český stát, mohli jsme na tom být asi lépe než pod přímou okupací. Slováci měli na vybranou: buďto svobodný stát pod 'ochranou' III. říše, nebo zapojení do Maďarska.

Po porážce a likvidaci Slovenského státu jsme Slovákům přivezli do jejich prosperující země systém přidělových lístků, který oni za celou válku prakticky nepoznali, znehodnocenou čs. korunu a jiné neo-socialistické

radovánky. Popravou dra. Jozefa Tisy byl pohár stupidity dovršen.

Případ Loebel a židovská otázka: narážka na jeho původ zavání 'malým českým antisemitizmem'. Každý z nás se přirozeně zaklíná, že není antisemita, ale pro jistotu hned raději připojí podmínku kdyby oni. . . Všichni jsme svorně fandili Izraeli, když zacvičil s Araby. Ovšem ani ne tak proto, že Izraelští byli lepší nýbrž hlavně proto, že prostřednictvím poražených Arabů dostal do frňousu především Velký bratr a jeho malí pražští přísluhovatelé. Co se stalo se židy na Slovensku byla nesporně tragedie a SKS k tomu zaujal jednoznačně odmítavé stanovisko.

Pokud jde o Českou světovou unii, pan Otruba má svoji verzi, která přichází velmi vhod těm, kdo si nepřejí, aby nějaká životaschopná česká exilová organizace vůbec existovala.

S trochou dobré vůle by česko-slovenský problém neměl být ani zdaleka tak komplikovaný, jak ho někteří extrémisté předkládají a vykládají. Z 'československé strany' se argumentuje, jako kdyby mezi Slováky byli pouze ti, kteří vždy a všude pění "rež a rúbaj do krve, po tej české kotrbe" a zapomínají na to, že na jejich straně jsou 'vlastenci', kteří neváhají prohlašovat, že "se Slováky je nutno zatočit, jak to dělali Maďari" apod. Těžko předvídat, že tyto dva tábory by mohly zasednout ke společnému stolu. Avšak na obou stranách je dostatek rozumných lidí, kteří mohou docela klidně a přátelsky o našich společných otázkách diskutovat.

Naše zraky musí pohlížet do budoucna. Slovo solidarita se poslední dobou téměř zprofanovalo tím, že na něm chtějí i v exilu mnozí vydělat. Řekněme tedy, že vzájemnost Slováků a Čechů musí být prvním bodem našeho programu. Naše budoucí spolupráce musí být nesporně do širšího středoevropského svazku, ať už federálního či v prvním stadiu pouze kofederálního, ke kterému koncepci se dnes hlásí převážná většina politicky uvažujících lidí.

Chceme-li být ve svém úsilí věrohodní u našich sousedů, musíme začít právě příkladnou spoluprací s těmi, kdo jsou nám nejbližší - naši slovenští bratři. Ne bourat, nýbrž budovat předpoklady, aby oba naše národy definitivně procitly a nastoupily novou cestu.

J. Vrzala, Francie

Poznámka redakce.

Výše uvedený dopis je podstatný výňatek z předlouhého dopisu zaslání redakci Západu, který vyšel ve slovenském čtvrtletníku *Pohlady* č. 7/89 na str. 162-168. Jak *Pohlady* v redakční poznámce uvádějí, kopie dopisu J. Vrzaly zrozeslal sekretariát Slovenského kongresu Slováků redakcím všech slovenských periodik.

Poměrně nepobouřený článkem

Při čtení příspěvku Iвана Hlívy, uveřejněného v Západu č. 6, v prosinci 88 na straně 33, se mi zdá, že to není zcela tak, jak si Ivan Hlíva myslí. Vůbec není třeba čekat na to, až několik "význačnějších" separatistů "vydochne", neboť těch je jen hrstka a jejich vliv na politické dění je zanedbatelný. "Čechoslovákismus", jak to Ivan Hlíva nazývá, je na dobré cestě, přes veškeré překážky, které se pár separatistů snaží vyvolávat!

Kvarteto, soustředěné kolem štedrého pozorovatele a "předsedy" spolku, který se nazývá: "Světový kongres Slovákov", se pomalu, ale jistě, rozpadává samo. Bohatý mecenáš, který měl miliony, ale neměl pravdu, již odešel, jeho blízký spolupracovník a "poradce", bývalý špičkový komunist a člen ÚV KSČ Praha, Eugen Loebli již nám dal také sbohem, takže nyní tam již zbývá jen sloutný pán Jozef Kirschbaum a generální tajemník, reverend Dušan Tóth, který je, jak sám uvedl, vděčen Bohu, že mu dal poznat a se spřátelil s těmito "velikány."

Nemyslím, že Češi nechtou slovenský tisk, ba naopak, čtou ho velice podrobně, ale jak to vypadá, tak asi Ivan Hlíva ho sám nečte dosti podrobně, neboť kdyby si přečetl "Vyhlášení slovenských demokratických exulantů" a některé články uveřejňované v "Bulletinu Svetového kongresu Slovákov", tak by asi došel k jinému názoru. Zejména je možno doporučit články: jak Štefan Roman, takto veliký "přítel" sudetských Němců, se nechává vyznamenávat sude-toněmeckým Landsmanschaftem. Dále je možno doporučit článek týkající se hovorů s Ottou Habsburským (zřejmě se jim stýská po "Horních Uhrách), a neméně zajímavý je i pamflet hovořící o účasti Slováků v boji, bok po boku s hitlerovskými hordami, proti spojencům.

Všechny tyto články nejsou ničím jiným, než překrucováním skutečnosti, ale přece jenom určitou hodnotu mají: bylo by možno je doporučit jako účinné terapeutikum pro lidi trpící snížením žaludku.

Dnešní skutečnost je trochu jiná. Většina československých občanů slovenské národnosti, separatismus, naprosto odmítá a je pro plodnou a pro oba národy prospěšnou spolupráci. Kdybych byl nepřítelem slovenského národa, tak bych jim přál, aby snahy té malé skupinky lidí trpících fantasmagorií, došly naplnění a měli samostatný, na nikom nezávislý stát, se všemi povinnostmi a důsledky z toho vyplývajícími.

V. Pokorný, Kanada

"The Kirschbaum file"

Pobouřený článkem Zdeňka Otruby, (5/88), vyčítá ve svém dopise Západu pan Ivan Hlíva Čechům, (č. 6/88) že jenom čekají na to, "... koľko

význačnějších Slovákov po smrti Štefana Romana vydochne (vychcípá), aby tak hnutie za čechoslovákizmus dostalo zelenú." Nevím jaký stupeň antipatie přinutil pana Hlívu použít tak drastické slovo. Kdyby četl, jak tvrdí, také české noviny a časopisy, zjistil by pan Hlíva, že v nich nenajde nejmenší stopu nenávisti Čechů vůči Slovákům. Vyčítá Čechům také to, že nechtou slovenský tisk Horizont, Bulletin SKS a Kanadského Slováka. Pokoušeli jsme se pane Hlívo, ale když ono se to nedá číst. Já patřím mezi těch málo lidí, co přečtou každé číslo Kanadského Slováka od začátku do konce, pokud možno nikdy před jídem, neboť se mi pokaždé z toho protičeského štvání udělá špatně.

Svůj dopis končí Ivan Hlíva slovy: "... väčšine Slovákov ide dnes iba o to, ako sa slušne rozísť s Čechmi v onom nešťastnom tzv. československom štáte. . . ." Myslím si, že většině Slováků teď nejde o to jak se "rozísť s Čechmi", ale jak se distancovat od politické linie SKS a Slovenské Ligy a jejich představitelů, jejichž politická minulost za Slovenského státu vadí nejenom Čechům a většině Slováků, ale poslední dobou také kanadské vládě. V sobotu 10. prosince 1988 uveřejnily noviny "The Whig Standard" (proslulé skvělou žurnalistikou) ve svém úvodníku a pak na stránce 2 a 8 obsáhly materiál pod názvem "The Kirschbaum File". V tomtéž čísle vyšla speciální příloha MAGAZIN ve které na čtyřiceti novinových stránkách popisují autoři politickou minulost a současnost jednoho z nejvyšších představitelů Světového kongresu Slováků (SKS) a Kanadské Slovenské Ligy Dr. Jozefa Kirschbauma, bývalého generálního tajemníka Hlinkovy strany fašistického Slovenska. Již z titulku úvodníku se čtenář doví šokující zprávu, že Kirschbaum, který t. č. žije v Torontě, vyšetřuje Federální ministerstvo spravedlnosti a RCMP, (Kanadská jízdní policie). Šetření se děje na základě údajů komise pro vyšetřování válečných zločinů, které předsedal kanadský soudce Deschenes. Z článku v Standardu se dovíme, že Kirschbaum byl odsouzen (v nepřítomnosti) ke dvaceti letům žaláře v demokraticky vedeném procesu v Bratislavě, který probíhal ještě před komunistickým pučem i když rozsudek byl vyhlášen až několik týdnů po něm. Autoři "The Kirschbaum File" prováděli vyšetřování šest měsíců a byli také v Bratislavě. Celkem uveřejnili 41 originálních fotografií a dokumentů s citáty z Kirschbaumových článků a projevů v době Slovenského státu i v době po jeho zániku, novináři McKay a Crosariol píší, že i když nejsou přímé důkazy, že by Kirschbaum měl něco společného s deportacemi slovenských Židů (zahynulo jich přes 57 tisíc!), přesto byl jedním z budovatelů poli-

tického systému, jeho zakladatelem a generálním tajemníkem vládnoucí strany v době, kdy protizidovské zákony na Slovensku byly poprvé uveřejněny. Jsou důkazy, že v této funkci se přímo podílel na arizaci a zabavování židovského majetku. Dále autoři vzpomínají tajné návštěvy Kirschbauma, Karmazina a Ďurčanského 11. listopadu 1938 u Hermana Goeringa, kterého žádali, aby jim Hitler pomohl vytvořit "svobodné" Slovensko. Autoři polemizují ústy amerického historika profesora Raula Hilberga, který říká: "Kdyby Kirschbaum, jak tvrdí na svoji obhajobu, byl protiněmecky a protinacisticky založen, mohl by v neutrálním Švýcarsku jako vyslanec Slovenského státu, za předpokladu, že by nechtěl 'mít nic společného s nacizmem' požádat o azyl a zůstat tam". "Kirschbaum ale volil jinou cestu," píše McKay "Zůstal ve své funkci vyslance věrně sloužit slovenskému fašismu až do konce války". (A já k tomu dodávám: snad se staral o bankovní konta, na která se ukládaly peníze za zabavený a prodaný židovský majetek.)

V "The Kirschbaum File" se také dočteme, že pan generální tajemník pokračoval ve svém boji za svobodné Slovensko i po válce v Evropě a v Kanadě. Že neměl finanční problémy, naopak. Dnes je velice zámožný Torontčan, "vice-president" pojišťovací společnosti, bydlí ve čtvrti, kde jsou domy v ceně kolem miliónu dolarů, jezdí stříbrným kadilakem a pije jenom značková vína v nejlepší a nejdražší torontské restauraci, kde denně obědvá. Tedy žádný tuctový emigrant, dodávají autoři článku. Dováme se, že Kirschbaum byl předsedou Kanadské asociace etnického tisku, že dostal řadu vyznamenání, stoloval s bývalým ministerským předsedou Kanady Lesterem Pearsonem, premiérem Ontária Williamem Davisem, obdržel gratulační telegram i diplom od ministerského předsedy P. E. Trudeaua. Zná se se slovenskými biskupy a dokonce dokázal zorganizovat i soukromou audienci u papeže pro své torontské sousedy v ulici. McKay ve svém článku cituje část Kirschbaumovy řeči na oslavu německého vítězství nad Francií, která byla otitšena ve Slovenské Pravdě 19. června 1940: "Když dnes oslavujeme německé vítězství (nad Francií), připomeňme si časy, kdy naše motto bylo HITLER-HLINKA! Motto, které dnes triumfuje a slaví své vítězství" řekl generální tajemník HS (t.č. místo předseda SKS).

Dále uvádějí novináři McKay a Crosariol Krischbaumovu obrovskou publikační činnost v Kanadě včetně jeho příspěvků do bulletinu SKS a do Kanadského Slováka. "Well", jak říká Ivan Hlíva ve svém dopisu Západu, to bude snad také důvod, proč Češi se do čtení těchto publikací moc nehrnou.

Arnošt Wagner, Kanada

Generace zplazené komunistickou temnotou

V Západě 6/88 na str. 11 je otištěn obraz Lenky Škrabánkové s textem JUDAS VENAT. Tento nápis má být zřejmě latinsky, ale není, resp. v této řeči nic neznamena. Z obsahu kresby a z tvaru VENAT lze soudit na dva možné zamýšlené významy a tudíž nápis dvěma různými způsoby opravit. Má-li to znamenat "Jidáš loví", má být JUDAS VENATUR, protože latinské sloveso lovím (- venor - venari - venatus sum) je tzv. deponens, tj. má tvary pasiva a význam aktiva. Má-li to snad znamenat "Jidáš přichází", mělo to být JUDAS VENIT. Tato věta může znamenat taky "Jidáš přišel", tvar 3. osoba sg. je náhodou stejný v obou případech. VENAT neznamena nic, "ať přijde" je VENIAT, "přijde" (v budoucnu) je VENIET. Ono na tom sice, hlavně dneska, už moc nezáleží, ale když už latina, tak tedy latina, a ne volapük, rače prominout.

Tato věta je jedním z četných příkladů snahy poučovací generaci navázat jakýmsi domácí, autodidaktickým způsobem na přervanou kulturní kontinuitu, kterou jim komunisti přerušili, zatajili a zčásti přímo zakázali. Při tom si na to často jenom tak jako hrají, předstírají sobě i druhým tušené znalosti a postoje, vzniká jakási kultura divadelních kulis. Do této kategorie patří např. "latina" Eugena Brikiuse (už název jeho prý aktovky z r. 1977: Versa optimissima je hned dvojnásobným špatně, pokud správně tuším jediný snad možný zamýšlený význam), podobná, méně rozsáhlá "latina" Ivana Jirouse (např. Magorovy labutí písně, str. 43: obklopení nenávisť, Deum tamen laudavisti; tak když obklopení, tak teda laudavisti, nebo naopak, v zájmu rýmu, by mohlo být třeba: obklopen jsa nenávisť, Deum tamen laudavisti) a vůbec, "staročestina" Milana Uhdeho (Západ 2/88), bizarní, sexuálně permissivní "katolicismus" Ily Kotrlé, taky občas kofeněný touto komunistickou latinou (např. to A. E. I. O. U. v Návštěvě z ETC, str. 58: má tam být ovšem Electos a Inlustos místo Electis a Inlustus, což pochybuju, že jsou chyby tisku), nic neříkající pseudoučenécké termíny teoretiků, jako např. "entelechie byzantské stagnace" populárního Karl-a (tj. "Kchárla") von Wetzy (Svědectví 85/88, str. 168) a vůbec ta celá atmosféra polovzdělánecké nesolidnosti a průhledného předstírání, tato hra, toto dětské jako-jako dnešního českého intelektuálního života mladších generací v opozici. Jako s tím náboženstvím: Jiřina Šiklová ve své studii Mládež v ČSSR a náboženství (Svědectví 79/86) líčí (str. 516) mladé lidi, kteří "jsou za křesťany považováni i svými vrstevníky", ale přitom "z jejich dotazů je patrná hrozivá ne-

znalost základních náboženských pojmů a rituálů". "Weinfurtrův Ohnivý kříž je mnohými z nich pokládán za křesťanskou knihu", praví autorka, která, sama zřejmě poučovací, ale typicky neví, že tato velmi populární theosofická kniha se správně jmenuje Ohnivý keř. Rád tomu věřím, (z "katolicismu" Jirouse, Škrabánkové a spol. vyčnívá právě tento druh naprosté desorientace), když taková Kotrlá se svými četnými, s katolicismem inkompatibilními sexuálními scénami, včetně sadomasochismu, se považuje za katolickou spisovatelku, a ti estéti a snobí s ní jednají jako ta lovecká společnost s tou nevinou slabomyslnou, lehce oblečenou dívenkou, které dávali kopějky, aby se před nimi stavěla na hlavu, neví už, který Rus to napsal, aby byla větší legrace a "barokní fenomén v současnosti"; ledaže by byla mluvčí nějaké té extrémní sekty, jako třeba byli ti chlysti, nebo třeba adamité u husitů, atd. Anebo - objev! - není nakonec Kundera vlastně takovýhle konvertita? (od komunismu ke katolicismu).

Enzenberger si myslí, že v Čechách se zachovává evropská kulturní kontinuita lépe než na Západě, ovšem Enzenberger je naivní západák a metaliterát. Ve skutečnosti je u nás kulturní kontinuita hodně přervaná, ale ještě drží na nitkách, a je snaha, i když často dojemně nejspná, ji zase zcelit. Stalo se nám to přece v našich dějinách už několikrát, a vždycky jsme to zase dohonili! Bylo by snad zajímavé podat tady stručný přehled našich kulturních pádů a jejich restitucí a rektifikací, ale to by tento příspěvek příliš protáhl. Poslední dohánění a vzmach nastal koncem Rakouska a za první republiky a jeho echo, dozívající ještě v současné době, se konečně, jaksí opožděně, rozšířilo víc i za naše hranice. Ale jeho nositeli jsou lidé, kteří se vyvíjeli ještě aspoň částečně před vládou komunistů, ještě v pořádných školách a v prostředí, které bylo hrdě kulturní a nemuselo se prosazovat žulením ideologických papalášů. Ti poslední z nich teď už brzo začnou vymírat a scénu ovládnou dnes teprve nastupující generace zplazené komunistickou temnotou zevnitř: Judas venat, Versa optimissima, entelechie byzantské stagnace. Ono se to ostatně chystalo už dlouho a první vlaštovky se začaly objevovat už v generaci našich dnešních šedesátníků, pocházejících z té lepší půlky národa. Milan Kundera, představitel české literatury před světem, ať se nám to líbí nebo ne, píše třeba pořad gestace místo gestikulace (vyrazové pohyby rukama), a neví, že gestace je totéž co gravidita, tj. těhotenství nebo (u zvířat) březost. Smutné, nicméně nezoufejme, snad to tentokrát zase dohoníme.

Ale na závěr musím vytrhnout také trám z oka svého. Jak jsem při korek-

tuře přehlédl a zjistil teprve dodatečně, je v mé nedávno vyšlé sbírce Sedmihlásek taky chyba proti latině, sice jen tisková, ale protivná: na str. 57 v nadpise je tam LONDINENSI místo správného LONDINENSIS. Chtěl jsem to za pokání vepsat rukou do všech exemplářů, ale můj nakladatel mě z toho zradil, že prý to dneska stejně nikdo nepozná. To se zdá být, na základě zkušenosti pravda, jak taky plyne z tohoto příspěvku, ale při mé smůle si toho právě asi někdo všimne. Tak, jestli to náhodou máte, tak si tam to S prosím dopište. Děkuji vám.

Jan Křesadlo, Anglie

Škvorecký opět kritizuje

V srpnovém čísle Západu pan Škvorecký opět kritizuje pojem svobody tisku v socialismu (Byl rok 1968 možný?), jako kdybychom to nevěděli a jako kdyby se totéž nedálo i jinde, včetně západních zemí. Pan Škvorecký cituje výrok Ivana Skály: "Spisovatelé reálného socialismu mají absolutní svobodu psát, co chtějí; na druhé straně má socialistická společnost právo nevydat, co je proti jejím zájmům". Toto je nejen marxistická logika, pane Škvorecký, ale také logika McCarthyovská (eg. dlouhodobě umlčení Pete Seegera a jeho skupiny, a dalších) či Reaganovská (eg. zákaz vstupu na území USA známému spisovateli Farley Mowatovi). A je to - pochopitelně - též logika redakce Západu.

V dubnu 1988 jsem poslala kritiku článku Jana Mlynárika (č. 1/88). Pan Mlynárik si ve svém článku buď všechno vymyslel, nebo uvedl ojedinělou situaci kdesi (?), avšak zahrnul do toho celý severoamerický kontinent (mluví obecně o "západních krajinách"), aniž by měl nejmenší ponětí o zdejší situaci. Je to lež na lež. Pochopitelně, Vám se to nehodilo do krámu - je to "proti vašim zájmům", a tak jste nechali Mlynárikův velice škodlivý článek bez odezvy. Je to "proti vašim zájmům" uveřejnit cokoliv špatného o kapitalismu, právě tak jako cokoliv dobrého o socialismu (časopis odebírá jízdu let, ale ještě v něm nebyla jedna kritika zdejších záporných jevů). A to se, pane Škvorecký, nelíší ani od "svobody" v Hitlerově Německu, ani od stalinského orwellianismu.

Tak jen pokračujte v házení bláta a předstírejte, že na Vás nikdy nemůže padnout. A řekněte panu Mlynárikovi, aby své pohádky, ve kterých všichni žijí ve věčném blahobytu a šťastně až do smrti, vyprávěl doma dětem. M rozí z nás jsou na to již příliš staří, nebo mají až příliš osobních zkušeností.

Milada Ryšanová, Kanada

Pozn. red.

Milada Ryšanová jako dlouholetá odběratelka Západu by měla vědět, že Západ uveřejňuje řadu dopisů, které podle jejich slov jsou "proti našim zájmům". My, přestože s nimi mnohdy nesouhlasíme, tak je v rámci demokratické výměny názorů uveřejňujeme.

J. Škvorecký odpovídá M. Ryšanové

Dopis paní Ryšanové je psán podle klasického vzorce vyjádřeného úslovím "just like", neboli "přesně jako". Pro ilustraci: když před lety zatkli Havla za vypašování Drtinových Pamětí našemu nakladatelství, řekl jsem to kolegyni na anglickém oddělení Torontské university, a ta se rozhořčila slovy "Just like Daniel Ellsberg! - Přesně jako Daniel Ellsberg!" Ellsberg, pokud se pamatujete, stěží přišel s tajnými dokumenty Pentagonu New York Times za velmi slušné peníze. Přesnou sumu si nepamatuju, ale NYT platí dobře. Pokud vím, nakrátko byl zatčen, pak ale osvobozen, a dodnes žije z tohoto svého činu tím, že jezdí po universitních campusech a přednáší; za slušné peníze. Havel si svůj "zločin" odseděl, a v kriminále málem umřel. Tohle "přesně jako" mi vždycky připomínalo jerevanské anekdoty: "Je pravda, že se nad Jerevanem zřítlo dopravní letadlo?" "Ano, naprostá pravda. Až na to, že to nebylo letadlo, a nezřítlo se, bylo to jízdní kolo, a spadla z něho listonoška." Nebo tak nějak.

Je už unavně znovu a znovu vysvětlovat našim kritikům demokracie v exilu, že éra Josepha McCarthyho trvala všeho všudy asi tři roky, a že věc není ta, že by senátor neměl pravdu - často jí měl (šlo o komunistickou infiltraci amerických vládních úřadů a veřejného života), ale to, že se choval jako buran a používal nedemokratických metod. To mu taky, velmi brzy, zlomilo krk: americká demokracie se opět jednou osvědčila jako systém, který se bez bratrských pomoci dovede vyléčit ze svých neduhů. Zadruhé: americká vláda nemá právo komukoli zakazovat činnost, zejména ne uměleckou, ale odsouzení pro neamerickou činnost samozřejmě znamenalo, že některé kulturní instituce (filmové společnosti, koncertní agentury, nakladatelství, vesměs instituce soukromé) přestaly s odsouzenými spolupracovat. Některé, ovšem ne všechny, a tak přes nejhrší McCarthyovská leta vydával např. Howard Fast, vycházel časopis zmíněného Pete Seegera Sing out! (četl jsem jej pravidelně v Praze, kam byl dovážen jako přípustná komunistická publikace v nejhorších stalinových letech), vycházel ultrastalinský oficiální měsíčník KS U. S. A. Masses and Mainstream, a mnoho jiných publikací. Mnozí obvinění z neamerické činnosti se nezalekli, a moc se jim nestalo - viz třeba nedávno vydané paměti Arthura Millera Timebends. Mnozí se zalekli (báli se, jak píše Lillian Hellmanová, jistě žádná pravcová autorka, ale hodně naopak, v knize Scoundrel Times, že přijdou o své hollywoodské bazény, a tak se jim nestalo vůbec nic. Několik málo si odsedělo několik měsíců ve fešáckém vězení - viz třeba vzpomínku ideologa KS U. S. A. J. Jerome na to jak ve vězení zaháněli s Dashiell-

lem Hammettem nudu tím, že hráli pingpong, otištěnou v Masses and Mainstream v druhé polovině padesátých let. Pokud pí. Ryšanová pochybuje, že McCarthy neměl pravdu třeba v notorickém procesu s tzv. Deseti Hollywoodskými, ať si přečte román Johna DosPassose Most Likely to Succeed. Doufám, že ví, že např. hlava Deseti Hollywoodských, John Howard Lawson, byl dlouholetý kulturní boss KS U. S. A., nikdy nezreformovaný stalinista. O těchhle a jiných lidech se dočte, co se o nich nedoče na stránkách amerického levě-liberálního tisku, třeba v knize slavného černošského romanopisce Richarda Wrighta American Hunger. A pokud jde o Pete Seegera: že by byl "dlouhodobě umlčen" se mi nezdá. Ano, v roce 1955 ho předvolali před senátní výbor pro vyšetřování neamerické činnosti, ale v činnosti pokračoval dál. Podle slov jistě ne protikomunistické Encyklopedie jazzu a moderní populární hudby (Editio Supraphon, Praha 1987) v roce 1958 rezignoval na spolupráci se (skupinou) Weawers (kterou kdysi spoluzaložil), aby se intenzivně věnoval sólové koncertní činnosti. 1964 koncertní turné kolem světa, při němž navštívil i ČSSR (viz můj román Mirákl)... od 1964 je exklusivním umělcem společnosti Columbia Records (největší americká gramofonová společnost - moje pozn.). Porovnejte tohle "dlouhodobě umlčení" s osudem třeba Marty Kubišové, abychom zůstali u zpěváků. "Přesně jako", že ano, paní Ryšanová?

To všechno neznamena, že bych McCarthyho činnost a následky, které krátkodobě (to zdůrazňuji) měla i na některé naprosto demokratické umělce schvaloval. Jenom tvrdím, že srovnávat dvacet let genocidia české kultury pod soudruhy jako je Ivan Skála s neefektivní činností ctižádostivého senátora je poněkud odvažné. V amerických dějinách dvacátého století je McCarthyho éra jediným, historicky krátkým, údobím, kdy byly porušeny demokratické principy. Leví liberálové a jejich přátelé mezi exulanty z téhle historické vteřiny dodnes žijí. Až teď mají nový případ: Farley Mowat.

Jestliže paní Ryšanová je, jak píše, dlouholetou odběratelkou Západu, doporučil bych jí, aby si našla diskusi mezi Janem Drábkem, mnou a Farley Mowatem, kterou Západ otiskl v ročníku 5, v čísle 2., str. 17 - 19. Jestli bude souhlasit s Farley Mowatem, budu ovšem pokládat za zbytečné s ní dále diskutovat: nebude to výraz neochoty tisknout cokoli negativního o západní demokracii, ale Západ prostě nemá místo na omilání tisíckrát probraných záležitostí, o nichž zde na Západě existuje rozsáhlá literatura a ta je každému snadno přístupná. Ale Farley Mowat. Moje první setkání s tímto známým spisovatelem se odehrálo brzo potom, co jsme při-

jeli do Kanady, na stránkách torontského deníku Toronto Star. Pan Mowat tam uveřejnil dopis redakci, v němž vyslovil názor, že to s těmi sovětskými koncentráky nebude tak hrozné, jak píše pan Solženicyn, když jeho samého na Sibiři vyléčili z rakoviny. Logika stejná jako kdyby jedna moje přítelkyně, která v Auschwitzu přechodila hepatitidu, řekla, že Auschwitz nebyl vlastně tak zlý, když jí osobně se podařil takovýhle husarský kousek. Brzo nato pan Mowat vydal knihu Sibir, v níž vyjádřil svůj nesmírný obdiv k téhle krásné zemi, a jak nádherně ji sovětská vláda vybudovala atd. No, a teď pana Mowata nepustili do U. S. A. To, že tam dnes a denně pouštějí stovky, možná tisíce komunistů, dokonce na mezinárodní kongresu (viz můj článek o Kongresu P. E. N. Clubu v New Yorku, Západ, roč. 1986, č. 3, str. 6 - 11), bledně před tím, že tam nepustili jednoho kanadského autora. Jak paní Ryšanová snad ví, Američané mají zákon, tzv. McCarran-Walter Act z roku 1952, podle něhož se vylučují z přistěhovalectví (i z návštěv netrvalé povahy) komunisti, lidé se zájmem zničit americkou demokracii apod. Zcela nedávno však - po aféře s Mowatem - konkrétně 22. prosince 1988, federální soudce Stephen V. Wilson v Los Angeles rozhodl, že tento zákon je protiústavní, a zrušil tím už existující deportační příkaz v případě několika Arabů, obhájců P. L. O. a teroristů. Lze tedy očekávat, že pan Mowat, pokusí-li se znovu navštívit U. S. A. bude vpuštěn. Takže on si jistě nezažádá, neboť by přišel o další protiamerický argument.

Je-li pan Mowat komunistka nebo osoba jinak usilující o zničení demokracie, to nevím. Ale soudě dle dlouholeté a více než liberální praxe amerických úřadů soudím, že na seznamu osob, jimž se vstup do U. S. A. nepovoluje, je z důvodů asi ne nepodstatných. Paní Ryšanová má samozřejmě právo považovat taková opatření za nedemokratická, ale sotva má právo na to, pošlete napsat, že svoboda na Západě se "neliší ani od svobody v Hitlerově Německu, ani od stalinového orwellianismu." Což není nic jiného než opět oblíbená formule našich kritiků "just like - přesně jako."

Konečně, je pravda, že Západ se nevěnuje kritice demokracie (tj. kapitalismu), i když evidentně není pravda, že neuveřejňuje dopisy a články, kritizující autory a články uveřejněné v Západu. Kritice demokracie se nevěnujeme z jednoduchého důvodu: na to se na Západě specializuje převážná část tisku, takže kdo umí k češtině ještě jednu řeč navíc, snadno si přijde na své. Západ má chronicky málo místa (proto neuveřejňuje všechny dopisy čtenářů: prostě nemůže), a tak se věnuje převážně tomu, čemu se časopisy vycházející na Západě v cizích řečech převážně nevěnují: kritice poměrů v Československu a obhajobě demokracie.

Josef Škvorecký

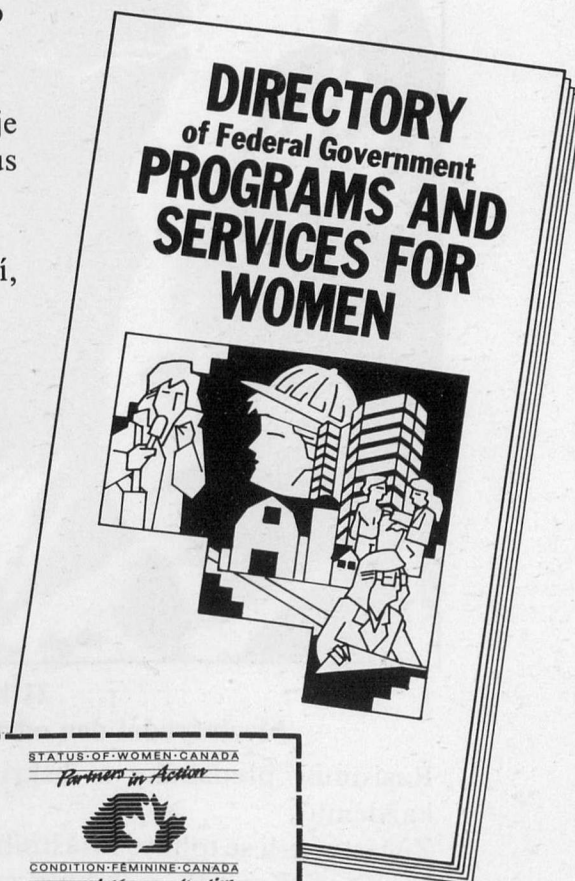
PRÁVĚ VYŠLA PŘÍRUČKA O SLUŽBÁCH A PROGRAMECH PRO ŽENY VYDALA JI KANADSKÁ VLÁDA

Kanadská vláda vynakládá veškeré úsilí na to, aby pomohla ženám docílit naprosté rovnosti, a financuje řadu programů a služeb, jež mají být ženám nápomocné, aby toho cíle dosáhly.

Nová rukověť poskytující informace o těchto vládních programech a službách je k dostání od Postavení žen v Kanadě (Status of Women Canada).

Rukověť obsahuje programy jako zaškolení nebo přeškolení pro zaměstnání, pomoc se vzděláním a výzkumné subvence, sociální služby, péče o dítě, podpora zdraví, ochrana lidských práv a ochrana před násilím v rodině, kulturní programy stejně jako pomoc pro organizace pracující v komunitách. Obzvláštní pozornost věnuje rukověť potřebám domorodých žen a žen v mnoha etnických komunitách všude v Kanadě.

Tuto rukověť můžete dostat zdarma. Máte-li zájem o výtisk, vyplňte kupon dole na této stránce.

return to: The Honourable Barbara McDougall
Minister Responsible for the
Status of Women
151 Sparks Street
RM. 1005
Ottawa, Ontario K1A 1C3

NAME: _____
ADDRESS: _____
CITY: _____ PROVINCE: _____ POSTAL CODE: _____

 Status of Women
Canada
The Hon. Barbara McDougall
Minister

Condition féminine
Canada
L'Hon. Barbara McDougall
Ministre

Canada

Je nám lépe když jsme spolu

Odstraňte rasovou diskriminaci v Kanadě

21 březen

Mezinárodní den odstranění rasové diskriminace

Rasismus, předsudky a diskriminace škodí v naší společnosti každému.

Zúčastníte-li se tohoto zvláštního dne, dáváte tím najevo, že každý člověk v Kanadě zasluhuje stejnou úctu a stejně spravedlivé zacházení.

Společně mohou Kanadčané vybudovat lepší společnost pro všechny.

Multiculturalism and
Citizenship Canada

Multiculturalisme et
Citoyenneté Canada

Canada